

Besede in dejanja

Denar nima pregraj...

Ta primer je iz Lepotince, v Pusti Reki. V javni razpravi o dajanju izjav Zeki Aziroviću iz te vasi, o udeležbi v NOV od 1943. leta so ugotovili, da sta podpisnika izjav to naredila, da bi se s tem gmotno koristila. Izjavi sta dala Svetozar Miljković in Todor Savić, nosilca »Spomenice 1941«. Azirović je na temelju lažnih izjav dobil status borca in s tem odločbo za razliko borčevske pokojnine za nazaj. Ko bi moral Miljković in Savić v skladu s prejšnjim njihovim dogovorom odstopiti denar, jima je ponudil samo polovico. Ker pa podpisnika nista bila s tem zadovoljna sta odšla v zavod za socialno zavarovanje v Leskovcu in preklicala izjavo, češ da ju je Azirović prevajal in da ni udeleženec NOV od 1943. leta, da je šele pozneje šel v partizane. To pa je postalo sumljivo, zato je zavod za socialno zavarovanje vso zadevo iznesel pred prebivalce vasi Lepotince. Ti pa so ugotovili, da so izjave lažne in da sta jih Miljković in Savić podpisala, ker sta pričakovala gmotno korist.

4. jul — 16. XII. 1969

Velika škoda

V nekem poročilu o stanju voznega parka ZTP piše, da je samo 39 odstotkov potniških vagonov sposobnih za brzino 100 kilometrov.

Velika škoda!

Posebno če se ve za podatek, da samo 2,2 odstotka prog v Jugoslaviji prenese to brzino.

Večernje novice — 19. XII. 1969

V slogi je moč!

S samopriskevkom 250.000 dinarjev, s prostovoljnim delom in s pomočjo delovnih organizacij so prebivalci vasi Ladimirevec pri Valpovu zgradili dom kulture, kinodvorano, čitalnico, klub mladine, več kilometrov pešpoti, vaških prekopov itd. Za podobne rezultate, dosežene v akciji »leto krajevnih skupnosti«, je bilo na zadnji seji republiške konference SZDL Hrvatske poleg ladimirevske nagradeno še deset krajevnih skupnosti v republikli.

Komunist — 19. XII. 1969

Trgovina ima »lastne« račune

Predsedstvo sveta hrvaških sindikatov je na zadnji seji obravnavalo gibanje na tržišču in pri tem ugotovilo, da bi stopili v novo leto s približno 11 odstotkov višjimi življenjskimi stroški, če bi se nadaljeval sedanji porast cen, če bi povečali cene vsi tisti, ki to bodisi žele, bodisi hočejo storiti. S tem pa bi seveda strmoglavno krenili v inflacijo in ogrozili standard kategorij delavcev z najnižjimi osebnimi dohodki. Tega pa seveda ni mogoče dovoliti.

Delavska enotnost — 20. XII. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
ŠTEV. 1
1. I. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

PISMO NAROČNIKOM IN BRALCEM

V novo leto s povečanim obsegom lista

Pred vami, dragi naročniki, je prva številka novega letnika »TV 15«, letnika 1970.

Kot ste verjetno že opazili, je »TV 15« od jeseni glasilo dveh organizacij: Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze vojaških rezervnih starešin Slovenije. To je posledica organizacijske spremembe — osamosvojitve ZRVS — ki zahteva tudi od našega lista, da zagotovi informiranosti in problematiki ZRVS več prostora ter jima posveti več pozornosti.

Naš list postaja zanimiv tudi za mlado generacijo, zlasti odkar ima posebno mladinsko stran (»TV 15« za mladino). Živahno sodelovanje mladih s »TV 15« nam narekuje, da tudi njim damo na voljo več prostora, saj je naš glavni cilj prenašanje revolucionarnih tradicij in revolucionarnih etičnih prvin na rodove, ki prihajajo za nami. Zato bo odslej izhajala mladinska stran vsak teden!

Spričo navedenih potreb se bo obseg lista povečal tako, da bo izšla vsaka številka najmanj na 16 straneh (doslej je list izhajal izmenoma na 12 in 16 straneh).

To pa seveda zahteva nekoliko višjo naročnino. Ne ustrašite se! Povečali smo jo samo za 4 dinarje, torej boste plačali za cel letnik 22 dinarjev.

Pripominjamo, da so se po dveh letih, ko je znašala letna

naročnina 18 dinarjev, materialni stroški zelo povečali. Roto papir se je podražil pri kilogramu od 1,66 na 1,80 dinarjev, podražile so se tiskarske storitve, pristojbina PTT za pobiranje naročnine se je povečala kar za 150 odstotkov. In še marsikaj se bo verjetno podražilo, česar ne moremo predvideti.

Spričo teh dejstev je povečanje naročnine za 4 dinarje res malenkostno. Odkrito vam moramo povedati, da si pomagamo z varčevanjem, drugače bi se morala naročnina še bolj dvigniti. V letu 1969 smo na primer zmanjšali število osebja za tri, tako da je zdaj zaposlenih v uredništvu in upravi samo enajst ljudi, kar je glede na naklado in v primerjavi z drugimi časopisnimi podjetji zelo malo. Prav tako varčujemo pri drugih izdatkih. Gre nam pač za to, da je list čim cenejši, da je lahko nanj naročenih čimveč ljudi, tudi tistih z nizkimi pokojninami.

Sicer pa kljub povečani naročnini še vedno ostane »TV 15« najcenejši tednik v Sloveniji. Za 22 dinarjev vam nudi zvrhano mero branja!

Prepričani smo, dragi naročniki, da boste naš list radi brali tudi v novem letu, v katerem vam želimo obilo sreče, zdravlja in uspehov.

UREDNIŠTVO IN
UPRAVA »TV 15«

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine,
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«,
- ilustrirano revijo »TOVARIS«,
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«,
- revijo »AVTO«,
- revijo »STOP«,
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

Namesto kolednice

Zadnje dni decembra se vsako leto spomnimo, kaj vse smo doživeli v minulih letih in desetletjih, koliko let se je zvrstilo v našem življenju in kaj je bilo najbolj žalostno in najbolj veselo. In leta se nam nizajo v spominu kakor rože na vencu — ene so trnove in okrvavljene, druge bujno rdeče, sočne, razcvetele, ovnele... Najbolj so se nam zarezele v dušo tiste krvave — tista štiri leta, ki pomenijo veliko preobrazbo, veliki razplet po dramatični minulosti slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov, razplet, ki mu je sledilo nešteto peripetij in zmagoslaven konec, osvoboditev, zmaga.

Beseda konec je pravzaprav neprimerna, kajti ta konec je pomenil šele začetek vsega tistega, za kar je nešteto patriotov zgorelo v ognju revolucije. Najprej je bilo treba na ruševinah starega zgraditi nove temelje. Prav je, da se spomnimo in povemo svojim otrokom, da ti temelji niso zrasti sami od sebe, temveč smo jih postavili z velikimi žrtvami, z odrekanjem, ki prav tako sodi na svetle strani naše zgodovine kakor krvavi boji v štirih vojnih letih. Dve polni desetletji sta minili od takrat, toda kdor je tiste doživljal, se mu zdi, ko da bi bilo včeraj. Takrat so bile trgovine skoraj prazne in matere so z otroki v naročju čakale v vrsti, da nabavi jo najnujnejše. Otroci, ki so zdaj že odrasli, se niso igrali z lutkami iz plastične mase, niso imeli žog, vozičkov in vsega drugega, česar je dandanes povsod na pretek. Fantje in dekleta — pa tudi starejši ljudje — so se marsikatero popoldne in marsikatero nedeljo odrekli počitku in šli vna udarniško, bivši partizani so zamenjali puške s krampi in lopatami, ne da bi pričakovali kakšno plačilo za delo, kot niso terjali plačila za kri, ki so jo prelivali v bojih.

Bilo je sedem suhih let, sedem let enega samega odrekanja in velikih naporov (od leta 1945 do 1952), toda ta leta so bila potrebna, kot je kruhu potreben kvas. Kaj vse je bilo v tem kvasu, koliko rok ga je mesilo! Sovražniki so nam škodoželjno prerokovali, da ne bo nič iz njega, pa so se zmotili, ker niso poznali njegove kohezije. Ta kohezija je bilo bratstvo, skovano v boju in revoluciji, pa odločnost in doslednost, ki sta nujni spremljevalki velikih del. In ta kohezija ni odpovedala niti takrat, ko je udarila po Jugoslaviji roka informbirojevskih dogmatikov in jo skušala z najsurovejšimi metodami vreti s tečajev.

Mnogo smo doživeli v povojnih letih in lahko smo zadovoljni, da smo kljub marsikdaj grozečim oblakom v miru gradili. Toda ko se oziramo nazaj, smo po navadi preveč kratkovidni, pozabljivi, ko pa gledamo naprej, smo preveč črnogledi. Vendar nas prehojena leta učijo, da ni nobena ovira nepremagljiva, če je ljudstvo prežeto z delovnim poletom in če usmerja njegove ustvarjalne moči sodobna revolucionarna organizacija, kakršna je naša Zveza komunistov. Pred dvajsetimi leti, leta 1949, smo na primer imeli neprimerno več razlogov za črnogledost, kot jih imamo danes; in vendar je bila osnovna značilnost nadaljnjih naših let vzpon prek vseh ovir in osvojitve nove vsebine, novih dimenzij socializma ter splošen napredek na notranje — in zunanje političnem področju. Toda je že tako — zmeraj rajši govorimo o težavah in pomanjkljivostih kot o dobrih straneh, ter ne pomislimo, da se vsako življenje sestoji iz vzponov, zastojev in padcev. Poglavitno je, da po padcu nikoli ne obstaneš, temveč zbereš moči in se vzpneš še više!

Glejmo torej vedro v prihodnost. Zavedajmo se, da bomo težave v našem gospodarskem razvoju lahko odpravili, če nas bo vodila socialistična zavest.

In pomislimo, da naš cilj — boljše življenje — za katerega smo se borili, ni prazna beseda, temveč dejstvo.

In zaželim iz dna srca, da bi bilo leto 1970, ko bomo praznovali petindvajsetletnico osvoboditve, leto zmag nad gospodarskimi težavami.

In da v nizu let in desetletij naše prihodnosti ne bi bilo nobenega krvavega in ovnelega cveta!

FRANCE ŠUSTERŠIČ

Odklenkalo je v stari uri staro leto, kanilo v večnost kakor kapljica v morje; želje, ki upanje jih kleše kakor dleto, v napitnicah, v očeh se zaiskré, zvené kozarci, penijo se vina: na zdravje pijmo, ej, na zdravje vsem, da v novem letu bo domá pri nas vedrina, da sreča zvesta dobrim bo ljudem!

Č. Š.

Mnogo sreče v novem letu
vsem članom ZZB NOV Slovenije in
ZRVS Slovenije
vsem naročnikom in bralcem »TV 15«

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije
Republiški odbor ZRVS Slovenije
Uredništvo in uprava »TV 15«

Dogodki tedna

Po vsej Jugoslaviji so slovesno proslavili dan JLA. Ob tej priložnosti je vrhovni poveljnik oboroženih sil SFRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito sprejel na Brionih delegacijo oboroženih sil pod vodstvom državnega sekretarja za narodno obrambo generalnega polkovnika Nikola Ljubičica. Člani delegacije so čestitali maršalu Titu ob prazniku JLA in mu sporočili pozdrave vseh priklonov operativnih in teritorialnih enot. — V prostorih doma JLA v Ljubljani so na osrednji slovesnosti podelili družbenopolitičnim delavcem, delovnim organizacijam in posameznikom 4 srednje in 21 malih plaket JLA za zasluge pri krepitvi narodne obrambe in za sodelovanje z JLA.

Predsednik republike Josip Broz Tito je sprejel ameriškega sekretarja za zunanjo trgovino Stansa in se z njim zadržal v daljšem prijateljskem razgovoru. Na sprejemu sta bil tudi zvezni sekretar za zunanjo trgovino Muhamed Hadžić in ameriški veleposlanik v Jugoslaviji William Leonhart. Ugotovili so, da imata Jugoslavija in ZDA še veliko možnosti za razširitev medsebojne trgovine in tehničnega sodelovanja.

Ameriško-sovjetska pogajanja o omejitvi strateške jedrske oborožitve se bodo nadaljevala 16. aprila na Dunaju, nato pa se bodo ponovno preselila v Helsinkih. Sten dogovorom so se končali preliminarni pogovori v Helsinkih, ki so tekli že od 17. novembra. ZDA so se namreč ogrevale za Dunaj, medtem ko je SZ zahtevala, naj se pogajanja nadaljujejo tam, kjer so se začela.

Vlada ZDA je delno umaknila embargo na trgovino z LR Kitajsko. Ta sklep predsednika Nixona pomeni, da se bo Peking z njim strinjal, da bodo podružnice ameriških družb v tujih državah dobile pooblastila za prodajo »nestrateškega blaga« Kitajski. Kitajci bodo lahko kupovali med drugim tudi avtomobile ameriške proizvodnje, ki jih proizvajajo v inozemstvu. ZDA so uvedle ta embargo že leta 1950.

Indijski obrambni minister Svaran Sing je izjavil v parlamentu, da lahko Kitajska izdelata na leto 40 atomskih bomb po 20 kiloton. Izjavil je tudi, da Kitajska izdeluje tudi vodikove bombe, ni pa vedel povedati, koliko atomskega orožja imajo Kitajci v skladiščih.

V Bonnu so nepričakovano objavili vsebino pisma, ki sta jih v zadnjem času izmenjala predsednik državnega sveta NDR Walter Ulbricht in predsednik ZR Nemčije Gustav Heinemann. To je bil odgovor na potezo vzhodnega Berlina, kjer je tisk objavil besedilo predloga za pogodbo o navezavi normalnih odnosov med nemškima državama. Osnutek pogodbe ima devet točk in med drugim našteva navezava odnosov med NDR in ZRN »na temelju splošno priznanih načel in norm mednarodnega prava«. Ulbricht je predložil v pismu, da bi začeli pogajanja o podpisu pogodbe januarja 1970. in sočasno pooblastil, da se v imenu NDR pogovarjata predsednik vlade Willy Stock in zunanji minister Otto Winzer. Heinemann je v odgovoru pozdravil pripravljenost za pogajanja, osnutek pogodbe pa je izročil vladi. Z objavo pisma in osnutka pogodbe je končan prvi htopotezni krog v stikih med Vzhodnim Berlinom in Bonn. Ni upati, da se bo zgodilo kaj posebnega, dokler kanceler Brandt 14. januarja ne bo v parlamentu razložil vladnega stališča. Vsekakor pa je normalizacija odnosov med obema Nemčijama mogoča le po priznanju NDR.

V sporočilu o pogovorih med delegacijama KPSZ in KP Nemčije je poudarjeno, da je za doseg trajnega miru v Evropi nujno potrebno priznati »politične in ozemeljske stvarnosti«, ki so nastale po drugi svetovni vojni, vključujoč tudi mednarodno pravno priznanje NDR. Obe strani podpirata predlog za sklicanje splošne evropske konference za varnost in izražata pripravljenost, da bosta pomagali v pripravljanju konference.

Českoslovaška vlada je sprejela sklep o začasnem zamrznjenju cen od 1. januarja 1970. leta. Po tem sklepu se velikoprodajne cene ne smejo zvišati nad ravni, na kateri so bile pred 1. januarjem 1969. leta, medtem ko morajo maloprodajne cene ostati na ravni od 30. junija letos. Zamrznjenje ne velja za tiste cene, katerih povečanje je bilo odobreno po 1. januarju 1969. leta ter cene novih proizvodov in uslug. Zamrznjenje tudi ne velja za izdelke, ki so dijo v kategorijo »svobodnih cen«.

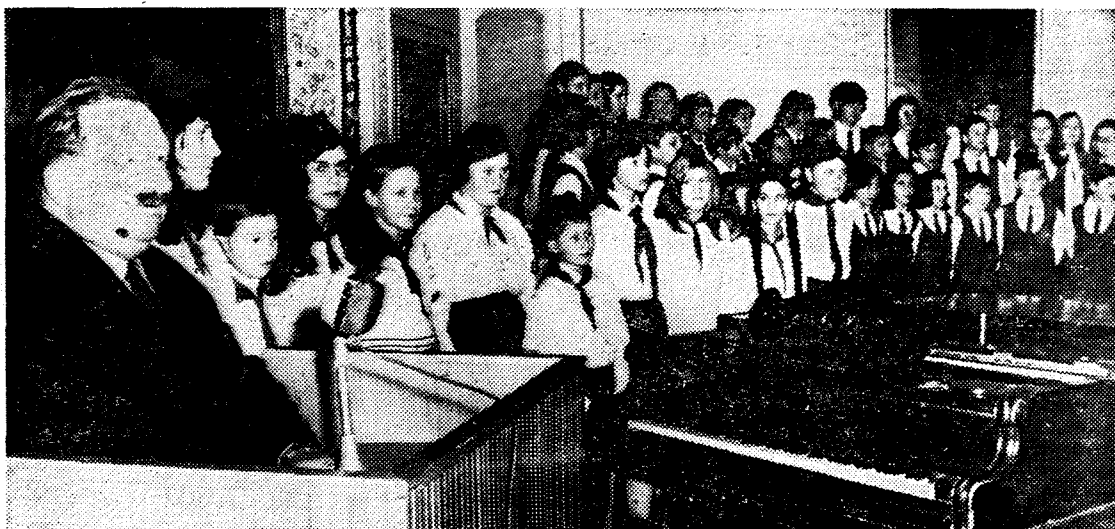
Poljska vlada je odgovorila ZRN z noto, ki so jo poslali 25. novembra in v kateri predlagajo, naj bi se začela zahodnonemško-poljska pogajanja. Vsebine ne bodo objavili. Poljski predsednik vlade Cyrankiewicz je v parlamentu izjavil, da je lahko izhodišče za kakršnokoli normalizacijo odnosov med Poljsko in ZRN le dokončno priznanje meje na Odri in Nisi.

V Rimu so ustanovili »združeni komite revolucionarnih sil proti nasilju«. Ta komite so sestavili na sestanku več levih skupin. Med udeleženci so bili tudi italijanski književniki Alberto Moravia, Pier Paolo Pasolini in Dacia Maraini. Ustanovitelji so izjavili, da je naloga novega komiteja organizirati boj proti represalijam. K združevanju so pozvali resnične revolucionarje in napredne sile s področja umetnosti in kulture. Upreti se hočejo ofenzivi buržoazije, ki skuša, kot pravijo, z izgovorom na atentat v Milanu in Rimu, preprečiti povezovanje političnih avantgardistov z gibanjem množic.

V nekaterih državah so še vedno na dnevnem redu zarote in atentati. Tako so v Adis Abebi preprečili zaroto proti režimu cesarja Haile Selasija. Glavni organizator zarote je bil general, sedemdesetletni heroj iz vojne proti italijanskim okupatorjem pred več kot 30 leti. — Tudi indijska vlada je izvedla tajno preiskavo sprčo poročila, da so pripravljali atentat na predsednico vlade Indiro Gandhi. Atentata niso izvedli, ker je uboj ženske v nasprotju s hinuistično vero. — Neznani atentator je ranil predsednika Ugande dr. Miliona Oboteja. Po atentatu so uvedli izredno stanje po vsej državi. Obote ni nevarno ranjen, atentatorja pa so baje že tudi spravili na varno. — Iz Djakarte poročajo, da je indonezijska armada razbila zaroto višjih oficirjev, ki so hoteli postaviti na oblast bivšega predsednika Sukarna. Zarotnike so aretirali.

Pravijo, da se je na Rdečem trgu v Moskvi zgodilo nekaj nezalisanega — protistalinistični protesti. Člani skupine, ki je vzklikala proti Stalinu, so izjavili, da so se zbrali na trgu pri Stalinovem grobu, da bi demonstriali, če bi zagovorniki Stalina manifestacije ob 90-letnici rojstva nekdanjega prvega sekretarja CK KPSZ. Politika je aretirala 30-letnega pesnika in prevajalca Anatolija Jakobsona, ker je nekdo iz skupine vrgel na tla portret Josipa Stalina. Med demonstranti je bil tudi Pjotr Jakir, sin sovjetskega generala, usmrčenega v znanih Stalinovih čistkah.

Vlogo svoje vrste je odigral sovjetski pisatelj Anatolij Kuznjecov, ki je preteklo poletje prošil za politično zavetje v Angliji. Zdaj se mudi v ZDA, kjer mu je neka bostonska družba ponudila 150.000 dolarjev za predavanja. Ameriške založbe se zanimajo tudi za njegove knjige, za spomine pa mu ponujajo do 500.000 dolarjev. Kuznjecov se je odpovedal sovjetskemu državljanstvu, zavrgel je svojo preteklost in celo svoje ime, obsodil je sovjetski družbeni sistem in komunizem ter sklenil, da bo na zahodu začel novo življenje. Tako je postal najbolj razvpit begunec iz SZ po Svetlani Alelujevi. Le-ta je dobila za knjigo spominov milijon dolarjev. Zdaj živi v Princetonu.

S SLAVNOSTNE OTVORITVE FESTIVALA »KURIRČEK« (Foto: Dragiša Modrinjak)

POROČILO O SKLEPNIH PRIREDITVAH
FESTIVALA »KURIRČEK«, KI SO BILE V MARIBORU OD 15. DO 18. DECEMBRA

NOB — neizčrpna zakladnica plemenitih prizadevanj

Prvo nagrado za prozo letošnjega natečaja festivala »Kurirček« je prejel DRAGIŠA PENJIN iz Šabca za »Pjesem za malog Jevrejina«, drugo nagrado za prozo sta prejela JANJA KASTELIC iz Novega mesta za sestavek »Pa je padla žoga« in DRAGIŠA PENJIN za »Jelen vodnika Franca«. Drugi nagradi za pesmi je žirija podelila RANKU SIMOVIČU iz Beograda za »Procvetali snovi« in CVEJI JOVANOVIČ iz Banje Koviljače za pesem »Pozdrav«, medtem ko je prejel za dramski prikaz »Dogovor« drugo nagrado MIRKO PETROVIČ iz Beograda. Osem pionirjev je prejelo za poslana dela knjižne nagrade.

Festival »Kurirček«, ki stalno domuje v Mariboru, že sedmo leto uspešno uresničuje na področju vseh naših republik svoj temeljni program, ki je posvečen skrbi za rast najmlajšega čoda in njegovo vzgojo v duhu socialističnega patriotizma. V tej smeri spodbuja umetniško ustvarjanje za otroke in mladino, predvsem pa tisto snovanje, ki nastaja na tradicijah narodnoosvobodilnega boja oziroma ljudske revolucije.

Sklepne prireditve letošnjega festivala »Kurirček«, organizirane v počastitev dneva Jugoslovanske ljudske armade, so slovesno odprli v ponedeljek, 15. decembra. Otvoritve, ki je bila v domu JLA v Mariboru, se je poleg več kot tridesetih književnikov iz vse Jugoslavije, pedagoških delavcev iz nekaterih mariborskih šol, mladine, predstavnikov družbeno-političnih organizacij in JLA udeležil tudi predsednik občinske skupščine Maribor tovariš Mirko Zlender.

Uvodne besede je spregovoril predsednik festivala »Kurirček«, pisatelj Ivan Potrč:

»Zbrali smo se, da bi spregovorili o pisanju za otroke in mladino, predvsem pa o literaturi, ki smo jo napisali o našem partizanskem času. Gre za to, da bi bil naš partizanski junak živo prikazan, da bi bil vseskozi človeški in da bi kot tak lahko plemenito vplival na našega mladega bralca. Dandanes ni več potrebno navduševati otroka za borbo, želeli pa bi bilo, da bi v naši sodobni partizanski literaturi zaživel tak partizanski junak, ki bi pomagal oblikovati našega otroka v človeka, ki bo lahko jutri uresničeval sne naših borcev.«

Drugi dan festivala so bile v šolah, vrtcih in vojašnicah v Mariboru in okolici literarne prireditve, na katerih so poleg učiteljev JLA sodelovali tudi pesniki in pisatelji iz vseh jugoslovanskih republik, ki so se udeležili prireditve festivala »Kurirček«. Zvečer je bila v razstavnem prostoru Rotovž odprta že druga razstava z naslovom »Ilustracija za otroke in mladino na temo NOB«. Na tem prikazu najkvalitetnejše tvorstve jugoslovanske knjižne ilustracije je sodelovalo dvajset jugoslovanskih avtorjev, obiskovalci pa so si lahko v okviru le-te ogledali tudi manjšo retrospektivno razstavo ilustracijskega dela akademskega slikarja Iveta Šubica.

Sedemnajstega decembra dopoldne se je pričel v mali dvorani doma JLA dvodnevni plenum letošnjega kurirčkovega festivala, ki ga je pozdravil tudi član republiškega izvršnega sveta dr. Vladimir Bračič in med drugim dejal:

»V prikazovanju narodnoosvobodilnega boja moramo biti realni, kajti če bo to pisanje resnično in plemenito — takšno, kakršen je bil pač ta čas — potem bo ta mladina sposobna graditi boljši svet in če bo potrebno tudi braniti vse pozitivne lastnosti človeške družbe. Lepa in težavna je vaša naloga, kajti zavedati se morate, da bodo mladi iz zapisanih misli črpali vrednote, kakršne je nosil v času narodnoosvobodilnega boja s seboj in v sebi naš človek — to pa so vrednote, ki nas delajo ljudi...«

Plenum je začel Ivan Potrč z zapisom »Za podobo partizanskega kurirja«, v katerem je ostro nastopil proti amerikanizaciji pisanja o jugoslovanskem partizanstvu, v katerem se vse preveč poveljuje nasilje; mi pa vendar vsi dobro vemo — je poudaril — da so bili ravno borci narodnoosvobodilnega gibanja tisti, ki so se bojevali za svet brez nasilja. V nadaljevanju je spregovoril še prof. Voja Marjanović iz Beograda o tematiki NOV v povojni srbski književnosti ter prof. Dimče Najčevski iz Skopja, ki je ob koncu dejal, da lahko samo resnično prikazovanje NOB in seveda visoka umetniška vrednost zapisanega delujeta sveže in prepričljivo.

Po uvodnih poročilih se je razvila zanimiva razprava, v kateri so sodelovala znana peresa jugoslovanske mladinske književnosti kot Mira Alečković, Petko Domazetovski, Stojan Tarapuz, Djordje Radišić, Vladimir Čerkec, Dragiša Penjin, Mirko Petrovič in od slovenskih France Filipič, Jože Šmit, Leopold Suhodolčan, Ivo Zorman; med spremljevalci razprave pa smo opazili tudi Antona Ingoliča, Ivana Minattija, Janeza Švajcercja, Ferda Godino in druge.

Iz besed sodelujočih je bilo moč razbrati, da se tradicije narodnoosvobodilnega boja oziroma ljudske revolucije morajo ohranjati in zato so in bodo taka srečanja vedno iskana in dobrodošla. Morda bi bilo dobro, so menili nekateri, da bi se na teh srečanjih v prihodnje bolj dosledno in bolj kritično spregovorilo o vsakoletni žetvi tovrstne književnosti za otroke in mladino na vsem jugoslovanskem prostoru in začelo ponovno razmišljati o razpisu nagradnega natečaja za obširnejše literarne tekste. Ena izmed želja, ki se je zrcalila v mislih skoraj vseh razpravljalcev, pa je bila, da se festival »Kurirček« oziroma

njegov delovni program za leto 1970 tudi in predvsem vsebinsko obogati. Ne le narodnoosvobodilni boj, kot je dejal Ivo Zorman, kajti tudi čas pred njim in dan-današnji sta tako bogata, da je mogoče iz njih črpati ustvarjalnost za mladino — zato budimo in vzdržujemo moralne vrednote, ki jih je nosila s seboj naša revolucija, tudi s prikazom sodobnega sveta, v katerem ni in ne more biti prostora samo za vojno...«

Po končanem plenumu je bila slavnostna podelitev plaketa partizanskega kurirja, ki so jih prejeli Branko Čopić, pokojni Tone Seliskar in ilustrator Ive Šubic; na popoldanski prireditvi »Šest republik pionirjem« pa so razglasili izid literarnega natečaja za pesem. prozni sestavek in kratek dramski prikaz ter podelili nagrade.

Letošnje sklepne prireditve festivala »Kurirček« so ponovno pridrile nemajhno vlogo, ki jo je ta odigral v prizadevanjih, da je književnost za mlade na temo narodnoosvobodilnega boja dobila mesto, ki ji pripada ter izzvenel v želji, da bi se najprej uspešno organiziral in podpiral strokovno-raziskovalno delo in publiciranje te ustvarjalnosti, spodbujal kritično pisanje in razpravljanje o umetniški ustvarjalnosti za otroke in mladino, organiziral razne propagandne akcije, odklanjal vsakršno vsebinsko škodljivo in idejno nezdravo pisanje, se vsebinsko razširil ter ne nazadnje, da ta osnovni festivalski program odobrava in mu denarno pomagajo tudi družbeno-politične organizacije in ustanove — kajti kaj lahko se sicer zgodi, da festival »Kurirček« zaradi pomanjkanja sredstev zamre v času, ko sta njegov pomen in potreba več kot očitna.

Zapis o letošnjem festivalu »Kurirček« bi sklenila z mislijo, da mora biti v slehernem knjižnem zapisu za mlade prisoten boj za plemenite ideale in v tem boju človek... da pa je prav narodnoosvobodilni boj ena najbogatejših in neizčrpni zakladnic takih prizadevanj, sestavljalci oziroma uresničevalci programa festivala »Kurirček« tudi v prihodnje ne bi smeli pozabiti!

MILENA ŠTRAJNAR

Priznanja našim generalom

V zadnji številki smo na prvi strani objavili imena osebnosti, ki so si pridobile zasluge kot vojaški voditelji in ki jim je vrhovni komandant ob letošnjem dnevu JLA izrazil pismo priznanje. Poleg tistih, katerih imena so bila navedena v omenjenem poročilu, so dobili priznanje tudi naslednji slovenski generali: MILAN LAH, MIHA BUTARA, RUDOLF HRIBERNIK, ZDENKO ULEPIČ in VEKOSLAV KOLB.

Besede naših dopisnikov

Kranj

Ko je beseda več kot dinar

Na zadnji seji Sveta za zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov občinske skupščine Kranj so ob reševanju družbenih priznavačin govorili tudi o številnih primerih borcev, kjer ni potrebna denarna in druga gmotna pomoč, marveč pomoč moralnega značaja. Gre za mnoge borce, stare komuniste in zaslužne družbene delavce, ki sta jih starost ali bolezen priklenila na posteljo. S tem so ostali izločeni od vsakega družbenega udejstvovanja. Kar pa je še huje, mnogi nimajo možnosti in priložnosti, niti volje, da bi se od časa do časa srečali, pogovorili ali vsaj videli s svojimi nekdanjimi sodelavci, soborci in tovariši. Zlasti pred sedanjimi novoletnimi prazniki le-ti čutijo močno osamelost. Zato so sklenili, da je take tovariše treba obiskati. To pa naj ne bi bila enkratna novoletna akcija! Prek krajevnih združenj je potrebno povečati pozornost do takih tovarišev in skrbeti za stalne tovariške stike z njimi!

KAREL MAKUC

Lesce

Nova stanovanja za upokojene borce

Pred dobrim tednom je bila za osem upokojenih borcev in njihove družine prirejena skromna slovesnost, ki je pomenila velik in radosten dogodek, ker so tega dne dobili nova stanovanja v Lescah pri Bledu. V navzočnosti predsednika obč. odbora ZZB Radovljica

POMAGAJ SI SAM
IN UNIO
TI BO POMAGAL

J. Strogovska in direktorja Stanovanjskega podjetja A. Logarja je predsednik obč. združenja društva upokojencev Lojze Kos izročil vsem osmim srečnejšem vselitvene odločbe za nova stanovanja. S tem je občinska komisija pri ZZB ob velikem razumevanju in podpori občinske skupščine in Stanovanjskega podjetja rešila najnujnejše stanovanjske probleme za prizadete upokojence iz Radovljice, Lesc in Begunj. Stanovanja so bila dodeljena na osnovi prednostne liste v novoizgrajenem bloku. Stanovanja so funkcionalna, vendar cenena in dostopna za upokojence, ki nimajo visokih dohodkov.

Za nadaljnjih 30 najnujnejših stanovanjskih problemov, kolikor jih še čaka rešitve, je že sprejet program izgradnje blokov z ustreznim številom stanovanj. V Radovljici bodo upokojeni borci dobili 12, na Bledu in v Bohinju 4 stanovanja. Načrti in denar so že zagotovljeni in vse kaže, da bo tesno in skladno sodelovanje komisije pri občinskem odboru ZZB in društva upokojencev, ter izdatna finančna pomoč občinske skupščine in pripravljenost Stanovanjskega podjetja, tako kot doslej, pripomoglo k hitrejšemu reševanju stanovanjskih problemov.

S tem seveda ne bo konec težav, ki so jih vsa povojna leta občutili zlasti tisti borci, ki so bili zaradi bolezni predčasno upokojeni. To bo le rešitev najnujnejših primerov.

JOŠT ROLC

Škofja Loka

Komu stanovanja?

V Škofji Loki so se v zadnjem času dokaj uspešno in konkretno lotili reševanja stanovanjskih težav borcev NOV. Po lanskih potrjenih in ugotovljenih potrebah bi morali imeti okroglo 6 milijonov dinarjev, če bi hoteli zadostiti vsem utemeljene prošnjam. Sredstev seveda ni bilo toliko. Vendar so v sodelovanju z občinsko skupščino, delovnimi organizacijami in drugimi dejavniki, uspeli zbrati skupno 1.300.000 dinarjev. Precej najbolj perečih težav so že rešili. Vendar pa le dobro četrtino. Za druge ni bilo denarja. To pa je povzročilo vrsto morda upravičenih, še več pa ne-

upravičenih besed in slabe volje. Zlasti med borci — prosilci, ki niso prišli na vrsto.

To so ugotavljali na seji sekretariata občinskega odbora ZZB, ko so v petek, 19. decembra skupno s socialno-ekonomsko komisijo razpravljali o stanovanjski problematiki borcev. Zato so sklenili sklicati na posvetovanje predsednike vseh 29 združenj na njihovem območju, da bi morebitne neskladnosti uredili v prihodnje, še več pa zato, da bi jih seznanili z vsemi merili in možnostmi pri reševanju stanovanjskih problemov članstva.

Zadnja leta je bilo v njihovi občini izdano skupno 3.270.000 dinarjev v te namene. 31 borčevskih družin se je vselilo v nova stanovanja, precej sredstev pa so dali tudi za posojila kmetom borcev za popravilo hiš, kot pomoč in za popravilo stanovanjskih hiš svojim članom.

KAREL MAKUC

Lož

Upokojencev so se spomnili

Sredi decembra je uprava tovarne »Kovinoplastika« v Ložu priredila sprejem za vse upokojence, ki so bili zaposleni v tovarni, dokler se je še razvijala. Med njimi je večji del bivših borcev.

Sprejem je bil dobro organiziran in prisrčen. Povabljenec so najprej razkazali novo veliko in moderno tovarno, kjer dela nad 900 delavcev. Nekateri prihajajo na delo celo s Hrvaškega. Se zdaj se tovarna razvija in je število zaposlenih vedno večje. Po ogledu pa je bila zakuska, na kateri je spregovoril tovariš Tone Cimprič, predstavnik »Kovinoplastike«. Pevski zbor »Svoboda« je zapel nekaj pesmi. Vsi povabljeni so prejeli tudi po 100 dinarjev, koledar s slikami akademskega slikarja Lojzeta Perka ter čestitke.

V imenu vseh povabljenec-upokojencev se kolektivu tovarne lepo zahvaljujem za pozornost in za darila. Obenem želim tovarni, da bi se še nadalje tako uspešno razvijala kot se je do zdaj.

MARIJA ŽNIDARSIČ

V počastitev 25-letnice srednjeprimorskega okrožja

Akcija, vredna in posnemanja pohvale

Aktivisti, ki so poleti 1944 delovali v upravnih in političnih organih srednjeprimorskega okrožja, so skupno z aktivisti okrajev Ajdovščina, Gorica, Komen, Miren, Sežana in Vipava pred kratkim proslavljali petindvajsetletnico svojega delovanja. Meseca novembra so se — v okviru tega praznovanja — številne delegacije, sestavljene iz treh do štirih bivših aktivistov, napotile od Solkana do Sežane in še čez, od Podnosa do Gorjanskega. Obiskali so več kot štirideset grobov in med njimi poslednjega počivališča padlega, komaj šestnajstletnega kurirja okrožnega agitpropa Marjana Bajca, mlade partizanske učiteljice Božene Premrllove, sestre heroja Vojka, ki so jo zaklali četniki, predsednika izvršnega okrožnega NOO Mirka Pirca-Slavka, Pavle Colja-Rastje, ki so jo umorili četniki skupaj z župnikom Ernestom Bandljem... Nato pa so delegacije obiskale vse tiste družine, ki so jim med vojno nesebično dajale zatočišče in če je bilo potrebno tudi poslednji kosček kruha. Stisnili so jim roke, obudili spomine na tiste dni, in jim ob slovesu izročili tiskano zahvalo:

TAKRAT, KO JE PRED PETINDVAJSETIMI LETI PLAMTEL NARODNOOSVOBODILNI BOJ IZMUČENEGA PRIMORSKEGA LJUDSTVA PROTI KRUTEMU OKUPATORJU, PADALE SO ŽRTVE IN GORELE DOMAČJE, STE NESEBIČNO IN POŽRTVOVALNO DAJALI ZATOČIŠČE NAŠIM AKTIVISTOM IN AKTIVISTKAM KPS, SKOJ, OF, NOO IN MNOŽIČNIH ORGANIZACIJ TUDI ZA CENO LASTNEGA ŽIVLJENJA.

Z VELIKO LJUBEZNIJO V SRCIH STE VAROVALI PARTIZANSKO STVAR.

VESTNO STE IZPOLNJEVALI VSAKO NAPORNO IN TVEGANO NALOGO IN SI ZA POTREBE NOB ODRGOVALI OD UST SE ZADNJI KOŠČEK KRUHA.

ISKRENA VAM HVALA ZA VSE VASE SODELOVANJE PRI SKUPNEM LJUDSKEM BOJU ZA OSVOBODITEV.

TOVARIŠKO IN TOPLO VAS POZDRAVLJAMO

TAJNIK
PRIPRAVLJALNEGA ODBORA
Bogomil Vižintin-Miloš

PRESEDNIK
PRIPRAVLJALNEGA ODBORA
Živa Beltram

Dandanes, ko predstavljajo tovrstne pozornosti res nepričakovano in prijetno presenečenje, zasluži akcija bivših aktivistov srednjeprimorskega okrožja pohvalo in posnemanje!

LESNA INDUSTRIJA STARI TRG-LOŠKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti in praktičnosti

Ob tabornem ognju

Na obisku v Bovcu

Iz Bovca, kjer šteje organizacija borcev NOV 280 članov, že dolgo nisimo prejeli nobene vesti. Zanimalo nas je, kako živijo ljudje, predvsem bivši udeleženci NOV v krajih, ki so z ozirom na svojo zgodovino nekaj posebnega: kot obmajno področje sedaj ene, sedaj druge države so bili pogosto prizadeti zaradi vojn. predvsem v prvi svetovni vojni, ko je tam potekala soška fronta. Tudi druga svetovna vojna, ki je domala vse prebivalstvo vključila v NOV, je pustila za seboj hude posledice. Zato so Bovčani ponosni na svojo borbena preteklost, pa tudi z uspehi v povojni graditvi svojega kraja se lahko pohvalijo.

Napotili smo se torej v to mesto na severozahodnem robu Bovške kotline in prvo zvedeli, da je kar devetdeset odstotkov bovških borcev že v pokoju. Toda, ker so vsa povojna leta pri razvoju gospodarstva v domačem kraju odigrali odločilno vlogo in še sedaj niso za v staro šaro, kot so nam v šali dejali, smo obiskali dva izmed njih in ju povprašali to in ono.

V podjetju ČIB smo srečali tovariša ALOJZA HROVATA, knjigovodjo, ki ves prosti čas posveti organizaciji borcev. Od leta 1945 dalje je funkcionar Zveze borcev. Sedaj je njen predsednik. Spozna se na vprašanja vprašanj. Prvo nas je zanimalo, kako ZB Bovec ureja lu v podjetju je pristal, da nam bo odgovoril na nekaj

borcev v Bovcu in tolminski občini nasploh, in kljub socialno-ekonomski vprašanju svojih borcev.

»Kolikor mogoče hitro, kajti zavedamo se, da je vsako nepotrebno zavlačevanje za člana, potrebnega pomoči, lahko usodno in ima hude posledice. Kar zadeva vloge v zvezi s posebno delovno dobo, je 90 odstotkov rešenih, za druge pa je rešitev odvisna od postopka pri komunalnem zavodu za socialno zavarovanje. Za stanovanjska vprašanja je vsa tolminska občina dobila 40 milijonov starih dinarjev, od teh je za vso bovško organizacijo prišlo doslej 10 milijonov. Pri nas leži več zahtevkov, predvsem za adaptacije hiš borcev, manj za novogradnje. Prošnja ne bo nobena zavržena, samo počakati bo treba. Zahtevki po kreditih pa so vsako leto številnejši in višji. Za vsa tolminska občino je prošnja za 600 milijonov, na razpolago pa je le še 160 milijonov. Moram reči, da si občinski odbor ZZB zelo prizadeva, da bi zadeve borcev čimprej uredili. Toda, tolminska občina se uvršča med slovenske občine z najnižjim narodnim dohodkom! To se pozna med drugim tudi pri priznavalninah: pri nas znaša najvišja priznavalнина 15.000. Še vedno se ogrevamo za izenačenje priznavalnin v republiškem merilu.«

Zanimalo nas je še, kako je z negovanjem tradicij narodnoosvobodilnega boja med mladino.

»Vsake naše akcije se še vedno udeležuje tudi mladina. Le-ta vidi naše uspehe in z veseljem z nami vred obuja idejo revolucije in NOB. Letos 4. julija smo na Stolu postavili spominsko ploščo Gregorčičevi brigadi. Zatem je bilo septembra srečanje aktivistov v Vrhovljah, 12. oktobra so se zbrali aktivisti bivšega OK ZKS v Čezsoči, kjer smo odkrili spominsko ploščo Ferdu Kravani-Petru Skalarju. Če mladi želijo, pošljemo v šole borce, ki pripovedujejo o preteklih bojih; prizadevamo si torej, da mladina prevzame od nas borbene tradicije in pri tem beležimo lepe uspehe.«

Potem smo obiskali IVANA ŠULINA, aktivista od leta 1942. Pokazal nam je podrobno kartoteko članov bov-

ške ZB, ki jo vodi samoiniciativno. Kljub svojim petindemdeset letom še vedno dela v organizaciji. Je član odbora ZB in Komisije občinskega odbora ZZB za socialna vprašanja. Sicer živi sam, vendar je v stalnem stiku s svojimi sedmimi otroki. Posebno srečen je bil neki dan v novembru: bil je skupaj z vsemi svojimi otroki, manjkal je samo sin, ki živi v Parizu. Zelo se zanima za dogodke doma in po svetu; od vseh časopisov najraje prebira »TV-15«, ker v njem najde vse, kar ga zanima in pričakuje od časopisa. Tako mu čas hitro mineva. Teče mu še deseto leto pokoja. Sestanki, srečanja s svojimi sedanjimi in nekdanjimi sodelavci, otroci. Nekdaj je bil krojač; priznanih ima petindvajset let delovne dobe. Pismonoša mu prvega v mesecu prinese borčevsko pokojnino in pravi, da je zadovoljen.

»Prve stike s partizani sem dobil oktobra 1942, tedno pa sem začel sodelovati z NOB 17. januarja 1943. Po kapitulaciji Italije sem nadaljeval svoje delo v Čezsoči. Med drugim sem bil tudi finančni referent pri okrajnem odboru za Bovško do konca vojne, 1. maja 1945 na prvih volitvah v krajevni odbor sem bil izvoljen za tajnika. Zatem sem bil tajnik še štirikrat, pa član odbora, dokler se ni preimenoval v krajevni urad.«

Ivan Šulin je na kratko povedal, kakšne naloge je opravljal do danes. Kot pravi aktivist, ki je vsako prosto uroco dal za svojo organizacijo. Tudiv KZ je delal, ali kot predsednik ali član — skozi 25 let. Ob koncu smo ga še pobarali, kaj misli o glavni nalogi ZB in o tem, kako družba skrbi za borce.

»Organizacija naj si prizadeva svoje člane kar najbolj povezati, združiti, čeprav vsak živi različno življenje. Večjo pozornost je treba posvetiti partizanskim mamiciam. Če ni denarja, kot bi ga bilo treba, naj jim vsaj na razne načine, na primer z obiski, da občutek, da niso pozabljene. O tem, kako družba skrbi za borce, moram reči le: stanje se je občutno izboljšalo in večina tistih, ki kritizira, nima prav.«

Z. C.

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Stiska - velika šola tovarištva

● Od julija 1944 do konca vojne so med 88 zapornikov razdelili 562 hlebov kruha, 11 paketov in 4747 cigaret.

V koncentracijsko taborišče Mauthausen, ki je bilo eno izmed najhujših taborišč v nacistični Nemčiji, so med vojno odpejali tudi mnogo slovenskih rojakov, in nemalo jih je za vedno ostalo v tej tuji deželi... Namen tega sestavka ni, da bi razpravljali o življenjskih pogojih v tem uničevalnem taborišču, pač pa o tovariških odnosih med ljudmi, ki so prenekatemu taboriščniku rešili življenje.

Niko Bernard z Jesenic se spominja, da je bilo proti koncu leta 1943 dovoljeno sprejemati pakete od doma, seveda, kdor je imel svojce ali znanke, ki so mu lahko kaj poslali. Saj je dobro znano, kako je bilo v času okupacije težko z življenjem, posebno za tiste družine, ki so imele koga svojih v partizanih, zaporih ali taboriščih.

Naši rojaki v Mauthausnu so hitro uvideli, da bi dobro organizirana pomoč lahko marsikomu rešila življenje. Vodstvo te humane akcije je prevzel Niko Bernard v sodelovanju z Francem Gregorijem in Francem Odarjem iz Podkorena. Slednji ni dočakal osvoboditve. Domenili so se, da bo vsak zapornik naše narodnosti oddal del paketa, ki ga je prejel od doma, in da bodo vsebino le-tega razdelili med izčrpane in pomoči potrebne internirance. Poleg tega so si pomagali tudi tako, da so iz esesovskih kuhinj, kantin in skladišč na skrivaj odnašali živila; posrečilo se jim je celo, da so na nekatera za to primerna delovna mesta spravili svoje ljudi, ki so lahko marsikaj spravili v žep. Seveda je bilo to združeno z veliko nevarnostjo in je bilo za opravljanje tega dela potrebno veliko poguma in treznosti. Posebno skrb so posvečali tudi tistim, ki so bili na zdravljenju v taboriščni bolnišnici. Tem je nosil hrano Niko sam ali pa jo je pošiljal prek Radoslava Tomažiča, pisarja na revirju. Iz esesovske lekarne, kjer

SAMOPOMOČ V MAUTHAUSNU

Julij 1944: 46 hlebov kruha v bolnišnico, 20 hlebov kruha v delovno taborišče
Avgust 1944: 15 hlebov in pol kruha v bolnišnico, 20 hlebov in pol kruha v delovno taborišče
September 1944: 33 hlebov in eno tretjino v bolnišnico, 22 hlebov in pol kruha v delovno taborišče
September 1944: 33 hlebov in ena tretjina kruha v bolnišnico, 22 hlebov in pol kruha in trije paketi v delovno taborišče
Oktober 1944: 23 hlebov in ena tretjina v bolnišnico, 10 hlebov in ena tretjina ter trije paketi v taborišče
November 1944: 23 in pol hlebov kruha, dva paketa in 150 cigaret v bolnišnico ter 23 hlebov kruha, en paket in 390 cigaret v delovno taborišče
December 1944: 19 hlebov in pol kruha ter en paket v bolnišnico, 37 hlebov kruha in 150 cigaret v delovno taborišče
December 1944: 19 hlebov in pol kruha ter en paket v bolnišnico, 37 hlebov kruha in 150 cigaret v delovno taborišče
Januar 1945: 11 hlebov in pol kruha v bolnišnico, 23 hlebov kruha v delovno taborišče
Februar 1945: 10 hlebov in pol kruha ter 50 cigaret v bolnišnico, 19 hlebov kruha, en paket in 50 cigaret v delovno taborišče
Marec 1945: 15 hlebov kruha v bolnišnico, 3 in pol za ženske in ena tretjina v delovno taborišče
April 1945: 46 hlebov kruha v bolnišnico, 26 in pol Srbom in pol v delovno taborišče
Maj 1945: 2 hleba kruha v bolnišnico, 2 ženskam, v delovno taborišče pa 10 hlebov kruha, 4000 cigaret in 10 hlebov kruha Srbom.

so imeli tudi svojega človeka, so odnašali razna zdravila in tako pomagali obolelim tovarišem in jih s tem obdržali v stanovanjskih blokih, da jim tako ni bilo treba v bolnišnico, odkoder se mnogi gotovo ne bi vrnil. Poudariti je treba, da so velikokrat pomagali tudi zapornikom druge narodnosti, posebno Rusom.

Niko Bernard, ki so ga leta 1944 zaposlili v tesarski delavnici, si je tam pripravil posebno skrivališče in od julija istega leta vodil tudi seznam blaga, ki sta ga s Francem Gregorijem razdelila med rojake do konca vojne in iz katerega je razvidno, da sta med 88 zapornikov razdelila 562 hlebov kruha, 11 paketov in 4747 cigaret. Ti podatki, ki se nanašajo samo na čas od julija 1944 pa do konca vojne, zgovorno pričajo, koliko je bilo take pomoči razdeljene tudi v času, ko tovariš Niko še ni vodil seznama.

Druga velika naloga omenjenih tovarišev in še nekaterih drugih je bila, reševati naše rojake pred transporti in krematorijem. To jim je večkrat uspelo s pomočjo Čehov, ki so bili zaposleni v glavni pisarni taborišča in to z zamenjavo kartotečnih listov. Tudi skrb za obleko in obutev ni bila lahka, a jim je vseeno uspelo, da so marsikomu tudi s tem pomagali.

Danes, po petindvajsetih letih, morda že pozabljamo na težavne čase druge svetovne vojne, ko so tisoči in tisoči rodoljubov preživljali življenje, ki si ga danes težko predstavljamo. Veliko njih se ni vrnilo na domove, prav gotovo pa bi bilo žrtev še več, če bi ne bilo toliko požrtvovalnih in hrabrih tovarišev, ki se niso ustrašili še tako velikih naporov in nevarnosti.

SREČKO ŠORLI

Podobe naših mož - znanstvenikov

Slovenci, pravijo, smo majhen narod, toda po številu znanstvenikov, ki so izšli iz slovenskih domov, ta majhnost postane velika. Zato se bomo na tem mestu spomnili naših mož - znanstvenikov, ki so veliko prispevali k splošnemu razvoju znanosti in tehnike. Nekatere med njimi je odkril šele tuji svet, kar je pripisati naši skromnosti, in jim dal zaslužno veljavo in priznanje. Ker je bil Boris Kidrič tudi revolucionar na območju znanosti in tehnike, saj so na njegovo pobudo zrasli domala vsi naši znanstveni inštituti, smo prav njemu kot prvemu posvetili priučujoči spominski sestavek.

Boris Kidrič

10. IV. 1912-
11. IV. 1953

Ze dolgo ga ni več med nami, revolucionarja in misleca, ki je do ga leta stal v prvih vrstah boja za napredek slovenske in Jugoslovanske znanosti, moža, ki je vse svoje življenje žrtvoval za razvoj in napredek mlade države, vzklikle v najtežjih časih borbe za narodni obstoj. Bil je humanist in znanstvenik v polnem pomenu besede, ki je vedno trdil, da temelji zgodovina materialne kulture malih narodov na zgodovini tehnike, brez katere le-ta znanstveno ni razumljiva.

Boris Kidrič-Peter, pobudnik tehnične znanosti na Slovenskem, je živel kratko, toda boril se je dolgo in silovito, kakor da bi slutil kratko odmerjeno mu življenje. Nikoli ni mislil na sebe in za sebe. Bil je eden tistih, si so svoje plodno življenje nenehno in do poslednjega diha razdajali svojemu ljudstvu. Tako je tudi umrl. Njegovo srce, tako vztrajno v svoji revolucionarni ustvarjalni težnji ter tako dobro in plemenito v ljubezni do delovnega človeka, je prenehalo utripati sredi bitke za znanstveno-tehnični razvoj. In v boj za te ideje in ideale se je vrgel z energijo, v kateri so se lahko do neslutenosti razmahnile vse njegove odlike človeka, borca in misleca.

Tak človek je bil naš Boris Kidrič, na takih ljudeh je zgrajena zgodovina človeškega napredka; take ljudi rodijo samo velika razdobja ter velika ljudska dejanja, takšna, kakršna je bila naša socialistična revolucija.

Boris Kidrič ni bil samo borec, bil je tudi mislec in ustvarjalec, ki je dal idejnemu usmerjanju nove tehnične revolucije v slovenskem in jugoslovanskem prostoru neprecenljiv prispevek. Bil je socialistični internacionalist, in svojo rodno slovensko grudo je imel strastno rad in s ta isto ljubeznijo je zaobjel tudi bratsko sku-

pnost jugoslovanskih narodov. Zato je in bo ostal del duše naše mlade znanstveno-tehnične revolucije. Toda ta duša je živa in bi je znagovite bitke, dan za dnem poraja nove plodove, nič na svetu je ne more uničiti, in v tej duši ter v njenih plodovih bo vedno živel tudi on. Spomin nanj pa bo ostal bodrilo sedanjim in prihodnjim rodovom ter znanosti predanim borcem kot svetel kažipot v tej nenehni borbi za napredek in lepšo prihodnost malih narodov.

Znanost pomeni višek tega, kar je človek mogel ustvariti, saj je človeka s tem, da ga je poučila o njegovi lastni naravi, povzdignila do zvezd in Meseca. Poleg znanosti, ki meri vesoljstvo, tehta atome in prodira v osrčje celic, se zdita življenje in lepota umetnosti še bolj zamotani in čudoviti. Kljub današnjim težavam in nemir, ki gospodujejo svetu, verjamemo, da so imeli nekdanji znanstveniki prav, ko so napovedovali za človeštvo zlati vek - dasi je ta še zelo daleč - ki mu bo vladala znanost, in - Boris Kidrič je bil eden izmed njih...

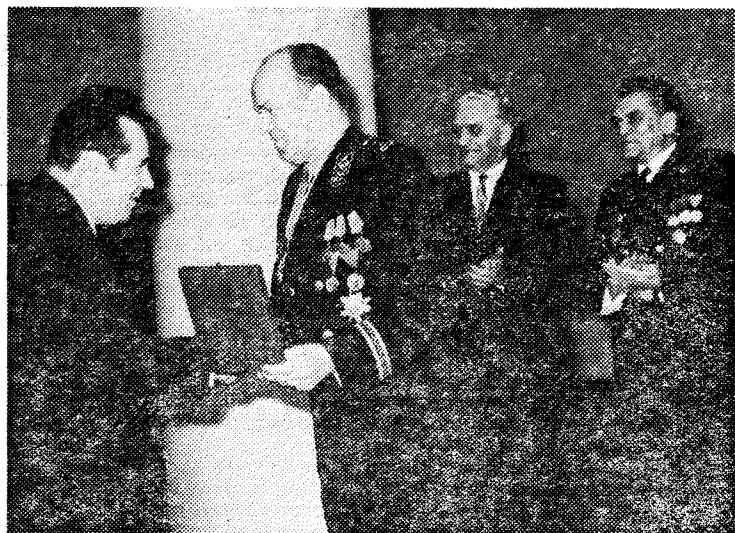
Je zato čudno, če bo ostal v srcih nas vseh, predvsem pa v srcih naše delovne inteligence!

SLAVKO TARMAN

Fotografija z vprašajem

Vse kaže, da je neznani fotograf nekje v slovenskih gozdovih posnel hude ure, ko je divjala sovražna ofenziva, in so se morali borci, čeprav je bil konec vojne najbrž že blizu, spet zateči v gozdove. Po sliki sklepamo, da je bilo to zadnjo vojno nekje na Primorskem, drevje je namreč golo in na tleh leži sneg. Kdo je tovarišica na sliki, kje in kdaj je bilo to?

Za dan JLA je komandant ljubljanske armade generalni podpolkovnik Janko Sekirnik-Simon priredil v domu JLA sprejemo. Pred sprejemom pa je podelil plakete nekaterim organizacijam in posameznikom, ki so se v preteklem letu posebno odlikovali pri pripravah za vseljudski odpor ali pa pri tolmačenju priprav zanj. Štiri organizacije, med njimi tudi Zveza rezervnih vojaških starešin, so dobili srednje plakete, 21 pa male. Razen tega je dobilo po drugih krajih Slovenije male značke še trinajst nagajencev. Na sliki: predsednik ZRVS ing. Slavko Korbar sprejema od generalnega podpolkovnika Janka Sekirnika-Simona zaslužno priznanje

Pisma uredništvu

Zakaj se tako zavlačuje?

Leta 1966, točneje rečeno 22. oktobra, me je povozil tržaški avtomobilist izključno po svoji krivdi. Zaradi nesreče so mi odrezali levo nogo nad kolonom. Bil sem partizan do 20. junija 1943, največ v Briško-beneškem odredu, leta 1965 pa sem bil upokojen, kot klepar v tovarni Delamaris. Pokojnine prejmem 680 dinarjev ter razne dodatke, tako da imam mesečno skupaj 915 dinarjev. S tem denarjem moram preživljati sebe, ženo in 17 let staro hčer.

Zaradi nesreče sem imel po takratni vrednosti 90.488 dinarjev škodo. Toženec je pravdo zgubil in je dolžan plačati znesek, razen tega pa bi moral plačevati na mesec tudi 500 dinarjev zaradi izgubljene noge.

Tožbo sem vložil konec oktobra 1966, toda do zdaj nisem dobil iz-

plačanega niti dinarja. Posledice tuje malomarnosti zatorej plačujem jaz, oziroma naše socialno zavarovanje, ki mi je dodelilo 70 dinarjev na mesec.

Toženec se je na sodbo, ki je bila 15. septembra letos, pritožil na vrhovno sodišče SR Slovenije in do zdaj še ni nobene razsodbe. Za tri ljudi nekaj nad 900 dinarjev v letoviškem mestu, kakršna je Izola, ne pomeni veliko. Prej sem si lahko pomagal s priložnostnim delom, zdaj tega ne morem. Meseci in leta teko, jaz pa čakam in čakam, kdaj bom dobil kar mi pripada po vseh zakonih, tako pravnih kot človeških. Ali ni mogoče razsojanje v takih primerih kot je moj pospešiti, ne pa vleči že četrto leto?

Rafael Poberaj

Stane Keržič

Pred kratkim smo izgubili vidnega oblikovalca naših spomenikov, Staneta Keržiča, akademskega kiparja iz Ljubljane. Bil je star 51 let, torej na višku svoje ustvarjalnosti.

Po vojni smo se pri nas lotili naravnost množične graditve spomenikov. Kot bivši partizan je v tej gradnji z vsem srcem sodeloval tudi pokojni Keržič. Skupaj s kiparjem Marjanom Keržičem je izdelal enega izmed naših naj-

lejših in smiselno najboljših spomenikov. To je spomenik v Cerknem, ki kaže slovensko kmečko ženo, ko podaja kos kruha borcu. Tako sta kiparja povedala vse o ljudskem značaju naše vojske in o njeni povezavi z ljudstvom.

Razen umetniškega dela se je pokojni Stane Keržič ukvarjal tudi z likovno vzgojo. Nekaj let je poučeval na gimnaziji v Mostah, zadnja leta pa je bil profesor na šoli za oblikovanje v Ljubljani.

Za vedno je iz ljubljanskih ulic izginil eden izmed naših najbolj nadarjenih umetnikov, ki je kot človek tudi med hudo preizkušnjo, kakršna je bila naša osvobodilna vojna, vedel kje mora biti.

PRIPOVEDUJEJO IVAN VOLK-ŽIVAN, CIRIL TRILER, TINE KLINAR IN TONČEK SVETINA

Tako smo pa v partizanih praznovali novo leto

ČE DANES PRISLUHNEMO NOVOLETNIM ŽELJAM, LAHKO OPAZIMO, DA SO SI VSE NEKAM ENAKE: GOVORE O SRECI, USPEHU PRI DELU, O ZDRAVJU... MED VOJNO PA SMO SI ŽELELI SAMO ENO, DA BI BILO TO LETO ZADNJE LETO VOJNE...

Ivan Volk-Živan z Jesenic se dobro spominja, kje je bil na prelomnici 1941. in 1942. leta:

»Jeseniška Cankarjeva četa je prišla okrog 30. decembra 1941 na Zabreško planino. Prišli smo s Črnega vrha nad Jesenicami. Med potjo smo se za eno noč ustavili na Cimpkovem rovtu na Ptočih. Nad Zabreško planino smo se nastanili v treh kočah, ki so bile last Ljubljancanov, in ena izmed njih je bila menda Pinžgarjeva. Novo leto smo tu dočakali: Andrej Aleš, Tine Vester, Jože Čufar, Franc Jerovšek, Tine Kemprle, Ivan Krmelj, Franc Klinar, Alojz Koračin, Tone Lončar, Franc Križnar, Florijan Majhen, Tone Matoh, Ciril Triler, Polde in Viktor Stražišar, Franc Potočnik, Stanko Sekardi, Ivan Volk, Franc Konobelj-Slovenko, Albin Zemva in jaz. Tone in Jože Koder ter Ivan Rev so se nam priključili nekaj dni pozneje; prav tako Jože Gregorčič in še nekateri, ki so bili takrat v Selški dolini. Če nisem naštel vseh borcev, ki so bili za novo leto 1941/1942 pod Stolom, naj mi oprostite.«

»Kako ste praznovali?« sem vprašal Živana.

»Nobene podrobnosti se ne morem spomniti,« mi je odvrnil in povedal, da se spominja samo to, da so si vsi želeli, da bi bilo čimprej konec vojne. »Veste, bili smo trdno prepričani, da bo Nemčija že leta 1942 brezopogono kapitulirala,« je sklenil svojo pripoved Ivan Volk-Živan.

»Kaj pa vi, tovariš Ciril?« sem pobaral Trilerja.

»Za novo leto 1942/43 smo bili na Jelovici nad Kupljenkom v neki gozdarski koči. Komandir naše čete je bil narodni heroj Tonček Dežman. V četi so bili še Karel Kozar, četni kuhar Franc Jerala in kurir Franc Verovšek. Vseh se ne spominjam več in mi naj tega ne zamerijo. Sicer pa se drugega novega leta v partizanih zelo dobro spominjam, predvsem zato, ker so nam vaščani Kupljenka pripravili kar se da imeniten prigrizek. Od njih smo dobili meso, potice, bel kruh in žganje. Za boljše razpoloženje pa smo organizirali za to priložnost tudi posebno prehransko akcijo v bližini Podnarta. V četi nas je bilo okrog petindvajset borcev in prepričan sem, da se tega Silvestra vsi dobro spominjajo. Praznovali smo ga lepo tudi zato, ker v tem času nismo vodili nobenih bojov s sovražnikom in so nas Nemci kar v miru pustili.«

O tem, kako je praznoval novo leto 1943/44 mi je pripovedoval Tine Klinar z Brega pri Zirovnici:

»Za tisto novo leto se je bataljon Prešernove brigade zadrževal v Novakih pri Cerknem. Cerčno in okolica sta bila sredi osvobojenega ozemlja in od kapitulacije Italije do novega leta 1944 so Nemci samo enkrat pridrveli v te kraje. Na osvobojenem ozemlju so delovale politične organizacije in vsi organi narodne oblasti. Za novo leto je bil pri kmetu Močilarju v Novakih prirejen velik partizanski miting in ples. Bilo je lepo gledati, kako je znala mladina pripraviti partizanom veselo praznovanje oziroma silvestrovanje. Mladinke so s košarami hodile od borca do borca in vsak je dobil velik kos potice. Tudi dobrega vi-pavskega vina je bilo dovolj. Ker

pri Močilarju niso imeli dovolj kozarcev ali druge posode za vino, sta dve mladinki nosili vino v škafu, borci pa so ga zajemali kar s »šeflamik«, kakor pravimo po domače zajemalki. Tako so borci in borce, mladinke in mladinci, pa tudi starejši vaščani, plesali tja do jutranjih ur... Šest partizanov nas je spalo v Spodnjih Novakih pri kmetu Graparju. Med nami je bil tudi Tone Čuden iz Gorij pri Bledu. Ko se je zjutraj ob štirih vrnil z mitinga, je v Graparjevem hlevu dvakrat ustrelil. V hlevu je bilo okrog šest krav, dva vola, nekaj perutnine in menda nekaj prašičev. Živali so ob poku skočile; krave so začele mukati, prašiči kruliti in kokoši kokodakati. Tudi mi, ki smo že spali v hlevu, smo skočili pokonci. Menili smo, da so nas presenetili Nemci. Stari Grapar, ki je bil star že okrog osemdeset let, je pridrvel v hlev, prižgal luč in — ko je videl, kaj se je pravzaprav zgodilo — je Toneta pošteno nadrl. Sicer pa je bil Grapar zelo dober človek. Pri njem smo vedno dobili jabolka in šilce žganja. No, ko se je živina v hlevu umirila, nam je Grapar čestital novo leto in ker nismo mogli več zaspati, smo začeli kramljati. Pri Močilarju pa so medtem borci Prešernove brigade nadaljevali rajanje.«

Tonček Svetina, sekretar Združenja borcev na Jesenicah, je novo leto 1944/45 dočakal v partizanski bolnišnici nad Bohinjem. V neki akciji, ko so borci jeseniško-bohinjskega čreda minirali železniško progo pred Bohinjsko Bistrico novembra 1944, je bil Tonček ranjen v glavo. Bil je v globoki nezavesti in takšnega so dobili tudi Nemci. Ker so videli, da je ustreljen v glavo, so mislili, da je mrtev. Vzeli so mu orožje in vse kar je imel na sebi, nato pa ga je Nemec še enkrat ustrelil. Tri dni je padal dež in sneg in tri dni je Tonček ležal takole ranjen. Tretji dan je prišel k zavesti, se zavlekel do prve hiše v vasi Bitnje pred Bohinjsko Bistrico in od tam s pomočjo mladincev prispel v partizansko bolnišnico nad Bohinjem.

»Kako ste praznovali ta zadnji Silvester v vojni?« sem povprašal Tončka Svetino.

»Dobro se še spominjam, da smo za novo leto dobili v bolnišnico večje število paketov, ki so jih poslali ljudje iz okoliških vasi, nekaj le-teh je prispelo tudi z Jesenic. Med dobrotami je bila tu in tam kakšna steklenica žganja, ki so se ga smeli privoščiti le tisti bolniki, ki so imeli manj nevarne rane. Opolnoči, ko se je leto 1944 prevesilo v leto 1945, smo zapeli nekaj partizanskih pesmi, nato pa je dr. Matjaž čestital vsakemu bolniku posebej, pa tudi med seboj smo si segli v roke. Bili smo dobro razpoloženi in to praznovanje je vsem ostalo v prijetnem spominu. Da, težavni časi so to bili, zato ni nič čudnega, da je danes naša največja želja, da bi človeštvo sprlo grožnje pred vseh splošnim uničenjem razvozlalo proislovja svojih hotenj in da bi za vselej zmagala ideja o mirnem sožitju med vsemi narodi.«

JOŽE VIDIC

Pravna posvetovalnica

Nekaj utemeljenih pripomb

V »TV 15« je bil 10. decembra objavljen članek »Pravni položaj udeležencev NOV«. Ker menim, da je v tem položaju, nekaj krivic za borce iz leta 1941 in 1942 pripominjam k članku tole:

Sem borec NOV s priznanjem dvojne dobe od 1.8.1941, nimam pa spominskega znaka 1941. Zato sem prikrajšan pri pokojnini, kakor tudi še mnogo takih borcev, ki imajo priznано enako posebno dobo. Tisti borci, ki so nas leta 1941 v ljubljanskih zapori mučili zaradi našega organiziranega aktivnega dela za NOB, nimamo pravic, ki bi nam po mojem mnenju pripadale. Uvrščeni smo v isto skupino z borci, ki so stopili v NOV le nekaj pred 9.9.1943. Borci spomeničarji imajo pravico do 100 odstotne pokojnine. Strinjam se s tem, saj so v štiriletni borbi zelo mnogo pretrpeli. Bilo pa bi pravično,

da bi tudi nam borcem od leta 1941, ki smo brez spomenice priznali pokojnine, ki naj bi bile 5 do 10 odstotkov nižje od tistih, ki jih prejema spomeničarji. Njim pa ostanejo še vedno priznanje za letni dopust 1000 Ndin in druge olajšave. Menim tudi, naj bi se prav tako borcem od leta 1942 primerno zvišal pokojninski odstotek, tako da bi imeli višjo pokojnino od borcev pred 9.9.1943.

Sam vem in tudi vsem našim delovnim ljudem je znano, da borčevske pokojnine niso prevelike, predvsem to čutijo tisti, ki imajo velike družine. Zato bi bilo prav, da bi to zadevo uredili.

Sedaj, ko je v javni razpravi predlog za izpopolnitev pokojninskega sistema in invalidskega zavarovanja naj v razpravah sodelujejo tudi člani ZZB NOV in predlagajo spremembe v tem smislu.

PAVEL JORDAN

Dva odgovora

Sicer ni navada odgovarjati na nepodpisana vprašanja, toda »EDEN IZMED MNOGIH«, ki je žrtev fašističnega nasilja, ker ga je poškodovala okupatorska mina in je zato nad 80 odstotni invalid, sprašuje, kaj naj ukrene, da bi prišel do invalidskega varstva. Gre gre za izjemen primer, opozarjamo pisca nepodpisane pisma, naj skrbno prebere »Poziv«, ki smo ga priobčili na 3. strani v 50. številki TV 15 dne 14. XII. 69.

Drugo vprašanje se glasi: Ali je vojaški vojni invalid I. skupine še vojaški obveznik?

Prav gotovo, da vojaški vojni invalid I. skupine ne more biti več vojaški obveznik. Poskrbeti pa mora, da ga črtajo iz seznama teh obveznikov.

Uredništvo

Gostinsko podjetje ZAGORJE OB SAVI

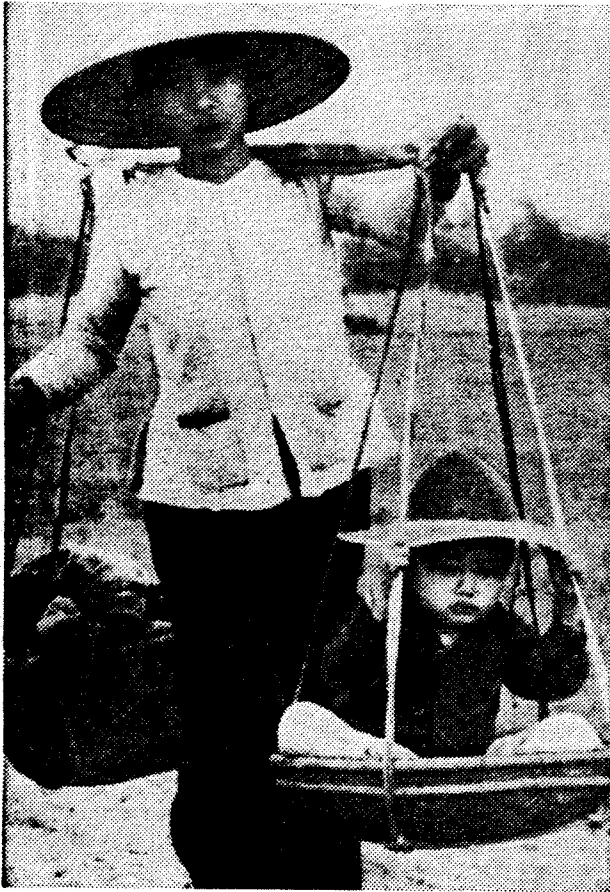
priporoča obisk obratov podjetja, kjer boste dobro postreženi z dobro pijačo in jedajo.

V hotelu Kum vam nudimo tudi prenočišča.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1970.

Še vedno v senci orožja

OB TEH DVEH POSNETKIH se človek zlahka zamisli v nesmiselnost in nečlovečnost vojne v Vietnamu. Na desni vidimo vietnamsko mater z značilno nosilno napravo v obliki tehtnice; v eni skledici nese polno vrečo — najbrž se vrača s polja — v drugi pa se je udobno namestil njen otrok. Kako ljubeč prizor, kakšno milino izražata obraza matere in otroka! In vendar vojna, ki jo vodijo Američani v Južnem Vietnamu, niti takim bitjem ne prizanaša. Ne padajo samo kot žrtve letalskih bombnih napadov, temveč tudi kot žrtve neposrednih napadov s puškami, brzo-strelkami, mitraljezi in bajoneti. Ubijajo jih ameriški in sajgonski vojaki, kakršne vidimo na spodnji sliki med urjenjem za ubijanje. Zločini v My Laiu in drugih južnovietnamskih krajih bodo ostali na vesti ameriških imperialistov in njihovih sajgonskih blapcev kot neizbrisen madež.

KOLONIALIZEM sodi sicer že v preteklost, ni pa še povsem izginil in je marsikje še vedno pričujoč v najbolj surovi, klasični obliki. V tem pogledu je najbolj reakcionarna dežela Portugalska, ki se nikakor neče odpovedati svojim kolonialnim posestim, niti jim ne mara priznati kakršnekoli avtonomije. Ljudstva v teh deželah se seveda ne morejo sprijazniti s takim stanjem in se upirajo. V Angoli npr. že več let divja srdit boj med osvobodilno vojsko in portugalskimi kolonialisti. Na sliki vidimo dva borca angolske osvobodilne vojske na pohodu čez reko v džungli.

PALESTINSKI KOMANDOSI — po naše bi jim rekli partizani — so trn v peti izraelskim okupatorjem. Kakor mi med drugo svetovno vojno tako se tudi oni ne morejo sprijazniti s sovražno okupacijo in bijejo proti okupatorjem neizprosno. Na sliki vidimo palestinskega borca v značilni obleki, katere barve mu omogočajo, da je manj viden, hkrati pa ga taka obleka ščiti pred sončno pripeko.

Na temne strani mednarodne kronike leta 1969 sodi tudi položaj na Bližnjem vzhodu, kjer dan za dnev grmijo topovi, kjer divja vojna brez izhoda — »la guerre sans issue«, kot jo imenuje francoski Express. To je vojna na fronti, ki se razteza v dolžino 120 km, vojna, ob kateri je človeštvo zaskrbljeno, ker se utegne razplesti v vojno velikih dimenzij, vojna, v kateri si stojita nasproti ameriško in sovjetsko orožje... Na eni sliki vidimo izraelski izvidniški položaj (predstražo), na drugi pa prizor v arabski hiši na okupiranem ozemlju, kjer izraelski vojak dela preiskavo.

ZGLEDU ZAHODNE NEMČIJE SLEDI JAPONSKA. Tudi tej deželi so ZDA prižgale zeleno luč za ponovno oboroževanje. Po drugi svetovni vojni so ji bile postavljene glede oboroževanja stroge omejitve, ki pa so se počasi razblinile. Na sliki vidimo prizor iz nedavnih manevrov ob vznožju znane Fudžijame, v katerih je japonska vojska nastopila s precejšnjimi bojnimi sredstvi.

DEKLE IZ HIROŠIME sanja o preteklosti, dolgi komaj štiriindvajset let. Se bo še kdaj ponovilo apokaliptično gorje, ki je leta 1945 spremenilo Hirošimo in Nagasaki v prah in pepel? Gorje svetu, če bi se ponovilo...

Kulturni obzornik

PRED STIRIDESETIMI LETI JE ANGAŽIRANA
LIKOVNA SKUPINA »ZEMLJA« ODPRLA SVOJO
PRVO RAZSTAVO V ZAGREBSKEM SALONU ULRICH

„Zemlja“ (1929-1969)

Zgodovina kulture, družbe, politike in posebej likovne umetnosti ne bo mogla mimo dejstva, da je od leta 1929 do policijske prepovedi leta 1935 delovala na Hrvaškem ena najbolj organiziranih in angažiranih jugoslovanskih likovnih skupin »Zemlja«. Skupina je bila tesno povezana z ilegalnim političnim delom, njena umetnost se je izpovedovala v protestu proti socialnim razmeram in krivicam zatiranih ljudi ter opravila v šestih letih obstoja ogromno likovno in politično delo. V svojo organizacijo je zajela poklicne likovnike, arhitekta, kmete in delavce-samoške, fotografe in otroke. Priredi-

in revolucionarno zavest. Likovna umetnost naj se čim širše popularizira z razstavami, s strokovnimi vodstvi po le-teh, s katalogi ter v časnikih in revijah. V programu je bila poudarjena tudi tesna povezava z društvi intelektualcev s sorodno ideološko usmeritvijo. Iz zapisanega je jasno razvidno, da »Zemlja« ni bila samo revolucionaren, marveč tudi kulturni, duhovni in umetniški dejavnik svojega časa.

Predsednik »Zemlje« je bil arh. Drago Ibler, tajnik pa Krsto Hegedušić, in to od ustanovitve leta 1935. Brez dvoma je bil ves čas glavni ideolog in organizator Kr-

stojnik na dostojnem likovnem nivoju. Do današnjih dni se po svetu in tudi pri nas govori, da je angažiranost — zlasti v politično prelomnih časih — manjvredno in umetnika nedostojno delo. To prepričanje je tudi v naši družbi pustilo posledice in tako žal danes celo nekateri razumrli ljudje iščejo v izpačeni sliki oziroma kipu lepoto. Ob izidu Hegedušićevih risb »Podravskega motiva« leta 1933 je Miroslav Krleža napisal uvodne besede kataloga in v njih spregovoril o odnosu do kvalitete in slabih del z vsiljeno tendenco. Že takrat je prišlo do delitve mišljenj, vendar je »Zemlja« preživela krizo in ostala zagovornik kvalitete, kar je bilo njeno vodilo že od ustanovitve dalje.

»Zemlja« je živel pod neprestanim nasiljem policije in žandarmerije ter v ideološkem boju z meščanskimi kulturnimi krogi. Pisali so o njih kot o nepismenih v likovnem smislu, kot o diletantih, ki nikjer ne uspejo in se zato zatekajo k politiki in agitaciji ulice ter podobno. Zlasti žolčen je

bil ekstremni klerikalni tisk, ki je zemljase ovržal kot ruco arnau, ki zastuplja delovno ljudstvo in prevaruša maso.

Kljub takemu neznosnemu ozračju, preganjanju in zapiranju, so zemljaši priredili osem velikih razstav (tudi v Parizu, Sofiji in Pragi). Po zelo uspehi februarški razstavi v Beogradu leta 1935 so pripravili obširno razstavo skupaj z naprednimi bolgarskimi umetniki »Novi hudožniki« in to v zagrebškem umetniškem paviljonu. Dan pred otvoritvijo je policija prepovedala to likovno prireditev, in v nedeljo, 6. aprila 1935, so paviljon zastražili policijski detektivji. Iz protesta je Krsto Hegedušić z verigami privezal na vhodna vrata veliko visečo ključavnico. Zemljaši pa so ilegalno delovali naprej. Večkrat so se razstavljali skupaj z drugimi naprednimi likovnimi skupinami in delovali v raznih društvih. Tako je Krsto Hegedušić neposredno vzgajal tudi del grudašev in ostal v stalnih stikih z mnogimi naprednimi likovniki kraljevine Jugoslavije.

Ob tem pomembnem jubileju je prav, da pripisemo skoraj sramotno dejstvo, da »Zemlja« in z njo »Život«, »Mladi« in »Gruda« niso doživeli svoje napisane zgodovine ali monografije. Tako v času — dolgem četrto stoletju — ko deluje po državi na desetine knjižnih založb in ko je izšlo na tisoče knjig, med njimi ogromno ničvredne literature, nismo našli časa in sredstev za natis skromnega priznanja delovanju teh naprednih likovnih skupin!

STANE KUMAR

Zanimivosti

Novoletne čestitke UNICEF

Letos je po svetu napredaj skoraj 60 milijonov novoletnih čestitk, ki jih je izdala UNICEF, organizacija za pomoč otrokom vsega sveta. To akcijo je začela sedemletna češka učenka Jitka Samkova leta 1949. Jitka je bila takrat med mnogimi češki učenkami, ki so s svojimi risbami želeli izraziti hvaležnost UNICEF. Deklica je narisala na steklo vesel prizor: sonce je obsijalo otroke, ki plešejo okoli mlaja. UNICEF je njeno sliko izbral za svojo novoletno čestitko. Od takrat so v tej plemeniti akciji sodelovali mnogi znani umetniki, med njimi Picasso, Matisse, Henry Moore, Chagal in mnogi dotlej neznan umetniki iz vsega sveta, ki jih je odkril prav UNESCO. Čestitke dajejo na leto tri milijone dolarjev dohodka, ki jih organizacija porabi za pomoč otrokom. Pred dvajsetimi leti, ko se je akcija začela, so prodali le 4000 takih čestitk, do danes pa skupaj več kot 390 milijonov.

Spomenik Oskarju Kovačiču

V obmejni vasi Skoflje pri Kopru so pred osnovno šolo odkrili doprsni kip narodnega heroja Oskarja Kovačiča, prvega organizatorja osvobodilne fronte v slovenski Istri. Kip je izdelal domači kipar Jože Pohlen. Po Oskarju Kovačiču so imenovali tudi šolo v Skofljah.

Prvič nagrade »Rudo 1941«

Pred dnevi so v Zagrebu prvič podelili tako imenovane nagrade »Rudo 1941« zagrebškim učencem 8. razreda, ki so se udeležili razpisa s tem naslovom za najboljše spise na temo iz narodnoosvobodilnega boja.

To tekmovalje oz. ta razpis so pripravili Muzej revolucije hrvatskega naroda v Zagrebu (le-ta je dal pobudo), ZVB NOV Hrvatske, Dom JLA in Zagreb in Zavod za napredek šolstva Hrvatske. Prvo nagrado v znesku 500 dinarjev je dobil Goran Koch, ki je iz teme »Bili so naši vrstniki in heroji« napisal »Zgodbo o treh pionirjih«. Skupaj so razdelili 15 nagrad, med njimi je sedem nagrad, njih prejel knjige, šest pa jih je dobilo mednarodno člansko izkaznico Muzejskega društva Jugoslavije.

Prva nagrada za »Potres v Bosni«

Jugoslovanski film »Potres v Bosni« je proizvodnja Filmskih novosti iz Beograda, je dobil v svoji kategoriji prvo nagrado na drugem letnem svetovnem festivalu dokumentarnih filmov v Londonu. »Potres v Bosni« je bil prikazan v kategoriji filmov o naravnih katastrofah.

Mavzoleje samo nepomembnim

Bivši francoski predsednik Charles de Gaulle sprejema v Colombey-les-Deux-Eglises le redke ljudi. Toda njegov biograf Jean Tournoux ga je smel obiskati in zdaj poroča v Paris Matchu o razmišljanjih bivšega predsednika. Tournoux ve povedati, da se de Gaulle trenutno pripravlja na smrt. Ne zaradi tega, ker bi nameraval umreti, kajti potrebuje še več let, da bi dokončal svoje spomine. Na smrt se pripravlja kot mož, ki po naravi že vrsto let nenehno misli na svoj konec. Vse je predvidel: Ne v Panteon! Nobenih pogrebnih svečanosti kot pri Churchill! Hoče, da bi ga čisto preprosto pokopali v Colombeyu. Bivši francoski predsednik že ve, zakaj tako. V delih priljubljenega avtorja Chateaubrianda jebral: »Manjšim možem mavzoleje, velikim pa preprost nagrobni kamen in na njem ime.«

Bertrand Russell protestira

Britanski filozof in pacifist Bertrand Russell je v pismu sovjetskemu premieru Kosiginu protestiral zaradi izključitve Aleksandra Solženjicina iz Zveze sovjetskih pisateljev. Izključitev koristi le pristašem hladne vojne na Zahodu, meni Russell.

KRSTO HEGEDUŠIĆ: MOLVARSKO PROSCENJE

la je vrsto razstav doma in na tujem ter vplivala ne samo na napredne likovnike, ampak tudi na vse napredno misleče ljudi vseh slojev v Jugoslaviji. Po njenem vzoru so ustanovili v Beogradu likovno skupino »Život«, v Sarajevu »Mladi« in v Ljubljani »Gruda«. Ker so zemljaši sodelovali že pred letom 1929 v naprednih in marksističnih revijah, časnikih in knjigah, lahko zabeležimo njihovo dejavnost že v prvih letih po prvi svetovni vojni; ta dejavnost se nadaljuje do druge svetovne vojne in sega tudi v čas narodnoosvobodilnega boja. (Krsto Hegedušić je naslikal revolucijo v Petrogradu že leta 1919!)

»Zemlja« so ustanovili leta 1929, ko so bili na Hrvaškem napeti časi, po atentatu na Stjepana Radića in pod diktaturo kralja Aleksandra. Pravila so priredili tako, da bi policija ne posumila v njihovo protidržavno dejavnost. Program »Zemlje«, ki je vseboval ideološko in delovno področje, bi bil lahko še dandanes uporaben. Le-ta je vseboval boj proti tiho-tapstvu tujih vzorov iz zapada ter kiču in diletantstvu, ki ga je spremljala želja vnesti v likovno umetnost domače ozračje, predvsem delavca in kmeta, ter pri tem iskati svojstven likovni izraz, ki naj zraste iz domačih tal, ter le-tega upodabljati v preprosti in razumljivi govorici. Podobna društva naj se ustanavljajo, je bilo dalje zapisano v pravilih, v obliki klubov, kjer naj bi se predavalo o likovni kulturi v marksističnem duhu in budila v ljudeh razredno

sto Hegedušić, ki je v svoji revolucionarni vnemi hotel in propagiral tovrstno umetnost po vsej Jugoslaviji. Tako je ustanovil in vodil likovno šolo kmetov-samoškov v Hlebinah in gradbinskih delavcev v Zagrebu. Tudi v Slovenijo je prišel in leta 1931 predaval o likovni umetnosti in njeni nalogi v Mariboru, Ptuj in Murski Soboti. Zemljaši pri svojem delu niso zanemarili kvalitete likovnega izražanja in s tem dokazali, da je moč biti angažiran in hkrati tudi

Knjiga, pravzaprav slikanica s tem naslovom, je izšla pred dnevi pri Mladinski knjigi in pripoveduje najmlajšim, na osnovi splošnega prikaza razporejanje rastlin in živali, ki so najbližja in najbolj prisotna otroškemu okolju, o razporeju in rojstvu človeka. Izšla je istočasno pri založbi Školska knjiga v Zagrebu in pri založbi Vuk Karadžić v Beogradu. Nedvomno bo knjiga predmet različnih komentarjev in celo polemik, saj izžve in po svoje odgovarja na zelo kočljivo vprašanje o spolni vzgoji otrok. Knjiga, ki je bogata in nazorno ilustrirana, želi pomagati staršem pri vzgoji. Otrokom pa razloži skrivnostno, zapleteno in mnogokrat za razlago delikatan snov — porajanje človekovega življenja. Resnica pa je, da smo pri nas s to vrsto literature v skoraj dvajsetletnem zaslanju.

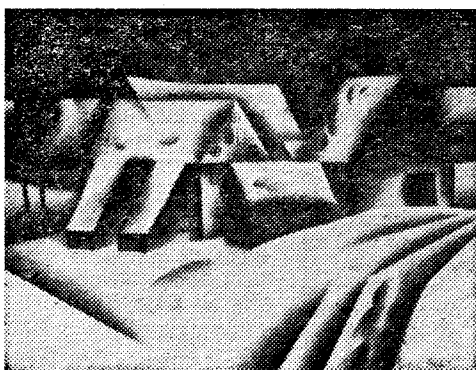
Vprašanje je, ali naj bo to slikanica za otroke ali priročnik za starše in vzgojitelje pri spolni vzgoji otrok. Zavod za šolstvo SR Slovenije je v uvodu sicer podal nazoren poduk, to da ne pove določno, komu je slikanica namenjena. Toda s tem, da je knjiga mednarodno verifikirana in kljub temu, da ima med svojimi vrsticami

nekaj drobnih, vendar pomembnih spodrsiljev, bo z dopolnitvami in popravki v prihodnjih izdajah, služila svojemu namenu. V svetu je obilica tovrstne literature, iz katere je izbrana ta kot na boljša in sicer je to knjiga Andreja C. Andrija in Stevana Schepa, z ilustracijami Blake Hamiltonove. Skratka, knjiga je sad skupnega prizadevanja ameriških strokovnjakov, na naš jezik jo je predstavila Sonja Čeligoj, priredila in uredila pa Metka Simončič. Če pristihnemo še mnenju naših strokovnjakov, bomo ugotovili, da bo treba knjigo v eventuelnih novih izdajah izpopolniti, marsikaj spremeniti, saj naš otrok raste v posebnem okolju in ob nam lastnem pojmovanju. Pripombe so bile naperjene predvsem proti nekaterim napakam v besedilu, verjetno pa bo padla kakšna pripomba na račun dveh, treh ilustracij. Končno bo treba rešiti vprašanje, kaj naj damo našemu otroku, da bo koristno za njegovo spolno vzgojo. Vsekakor pa ta slikanica dopolnjuje serijo knjig o seksualnih problemih in vzgoji, ki smo jih Slovenci dobili že kar precej v zadnjih letih in katero med njimi tudi iz komercialnih razlogov.

CRT SINKOVEC

Partizanska ljudska pesem

Izgnanec domovini

V tujino, veš, so me pregnali,
o, moja draga domovina,
da bi za vedno pokončali
neuničljivo kal spomina.

Tako še živ spomin je nate,
da te ob sebi čutim širno:
gozdove, ceste, polja, trate,
tja do morja vso neizmerno.

In ta spomin na veke čuval
bom verno, vdano v srcu svojem
in iz srca mi ga izruval
sovrag bo samo s smrtnim bojem.

Mira Namestnik

Pesem je nastala v letu 1944.

Vojaška veda in tehnika

Varčevanje pri nabavi orožja

Angleži so sklenili zmanjšati naročila za nekatere vrste helikopterjev, vendar ne zato, da bi prihranili kaj denarja, temveč le z namenom, da ga ne bi potrošili več, kot pa so bili načrtovali. Proizvodni stroški helikopterjev so se namreč občutno zvišali. Ko so sklepali pogodbo za helikopterje SA-341, so predvidevali, da jih bo vsak helikopter stal 96.000 dolarjev. Sprito tehničnih težav in podražitve materiala se je doslej njihova cena dvignila že na 216.000 dolarjev. Zato bodo Angleži naročili, ki se nanaša na 600 helikopterjev, prilagodili prvotnemu znesku, ki je bil odobren v te namene.

Nekaj podobnega je tudi s helikopterjem WG-13, katerega sedanja cena je za polovico večja od tiste, ki je bila poprej predvidena. Posledica tega bo, da bodo Angleži prvotno naročilo zmanjšali za 80 do 90 helikopterjev.

Bodo Američani tožili Avstrance?

Znano je, da je Avstralija odpovedala pogodbo, ki jo je bila sklenila z ameriškim podjetjem General Dynamics za 24-lovcev — bombnikov F-111 C, kot razlog za to pa navaja neopravičljiv dvig cene. V pogodbi je kot cena za vsako izmed teh letal naveden znesek 5.200.000 dolarjev, sedaj pa Američani zahtevajo za vsako letalo kar 12.300.000 dolarjev.

Ameriško podjetje se z odpovedjo pogodbe ne strinja in je od avstralske vlade zahtevalo povrnitev škode, ki naj bi jo zaradi tega imelo, in sicer v znesku 225.600.000 dolarjev. V noti, ki obsega 24 strani in ki jo je dostavilo vsem članom avstralskega parlamenta, meče križdo na avstralsko obrambno ministrstvo. Glede cene pa trdi, da znesek, ki ga omenja pogodba, ni bil dokončen in da bodo letala bržkone še dražja kot po 12.300.000 dolarjev (tu so vštet nadomestni deli, vsa oprema in stroški za urejanje posadke). Kot vzrok navaja jo dejstvo, da so raziskovali in drugi stroški vsako leto večji za 8 odstotkov ne pa za 4 odstotke, kot so to predvidevali.

Sedem tisoč jedrskih izstrelkov v Zahodni Evropi

V zvezi s pogajanji, ki jih imajo v tem mesecu glede omejitve jedrskega orožja, zahodni tisk poroča, da je samo v Zahodni Evropi vsledičnih sedem tisoč taktičnih jedrskih izstrelkov, katerih jedrske polnitve pa so pod ameriškim nadzorom. Po svoji rušilni moči je to orožje zelo različno — od tako imenovanih »otročkov«, katerih rušilna moč znaša manj kot 1000 ton običajnega razstreliva, do jedrskih granat z nekajkrat večjo močjo, kot jo je imela bomba, ki so jo leta 1945 odvrli na Hirošimo.

Razen teh izstrelkov ima nekaj jedrskega orožja še Velika Britanija, pa tudi Francija, vendar njenega jedrskega orožja NATO ne nadzira.

»Leopardi« tudi za Nizozemsko

Nizozemska vlada se je končno le odločila za nakup 415 zahodnonemških srednjih tankov tipa »leopard«, s katerimi bodo nadomestili sedanje »centurione«, ki so britanski izdelek. Potemtakem je to naročilo za 135 tankov večje, kot je bilo priporočilo poveljstvo NATO pakta.

Preden so se Nizozemci odločili za »leopard«, so preskusili še ameriško-nemški srednji tank MBT-70 in angleški tank »chietain«. MBT-70 jim bi sicer še najbolj ustrezal, vendar je v primerjavi z »leopardom« dvakrat dražji, povrh vsega pa bi bila naročena količina izdobljena šele čez pet let, kar je za Nizozemce prepozno.

Novi tanki bodo Nizozemce stali 135 milijonov dolarjev ne upoštevajoč municijo, kar bo zneslo še dodatnih 2.700.000 dolarjev. Z Nemci so se dogovorili, da bodo 75 odst. tega zneska plačali z izvozom svoje robe v Zahodno Nemčijo.

Obrambna vzgoja in ljudska saščita

Partizanske ukane

Pot „inženirja“ Petroviča

Poletje 1941. V Srbiji, zlasti pa v Sumadiji, se je razvnel partizanski boj. V Beogradu so goreli nemški kamioni. V Kragujevcu so skojevci na trgu zažgali velik zemljevid, na katerem so Nemci označevali, kako globoko so njihove enote vdrle v Rusijo. Povsod divizije, boji...

V takšnih okoliščinah je vrhovni komandant partizanskih odredov sklenil, da iz ilegalnega življenja v Beogradu krene na osvobodeno ozemlje in da neposredno usmerja boje ljudske, partizanske vojske. Skupno s svojimi tremi spremljevalci — s kurirko Vero, Veselino Malinsko in Jašo Rajterjem — se je Tito z vlakom pripeljal v Stalac in ko je tam čakal na vlak proti Čačku, se je sešel še s svojim znancom Milutinovičem, popom iz Ivanjice.

Nekoliko poprej, ko je bil Tito še v Beogradu, so se na kosilu v neki vili na Dedinju znašli Tito, Ivan Milutinović, Ivo Lola Ribar, Vladislav Ribnikar in pop Dragoslav Milutinović. Ribnikar je že od poprej poznal popa in ga je pripeljal naravnost k Titu. Pop je bil prišel iz Ivanjice k Nediću in Pečancu, da bi mu pomagala opremiti in oborožiti njegov četniški odred, ki ga je bil ustanovil v bližini Ivanjice. Med kosilom so se kaj hitro dogovorili, da bo s popovo pomočjo tudi Tito odšel na osvobodeno ozemlje. Takoj pop kosilo so za Ivana Milutinoviča, Ivo Lola Ribarja in druge napisali legitimacije z žigom »Javorskega četniškega odreda« in s popovim podpisom. Tito je dobil legitimacijo, ki se je glasila na ime inženirja Petroviča, komandirja čete »Javorskega odreda«. Tako se je Tito v Stalacu sešel s popom in pot nadaljeval skupno z njim.

Iz vlaka so izstopili v Uziški Požegi, zakaj to je bila končna postaja. Tu sta se Tito in pop razšla. Pop je zavil v Ivanjico, Tito in njegovi spremljevalci pa so si poiskali prenočišče. V nekem starem hotelu so jim sprva rekli, da nimajo prav nič prostora, vendar so ga takoj našli, čim jim je Tito omenil ime popa Milutinoviča. Ko so se vpisovali v knjigo, so se morali izdajati za dva zakonska para. Dobili so eno sobo z dvema posteljama — ena naj bi bila za tovarišici, druga pa za Tita in Jašo.

Ko so se odpravljali spat, je Jaša šepnil Titu:

»Tovariš Stari, vi trije pojdite spat, jaz pa bom ostal še tu dobi. Posedel bom v kavarni — za vsak primer.«

Kmalu zatem je v kavarno vdrla nemška žandarmerijska patrulja. Jaša je nemško znal in je iz pogovora razumel, da so Nemci zvedeli za njihov prihod in da jih zanima, kdo so. Jaša se je takoj odzval, se priključil žandarjem in naročil pijače. Nato so se začeli pogovarjati. Jaša je najprej pokazal svojo dovolilnico za prosto gibanje podnevi in ponoči in natančno obrazložil, da je v Požego dopotoval skupno z inženirjem Petrovičem in obema ženama. Inženir je sedaj brez posla. Ker pa ima dovolj denarja, je začel kupovati svinje in vole. Nemce je zanimala vsaka podrobnost. Jaša je slišal, da je eden izmed njih povpraševal krčmarja celo o tem, kako je inženir oblečen. Le-ta mu ga je natančno opisal. Tito je bil dejansko oblečen zelo elegantno. Nosil je črn klobuk, usnjen plašč, črne čevlje in črne hlače. Po obleki je bil zares podoben kakemu bogatemu trgovcu, ki mu ne primanjkuje denarja...

Ko so vse to zvedeli, so Nemci odšli.

Naslednje jutro so Tito in njegovi spremljevalci iskali voznika,

ki bi jih odpeljal v Kosjerić. Le s težavo so ga našli. Voznik je zahteval bogato plačilo, ker se je bal, da se mu kaj zgodi »v teh mračnih časih«. Med vožnjo se je med Titom in voznikom razvil živahen in zanimiv pogovor. Voznik je bil jezen na ves svet. Če je njegov zapravljenec naletel na cesti na kako luknjo, je začel zmerjati komuniste, češ da so oni krivi za vse to. Nepričakovano je povprašal Tita:

»Morda pa tudi ti spadaš med nje?«

»Kako naj bi bil komunist, ko pa so oni povsem drugače običeni. To so reveži, delavci in kmetje...«, ga je Tito prepričeval.

»Ne bi rekel. Tudi oni nosijo cilindre in še marsikaj drugega.« je voznik nezaupljivo odkimal.

Tito se je nasmejal in dejal:

»Vidiš, tega pa doslej še nisem vedel...«

V Kosjeriću je voznik odločno odklonil, da bi nadaljeval pot. K sreči so naleteli na navaden kmečki voz, na katerega so naložili svojo prtljago in hodili peš do vasi Ražane. Ko so se tam odpočili, so se začeli vzpenjati po soteski Bukova. Na drugem koncu soteske so zavili v krčmo, ki je bila polna četnikov. Sedli so za mizo, toda kmalu zatem so se začeli okrog njih vrteti četniki in povpraševati o vsem mogočih stvarih. Ko se je Tito naveličal njihovega sitnarjenja, je vprašal, kdo

izmed njih je poveljnik in mu je pokazal legitimacijo, ki se je glasila na ime četnega komandirja iz »Javorskega četniškega odreda«. Ko je le-ta videl, s kom ima opravka, ga je pozdravil in mu ob slovesu dodelil dva četnika, da bi spremljala Tita in njegove spremljevalce.

Potniki so prvič naleteli na partizane v bukoviški šoli. Pravzaprav so tam bili partizani in četniki pomešani med seboj. Tito je zahteval, naj jih odvedejo v štab Valjevskega odreda. Komandir voda je določil posebno patruljo in ji naročil, naj potnike, ki se mu zde sumljivi, nemudoma pobije, če bi le-ti skušali zbežati. Tako je ta nenavadna kolona krenila v štab Valjevskega odreda.

V Robajah, kjer se je takrat drževal štab odreda, je tedaj bil tudi komisar Kolubarske čete Milan Drakulić, ki so ga bili tja poklicali zaradi nekega protičetniškega letaka, katerega je sestavil skupno z Radivojem Jovanovićem, Milko Minićem in še nekaterimi drugimi tovariši. Zvečer je v štab stopil voznik Aca Jovanović in Drakuliću raportiral:

»Tovariš komisar, pripeljal sem neke sumljive ljudi!«

»Sumljiv« ljudje so v sobo stopili hkrati z voznikom. Ta še ni dokončal raporta, ko se je Drakuliću približal eden izmed potnikov, mu segel v roko in dejal:

»Jaz sem sekretar centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije.«

Presenečeni Drakulić ni zmogel ničesar odgovoriti in je »sumljive osebe« prepustil bataljonskemu komisarju Stevu Singerju, nato pa je planil v temo, da bi poiskal partizana Solarica, ki je bil dolgo na robiji. Menil je, da bo bivši robijaš poznal sekretarja centralnega komiteja, s katerim je bil dolga leta v istem zaporu. Ko je Solaric stopil v sobo, je takoj prepoznal Tita. Drakuliću pa je dejal:

»Res je: To je Josip Broz, sekretar centralnega komiteja Partije. Tega pa nikomur ne govori, zakaj to je skrivnost.«

Drakulić se je nekoliko pomiril in je odšel v sosednjo sobo, v kateri je spal Miloš Minić. Prebudi ga je in mu je, še vedno razburjen, začel pripovedovati, kako je patrulja pripeljala neke »sumljive« osebe, med katerimi naj bi bil tudi sekretar CK KPJ Minić je takoj planil na noge, pohitel v sobo, kjer so sedeli prišleci, in ko je med njimi videl Tita, že na vratih vzkliknil:

»Torej ti si tista sumljiva oseba?«

Pogovarjali so se pozno v noč. Naslednjega dne je Tito krenil v Stolice, kamor so kmalu za njim prispeli tudi Ivan Milutinović, Ivo Lola Ribar in drugi. Tam so imeli vojaški posvet. V začetku oktobra pa se je tovariš Tito z vrhovnim štabom in centralnim komitejem preselil v osvobodjene Užice, ki je postala prva partizanska prestolnica.

JOVAN RADOVANOVIĆ

Naraščanje zahodnonemške vojaške moči

Ko so Zahodno Nemčijo sprejeli v NATO, so njeni partnerji s tem predvsem želeli zahodnonemško silo nadomestiti s takšno vojaško strukturo, v kateri Bundeswehr ne bi imel odločujoče vloge niti sam nad seboj.

Takratni načrti so predvidevali, naj bi NATO imel za delovanje v osrednji Evropi vsaj 50 divizij, njihovo ogrožje pa naj bi bilo 12 zahodnonemških divizij. Zahodnonemške dežele so si bile enotne v tem, da Zahodna Nemčija ne sme imeti pravice do proizvodnje in do razpolaganja z jedrskim orožjem na svojem ozemlju. Bile so prepričane, da Zahodna Nemčija ne bo nikoli zahtevala vodilne vloge v paktu, niti si ne bo tega želela.

Ko se je Zahodna Nemčija začela ponovno oboroževati, je bila teoretsko in dejansko, pa tudi v gospodarskem, političnem in vojaškem oziru mlajši član NATO.

Sedaj pa je že vse drugače. Zahodna Nemčija je nedvomno najmočnejša dežela v Zahodni Evropi. Nekateri pomembni sklepi v zvezi z gospodarskimi, hkrati s tem pa tudi s političnimi in vojaškimi vprašanji izhajajo iz Bonna. Zahodna Nemčija bo nedvomno skušala doseči še odločilnejše položaje, če bo le imela priložnost za kaj takega.

Medtem ko so bile razmere leta 1954, ko razvoj Zahodne Nemčije še ni bil tako nagel, znosne, sedaj so razlike med njo in njenimi sosedi čedalje večje. Po tem je mogoče sklepati, da Zahodna Nemčija ne bo večno ostala v stanju podrejenosti, pa če si bi to njeni partnerji še tako želeli.

Uradno Zahodna Nemčija še ni ma pravice, da gradi kake večje

ladje ali podmornice, čeprav so ji doslej že dvakrat povečali poprej dovoljeno tonažo vojnega ladjevja. Še vedno ji je prepovedano izdelovati strateške bombnike ter izstrelke in topove, katerih kaliber presega 90 mm. Težko pa je doseči dejansko izvajanje teh določb razen v primerih, če gre za omejevanje ali prepoved prodaje orožja v tujino. Nemci izdelujejo tanke, ki imajo angleške topove kal. 105 mm, njihovi artilerijski bataljoni so opremljeni z ameriški izstrelki »pershing« in »sergeant«, imajo letala F-104 »starfighter«, skupno z Britanci pa nameravajo izdelovati bombnike za večnamensko uporabo.

Vse kaže, da bo Zahodna Nemčija kmalu začela izvajati pritisk na NATO z namenom, da se spremene nekatere določbe bruselske pogodbe, ali pa da jih celo črtajo. Skoraj ni moč računati, da bi se druge članice pakta močneje upirale temu pritisku. Res je sicer, da v najvišjih vojaških krogih Zahodne Nemčije še vedno prevladuje mnenje, da je njen vojaško-politični položaj najugodnejši, če je članica NATO pakta, vendar ni nikjer rečeno, da ne bi kdaj tega mnenja spremenili.

Vojaška sila Zahodne Nemčije je tolikšna, da navzlic še veljavnim omejitvam že prevladuje v evropskem delu NATO. Od 50 predvidenih NATO divizij jih je dejansko ostalo le 22, prispevek Zahodne Nemčije pa je nespremenjen. Če pa bi izbruhnila vojna, bi Zahodna Nemčija lahko postavila na noge mnogo večjo vojsko kot druge dežele v NATO paktu. V zahodnonemških rednih vojaških enotah je že sedaj kakih 460.000 vojakov. Izmed njih je

285.000 mož v kopenski vojski, 33.000 v mornarici in 93.000 v letalstvu. V mirnem času o tej vojski odloča zahodnonemška vlada, v vojni pa bi se dvanajst divizij avtomatično vključilo v NATO vojsko. Pač pa bi Nemci tudi v vojni zadržali poveljevanje nad rezervnimi silami.

Med najkritičnejše probleme zahodnonemških oboroženih sil spada kakovost ljudi. Regrutov je več kot četrt milijona vojakov, medtem ko je stalno zaposlenih v vojski 51.000, za določeno dobo (od dveh do petnajstih let) pa 152.000 mož. Izmed teh 152.000 mož je 90.000 podoficirjev. Nemškim oboroženim silam še vedno primanjkuje približno 4.000 oficirjev in 23.000 podoficirjev. To pomeni, da nobena divizija ni povsem izpopolnjena, pa tudi struktura starejšinskega kadra ne ustreza sodobnim potrebam vojske. Zlasti primanjkuje mlajših oficirjev in podoficirjev.

Studentovski protesti proti vojni, militarizmu in oblasti so značilni za ves svet, toda samo v Zahodni Nemčiji so se spremenili v praktične akcije, ki so zahodnonemški vojaški stroj zelo vznemirile. Vplivale so zlasti na poslabšanje morale podoficirjev in drugih vojaških oseb.

Navzlic temu je treba priznati, da je zahodnonemški vojaški potencial zaskrbljujoč. Če bi se na primer vojaške sile nemških zavznikov zmanjšale, bo s tem Zahodni Nemčiji dana možnost, da dobi odprte roke za vojaško ekspanzijo. Dejstvo je, da je le-ta sposobna storiti kaj takega

(Iz Timesa)

Kako so „kontrolorji“ ustavili vlak

Leta 1942 so četniki ob pomoči Italijanov in ustašev nadzirali vse prometne zveze prek Popovega polja. Glavnina partizanskih enot s tega območja se je morala umakniti v Bosno. Za prebivalstvo so nastali hudi časi. Na Popovem polju so ostale le skupine ilegalcev, ki so si prizadevali, da s prebivalstvom ohranijo čim tesnejše stike.

Na sestanku v Veličanih, ki so se ga udeležili partijci in skojevci, je bilo sklenjeno, da je treba čim

prej začeti z akcijami. Pripravila pa naj bi jih skupina ilegalcev, v kateri so bili Mirko in Vaso Oro, Vaso Derikučka in Božo Slavič. Prizadevali so si, da bi krizo čimprej prebrodili in pokazali okupatorju in ljudstvu, da se znajo partizani boriti celo v najtežavnejših okoliščinah.

Ilegalci so zvedeli, da imajo četniki pravico zaustavljati vlake tudi na odprti progi, če jim je kaj sumljivega in če ga žele preiskati. V zvezi s tem se je nekdo

spomnil, da bi preoblečeni v četnike lahko vdrl v vlak in tam, če bi imeli srečo, ujeli kakega sovražnega vojaka ali zaplenili kaj orožja, ki jim ga je primanjkovalo.

Kmalu so dobili priložnost, da zamisel tudi uresničijo. Nekdo jim je sporočil, da bo tega in tega dne iz Čapljinje odpotoval v Dubrovnik razvpiti ustaški funkcionar Grga Vojinović. Ilegalci so se takoj začeli pripravljati na akcijo. Zbrali so orožje, na kape pa si prišli četniške kokarde, ki so bile večje od običajnih samo zato, da bi bile čimbolj opazne. Najteže si je bilo napraviti četniške brade in jih pritrditi na spodnjo čeljust. Nekaterim je to uspelo, drugim ne. Zato so bili eni bradati, drugi pa so ostali golobradci.

Tako našemljeni ilegalci so nekega junijskega dne v zgodnjih jutranjih urah zavili v vas Drmo in na odprti progi zaustavili vlak, v katerem naj bi potoval v Dubrovnik ustaški krvnik. Strojevodja in zavrtači so bili na to že najavljeni in zato so jih takoj ubogali. Vlak je začel voziti počasneje, dokler se ni ustavil. Ilegalci so kot četniki stopili na vlak ter začeli preiskovati in legitimirati potnike.

Potniki se zaradi tega niso vznemirjali. Menili so, da gre spet za eno izmed običajnih preiskav vlaka. Vedeli so, da jih izvajajo le zato, da bi zasledili kakega partizana ali ilegalca. Zato so četniki, ustaši in njihovi sodelavci mirno čakali, kdaj bodo prišli na vrsto, in so »četnikom« dajali svoje legitimacije brez odpora.

Ilegalci so iskali Grga Vojinovića. Čeprav so preiskali ves vlak, ga niso našli. V roke pa so dobili nekaj Italijanov in drugih sumljivih potnikov. Najbolj so se razveselili, ko so v enem izmed teh prepoznali ustaškega klovna Martina Lučiča iz Ravnega. Ta po zločinu ni prav nič zaostajal za Vojinovičem, morda je bil še hujši od njega. Po vsem Popovem polju je bil znan kot velik krvnik. Ne da bi slutil kaj hudega, je dozdevnim četnikom pomolil svojo legitimacijo in orožni list. Zdrznil se je in razumel da je padel v past, šele potem, ko ga je v prsi dregnila puška cev. Njega in Italijane so ilegalci spravili v vlaka, strojvodji pa so ukazali, naj nadaljuje vožnjo. Lučiču je že naslednjega dne sodilo ljudsko sodišče.

Po tej akciji so sledile druge, še večje, ki so prebivalstvo Popovega polja prepričale, da partizani še žive. Usmrtitev klovna Lučiča je med ljudstvom odjeknila kot poziv na boj, bila pa je tudi dokaz, da se partizani celo v najtežavnejših okoliščinah lahko bore in zmagujejo.

JOVAN RADOVANOVIĆ

Filip Pajnič – Jaka:

V Benečijo in nazaj

Sokol je v tem trenutku spustil proti njemu rafal in tako za nekaj časa ustavil napad, da smo se lahko umaknili. Ko so se Italijani po nekaj trenutkih znašli, so začeli sekati po nas s težko bredo. Enega izmed partizanov je rafal zadela v trebuh in po nekaj minutah je bil mrtev. Takoj nato pa je Krn zakrila megla, na hitro se je napravil mrak. Borbe je bilo za tisti dan konec.

Prišla je noč, ki nas je že tolikokrat rešila. Sestali smo se vsi borci s komandanti. Komandant Jaka Avšič me je vprašal, kaj naj zdaj naredimo. Takrat sem bil že zrel, bilo mi je trideset let in znal sem misliti. Rekel sem, da bi bilo najbolje, če bi »jugoslovanska« četa odšla na Gorenjsko, kar je pa Gradnikovec, naj bi se še nocoj prebili mimo vasi Krn na drugo stran Soče. Povedal sem, da dobro poznam pot do Ovčarije mimo Sedmerih Triglavskih jezer. Malo težko smo se ločili, vsi bi bili radi šli na Gorenjsko.

Komandant je premislil moj nasvet in je tako tudi storil. Prepričani smo bili, da bodo italijanski »alpinisti« ostali čez noč na položajih, da bodo jutraj pobrali svoje padle vojake in nadajevali borbo. Naglo smo se poslovili od svojih dveh padlih tovarišev in ju skupaj pokopali. Treba je bilo hitro ukrepati, noči so bile kratke. Borbe, ki smo jo kot preganjane živali pričakovali drugi dan, ne da bi bili mogli sprejeti, primanjkovalo nam je municije za zbrojevke. Tudi to je bil razlog, da smo se napotili proti Gorenjski, ker bi tam nekako lažje prišli do nemške municije.

Gradnikovec so, kakor smo pozneje izvedeli, srečno prišli prek Soče, mi pa smo krenili proti Bogatinu. Noč je bila jasna, mesec je še preveč osvetljeval pot. Ogibati smo se morali italijanske postojanke, ki smo jo pred nekaj dnevi odkrili pod Bogatinom.

Ne vem, kaj je bilo takrat našemu komandantu. Hotel je iti prav proti tej sovražni postojanki. Jaz in drugi borci smo ga prepričevali, da to ni prava smer, on pa je le silil tja, nazadnje pa se je obrnil proti nebu in zavpil:

»Kaj pa dela ta mesec tukaj?«

To nam je dalo seveda povod za malo smeja, kljub resnemu položaju. Ko vse ni nič pomagalo, sem se postavil predenj in pokazal z roko na Bogatin, rekoč:

»Če tisto tam ni Bogatin, me na mestu ustrelj, ko pridemo na vrh!«

Ko sem tako z vso resnostjo zastavil svojo glavo, je komandant popustil. Tiho je šel z nami. Treba je bilo pohiteti, danilo se je že. Prišli smo na Mali Bogatin, komandant pa si je pogladil brke in mi dejal: »Imel si prav.« Glava mi je ostala na vratu.

Bil je že dan, 19. junij 1943. Nekaj malega hrane je bilo po nahrbtnikih, da smo si za silo potolažili lakoto. Cutaro z vodo sem imel samo jaz, tako da je je dobil vsak samo požirek. Zdi se mi, da nas je bilo takrat kakih petnajst. Z nami je bila tudi tovarišica Dragica, ki se je naši patrulji pridružila nekje na Primorskem. Da smo nekako izpopolnili patruljo, smo vseli s seboj primorska fanta Mitka in Branka, ki je nosil mitraljez. Takoj za »konfinoma«, mejnim kamnom bivše jugoslovansko-italijanske meje, smo se zabili v brinjevo grmovje, da se ne bi podnevi premikali in bili tarča italijanskim graničarjem.

Ves dan smo tičali v brinju, zvečer pa smo se spustili čez planino po stezi, ki pelje od doma na Komni, ki je bil začetkom junija 1943 požgan. Na Komarču in Sedmeri triglavska jezera. Ob tej stezi smo naleteli spet na oni kapljajoči studenček. Razveselili smo se te vode, postavili tu zasedo in dalj časa počivali. Naprej po stezi smo se spet smejali šaljivim napisom po skalah. In spet smo prišli do Sedmerih jezer, da sami nismo vedeli, kdaj. Tudi tokrat se nismo zadrževali z ogledovanjem in občudovanjem prelepih jezer, morali smo naprej, da bi še pred nočjo prišli na Ovčarijo. Pod noč smo res prispeli do planinske kočice, kjer smo spet našli Ivanko in njenega brata. Takoj nas je spoznala. Povedal sem ji, da nas je zdaj več prišlo. Nato nam je skuhalo dobrih koruznih žgancev in nam dala mleka. Radi smo pojedli to dobro pripravljeno jed in se odžejali s sladkim planinskim mlekom.

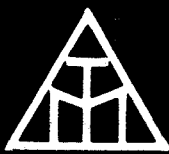
Okoli Ovčarije smo se zadrževali več dni. Ivanka nam je vsak dan dala skaf mleka in nam skuhalo še kaj toplega. Vse to si je pritrgovala. Pripovedovala nam je, da je slišala sama in tudi drugi planšarji neko detonacijo in rafale v smeri Krnskih Alp. Razlagali so si to streljanje kot nekeke italijanske manevre. Povedali smo ji, da je to bila borba, podrobnosti pa ji nismo hoteli razlagati.

Neki mlajši človek je nosil mleko iz Ovčarije v dolino. Doma je bil iz Bohinjske Srednje vasi. Vsak dan si je natovoril 30 litrov mleka in ga nesel ljudem, ki so imeli svojo živino na Ovčariji čez celo poletje. Ta tovariš je našemu komandantu zatrjeval, da je v odboru OF. Naš komandant, ki je iskal kakršnokoli zvezo z gorenjskimi partizani, je imel z njim dosti pogovorov, popolnoma pa mu še ni zaupal. Prebiti smo se morali nazaj na Dolomite in od tam v Kočevski rog, zato nam je bil potreben vodič. In res smo kar nekako po naključju dobili vodiča. Po nekaj dneh brezdelnega opazovanja in iskanja zvez smo se spustili malo nižje proti Bohinju, na Uskornico. Tu pa tam so stale popolnoma uporabne barake. Nismo se jim preveč približali, raje smo si postilali pod smrekami. Opoldne drugega dne smo zagledali nekeke postave, ki so hodile okoli barak. Mislili smo si, da je nemška patrulja, toda njih uniforme niso bile videti popolnoma po predpisih. V strogi pripravljenosti smo opazovali barake. Videli smo, da se je začelo iz dimnikov kaditi, to je bil znak, da si kuhajo. Komandant je moral izvedeti, kdo so ti ljudje, zato je bilo sklenjeno, da proti večeru obkolimo barake in razrešimo uganko. Mislili smo, da so morda plačanci »raztrganci«, kakor so takrat imenovali vohunske elemente na Gorenjskem, ki so se povsod potikali in potem dajali poročila gestapu.

Zvečer je komandant določil, naj grem jaz in vzamem pet borcev in enega mitraljeza, obkolim barako, razorožim ter žive pripeljem k njemu te ljudi, kdorkoli so že.

Takoj se je priglasilo pet prostovoljcev. Previdno smo se jim bližali; straže niso imele postavljenih. Zlahka smo obkolili barako. Mitraljez sem postavil pred vrata, da bi obkoljenim preprečil izpad skozi njega. Nato sem odprl vrata in glasno zavpil: »Stoj! Roke kvišku!«

(NADALJEVANJE)

INDUSTRIJSKO PODJETJE
MEHANIKA • TRBOVLJE
TELEFON 80059 - 80130
SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA

Naš proizvodni program:

1. Elektro-varovalni material
2. Elektro-vezni material
3. Orodje za montažo vez. materiala
4. Gradbeno okovje

Priporočamo vam naše kvalitetne izdelke.
SREČNO, USPEŠNO IN ZADOVOLJNO
NOVO LETO 1970.

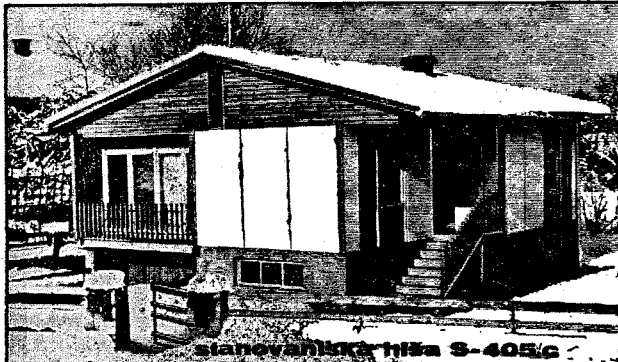
»TEOL«

LJUBLJANA, Zaloška cesta 54

izdeluje:

tekstilna in usnjarska pomožna sredstva, sintetična lepila, detergente, sredstva za gašenje požarov, sredstva za hlajenje v kovinski industriji, proizvode na bazi etilenoksida ter ricinovo in laneno olje.

Imamo lasten servis za uvajanje naših izdelkov pri odjemalcih.

zahtevajte prospekte

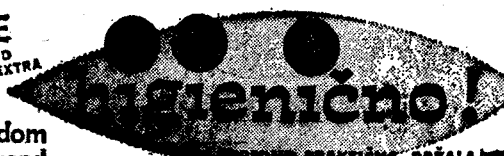
sodobni družini
sodoben dom

marles - maribor

PAPIRNATE
KREP STANDARD
BRISAČE IN EXTRA
za gostinstvo • dom
• potovanje • vikend

Industrija bombažnih izdelkov - Kranj

V bogatem asortimanu izdelujemo jacquardske dekorativne tkanine za pregrinjala, zavese, prevleke in prte, jacquard gradle za žimnice in posteljne damaste v pastelnih barvah.

ENERGOINVEST - VARNOST

ZAGORJE OB SAVI

Izdelujemo: elektro opremo za potrebe rudarstva, kemične in lesne industrije, grajeno v eksplozijsko varni zaščiti (St) I, ter (St) II do (St) II DT 5.

- specialno elektro opremo za dvigalogradnje, železarne in lesno industrijo.
- fluorescenčne svetilke tipa FS, izdelane v eksplozijsko varni zaščiti.

Vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem iskreno čestitamo za novo 1970. leto.

DARWIL

TRST piazza s.antonio nuovo
4/I-II

Biseri
Darwilove
proizvodnje
1969

LORD 71 in
LADY 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejšo pri urah DARWIL — ugrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR' cronometer je pojem elegancije in točnosti.

DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK
DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970.
GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

DARWIL

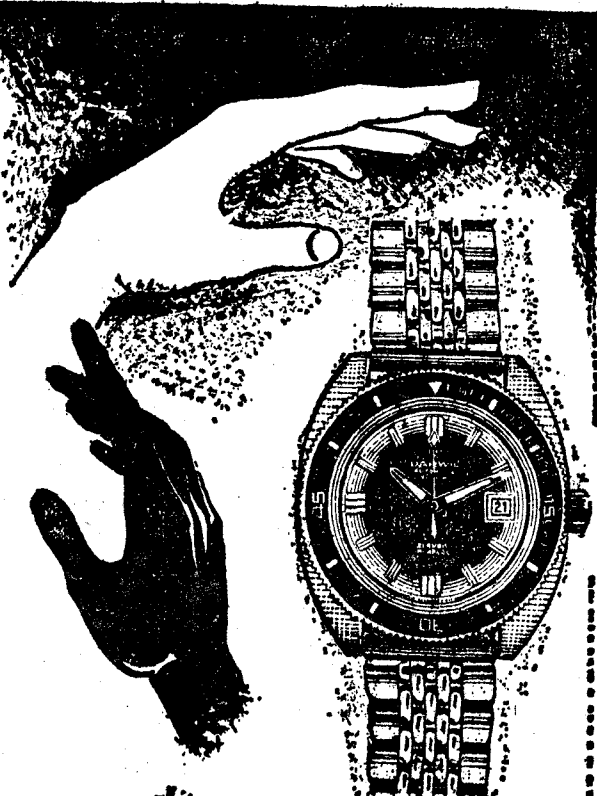
NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA
IZ 14, 18 IN 22-KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA,

Prodaja s posebno garancijo!

Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA

Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji.

Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije.

Societa

INDUSTRIJSKO PODJETJE METALPLAST

RUŠE

IZDELUJEMO

izdelke iz termoplastov in duroplastov za:

- industrijo gospodinskih aparatov
- za industrijo jakega toka elemente najsodobnejših termoplastov
- elemente za proizvodnjo raznih akumulatorjev
- razne praktične artikle za široko potrošnjo

Vsi proizvodi so visoko kvalitetni. — Termoplastične izdelke po želji tudi galvaniziramo — kromiramo ali niklamo.

Priporočamo se za naročila industrije in trgovske mreže.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ISKRENE ŽELJE ZA NOVO LETO 1970

Trgovsko podjetje

MESO

TRBOVLJE

čestita vsem delovnim ljudem — potrošnikom in poslovnim prijateljem za novo leto 1970 in želi uspehov in sodelovanja.

Trgovsko mrežo in potrošnike zalagamo z svežim mesom in mesnimi izdelki.

Tudi v prihodnjem letu se toplo priporočamo za naklonjenost.

Termoelektrarna

TRBOVLJE

želi srečno, uspešno in zadovoljno novo leto 1970 in mnogo delovnih uspehov v poslovanju vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem naše domovine.

Naša naloga v prihodnjem letu je dati čimveč električne energije potrošnikom.

CEMENTARNA

TRBOVLJE

želi srečno, uspešno in plodno novo poslovno leto 1970 vsem prijateljem, delovnim ljudem in občanom naše domovine z željo za dobrim počutjem.

Hkrati želi prijetno praznovanje in uspešen start v 1970. leto.

S priznanim svetovno znanim portland cementom in s povečano zmogljivostjo cementarne bomo zadostili potrebe po cementu.

**KEMIČNA
TOVARNA**

HRASTNIK

čestita vsem poslovnim prijateljem in delovnemu človeku nosilcu napredka in blagostanja naše družbe — srečno in uspešno, ter polno 1970. leto.

„ENERGOINVEST“

tovarna transformatorjev
LJUBLJANA - ČRNUČE

proizvaja močnostne transformatorje napetosti 6, 10, 20, 35, 60 in 110 kV moči do 40 MVA z in brez regulacije pod bremenom, transformatorje za železniško elektro vleko ter vse specialne transformatorje za potrebe distribucijskih podjetij in industrije.

CESTNO PODJETJE KRANJ

čestita poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem in želi vse boljše v novem 1970. letu.

Vzdržujemo in rekonstruiramo ceste I., II. in III. reda.

KOLEKTIV STROJNE TOVARNE TRBOVLJE

želi srečno, uspešno in zadovoljno novo leto 1970 delovnim ljudem in svojim poslovnim prijateljem z željo, da bi tudi nastopajoče leto rodilo bogate sadove poslovnega sodelovanja.

NAFTA — LENDAVAL

je danes največji proizvajalec lepil za lesno industrijo.

Z novimi kapacitetami v proizvodnji surovin, ki so še v izgradnji bo svojo proizvodno zmogljivost še bolj povečalo.

S perspektivnim razvojem je predvidena še mnogo večja kapaciteta in izbor izdelkov; pri tem se bo podjetje še posebej trudilo na področju kemije, metanola in formaldehida ter umetnih smol.

PROIZVODI:

- karbidna in fenolna lepila in utrjevalne mase
- parafinske emulzije
- bencin, gorilno olje, plinsko olje, specialni bencini
- metanol
- formalin

Potrošnikom naših proizvodov dajemo strokovni servis in atestiramo proizvode.

Dimnikarsko podjetje

MARIBOR, Slomškov trg 8

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za Novo 1970. leto z najboljšimi željami.

Samopostrežna restavracija

»CENTER«
MARIBOR, Prešernova 8

priporoča obisk samopostrežne restavracije in novega gostišča

»PRI TREH RIBNIKI«**, Ribniška 3.**
Hrana in pijača po izbiri.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM PRISRČNE CESTITKE IN MNOGO USPEHA V NOvem LETU 1970.

KREDITNA BANKA

MARIBOR, Čafova 7

želi srečno, uspešno in zadovoljno novo leto 1970 vsem vlagateljem hranilnih vlog, poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem.

Kdor varčuje pomaga sebi in skupnosti. Zato ne odlašajte! Vaši prihranki bodo varno naloženi le pri nas.

murha
LESCE

TRGOVSKO PODJETJE

Želimo vam srečno in uspeha polno novo leto 1970 ter se vam za obisk v naših poslovalnicah v Lescah, Radovljici, na Jesenicah in na Bledu tudi za prihodnje toplo priporočamo!

PLINSKA KATALITIČNA PEČ

aida^{SUPER}

**ZA POCENI
IN HITRO
SEGRETJE PROSTORA
JE NENADOMESTLJIVA
PLINSKA PEČ**

aida^{supr}

- direktno vžiganje tekočega plina
- na principu katalize tekoči plin gori brez plamena in izgori skoraj 100 %
- že po nekaj minutah peč doseže maksimalno intenzivnost gretja
- peč ne potrebuje odvoda v dimnik
- velika praktičnost namestitve in prevoza iz enega prostora v drugega

NOVOSTI

- peč ima vgrajeno slučko za kontrolo atmosfere kjer izgori plin z majhnim plamenom ves čas delovanja peči
- z gornjim je podana popolna varnost uporabe peči ob upoštevanju navodil za uporabo
- 2-letna garancija

MERE: 41 • 49 • 79 cm

TEŽA BREZ JEKLENKE: 16,5 kg

POTROŠNJA BUTAN-PROPAN PLINA:

min.:	155 gr/h ... 1.900 kcal/h
sred.:	200 gr/h ... 2.500 kcal/h
max.:	250 gr/h ... 3.000 kcal/h

Peč, ki je vgrajena v peč je atestirana na Rudarsko-geološki fakulteti v Beogradu, atest št. 286/2 od 23. 12. 1968.

ELRA - ŠKOFJA LOKA - RATEČE

TOVARNA GOSPODINJSKIH APARATOV **ELRA** ŠKOFJA LOKA

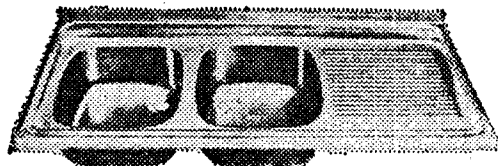

TOVARNA ELEKTROMATERIALA
LJUBLJANA — ČRNUČE

IZDELUJE:

- ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- VODOTESNI ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- PEŠEL CEVI IN PRIBOR
- ELEKTRIČNE LIKALNIKE - NAVADNE IN Z REGULACIJO (SISTEM ROWENTA)
- IZOLACIJSKI MATERIAL:
- BOUGIER CEVI
- DIAGONALNE TRAKOVE
- OLJNO SVILO
- OLJNE TRAKOVE
- ALGLAS TKANINO
- SUHE TRANSFORMATORJE

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA
NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

Mile Pavlin **SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Kar dobro sem se počutil med njimi, posebno še, ko smo se vključili v osvobodilno gibanje in ko je bilo vse naše življenje posvečeno samo enemu cilju. Tako je med dijaki in nami vzgojitelji vzklil nov odnos, ki je še danes lahko zgled za dijake in prosvetne delavce. Skušali smo biti tudi tovariši, vzgojitelji pri političnem zorenju mlajših...

Pri nas sta bila Šimen in njegov brat, leto dni mlajši od njega, drugače pa njegovo živo nasprotje. Brat je bil vesel mladenič lepe zunanosti, odkritosrčen, šegav, tovariški in vedno snažen. Šimen pa tih, čemeran, jezljiv in trmoglav. Upoštevali smo, da je tak zaradi svoje zunanosti. V tistih nerodnih fantovskih letih pride večkrat med dečki, še večkrat pa med dijaki in vzgojitelji do zdrah. Takrat se spravi na uboega pohabljenca, posebno še, če se tudi ta vda sovraštvu in nevoščljivosti do zdravih in lepih. Moram priznati, med nami za takšne izgrede ni bilo prostora in nihče ni dal Šimnu najmanjšega povoda, da bi se med nami počutil kot tujec. Fantje so pač pokazali nenavadno zrelost, ki jo še zdaj občudujem, ko se spomnim nanje. Na žalost jih je več kot polovica dalo svoja življenja za svobodo. Skratka, izkazali so se kot ljudje, pozneje na bojiščih pa kot junaki.

Šimen pa je kljub temu v sebi kahal jezo in sovraštvo...

Ko se je jeseni enainštiridesetega spet začel

110

po šolah pouk, smo se v Ljubljani znašli skupaj dijaki in študentje iz vseh vetrov. Takoj sem spoznal, da bodo časi, ki so pred nami, zelo burni in da se bom kot vzgojitelj začel srečevati z zelo zapletenimi vprašanji. Kmalu so se začeli po šolah spopadi med pristaši dveh nazorov: med tistimi, ki smo bili za takojšen upor, in med onimi, ki so bili za čakanje.

V našem internatu takih, ki bi bili za čakanje, ni bilo. Le Šimen in njegov brat sta ugovarjala vedno glasnejšim zahtevam, da moramo že vendar enkrat začeti. Res, razen Šimna in njegovega brata jih je bilo še nekaj, ki so omahovali, toda počasi so se vdali našemu prepričevanju in kasneje se je izkazalo, da so pošteni fantje. Le Šimen in brat sta vztrajala in nista hotela upoštevati nobenega dokaza, bila sta slepa in gluha za vse.

Tedaj se je vrnil v Slovenijo neki Mariborčan, ki so ga Nemci s starši vred izgnali v Srbijo. Ta je na dolgo in široko pripovedoval o svojih dogodivščinah, zlasti pa o tem, da četniki v Srbiji zelo prizadevno sodelujejo z Nemci. Že prej se je dobro poznal s Šimnom in njegovim bratom, bil je tudi njun politični somišljenik, pristaš tiste najbolj zagrizene skupine nacionalistov.

V obeh bratih je pod vplivom pripovedovanja nekdanjega somišljenika nastopil nagel prebrat. Zlasti zanimiv je bil Šimen. Čeprav se je nekaj dni prej navduševal za kralja in je bil divji sovražnik komunistov, je zdaj skušal prikazati svojo privrženost Rusiji, Stalinu in partizanom. Seveda je počenjal pri tem hude nezumnosti, kakor je pač navadno pri takih spreobrnjenjih, ki bi radi kar najbolj očitno ljudem pokazali, da so zvesti privrženci prej zani-

111

čevanega gibanja in ideologije. Tako nam je večkrat razkladal, kako se bo po vojni Slovenija z Jugoslavijo vred priključila Sovjetski zvezi kot posebna gubernija. Enačil je komuniste in partizane, Osvobodilno fronto je imel za Komunistično partijo in podobno. O tistih, ki so bili podobno kot on še malo prej za kralja, pa je dajal strupeno ostrina mnenja, zabeljena

Črtice o Cilenškovi Nadi

Začel bom z njenimi stihii:

*Oblaki črni so nad tabo se razpeli
in nočnih pevcev zbori so utihnili,
ko daleč v noč odjeknili so streli
in čašo tvojega življenja so raz-
bili...*

Tako je zapela NADA CILENŠEK padlemu tovarišu Jožetu Letonji, ki je padel 5. septembra 1942. Takrat je bila Nada že leto dni partizanka, stara pa je bila komaj sedemnajst let. Dve leti in malo več je še potem partizanila, ko je tudi zanjo napočil usoden trenutek. Bil je tak mraz, da je zemlja pokala in v vasi Kandorče pri Moravčah 24. decembra 1944 — ob 11. uri — je počil strel, krogla je razbila kolk, pred Nado čistina in pod čistino krdelo ze-

lencev; zgrudila se je na zmrazilo zemljo, razbita je bila njena čaša življenja... Prihite! je nemški policist, hotel jo je videti živo. Nada pa je zbrala zadnje moči in sprožila; Nemec se je mrtev zgrudil na drugo stran.

Zob za zob, glavo za glavo!

Bila je ofenziva in zelencev ni zmanjkalo. Na čistino so vdrla da se maščujejo, da upihnejo poslednjo iskro življenja. Pravijo, da so Nado pokončali Nemci, spet drugi trdijo, da si je vzela življenje sama. Obležala je na krvavem poligonu in tri dni se ji nihče ni upal približati. Mrtva je primrznila k zemlji, potem so jo domačini zagreblili... Pred dvema letoma je padlemu soborcu takole govorila:

*Zagreblj res so truplo tvoje
a duh tvoj z nami še živi,
pri nas je, spremlja nas v nove
boje
in v težkih urah nas bodri.*

Tudi Nada je dobila letos lep spomenik. V Grižah, kjer se je rodila, preživela nekaj otroških let, hodila v šolo in se pozneje kot skojevka uveljavljala na mladinskih sestankih — so odprli novo, sodobno urejeno osnovno šolo, ki je prav gotovo med najlepšimi v občini Zalec in ta hram mladeži nosi naslov: OSNOVNA ŠOLA NADE CILENŠEK.

Njeni najdražji: mati, oče in sestra Lavra živijo v Petrovčah. Obiskal sem jih. Z očetom Rudijem in mamo Betko smo posedli za mizo. Oba sta še krepka in najbrž tudi zdrava, čeprav imata za seboj dolgo in trnjevo pot, ki sta jo hodila kot borca za pravico delavca in člana KP že v stari Jugoslaviji in štiri leta kot partizana ter nato dolga leta po vojni, ki pa tudi niso bila tako lahka, včasih celo prezahtevna.

Veste, je začela mati Betka, naša Nada se je rodila 20. junija 1925 leta v Migojnicah pri Grižah. Skoraj tri leta je morala biti nezakonska. Kaj hočemo, taki časi so bili. Komaj sva se z možem poročila, že smo se morali seliti. Hodili smo s trebuhom za kruhom. Šli smo v Senovo. Po treh letih je bil mož odpuščen, ker je sodeloval v stavki. In kaj sedaj?

V Libojah se mi je posrečilo dobiti zaposlitev, pripoveduje oče Rudi. To je bilo leta 1932. Takrat je Nada začela hoditi v osnovno šolo in sicer v Petrovčah. Tri leta je hodila tja. Selili smo se spet in četrto leto je hodila v Griže. Ze prej je dobila Nada tudi sestro, to je naša Lavra, ki je sedaj profesorica v Celju. Obe sta že zgodaj občutili, kaj se pravi biti otrok staršev, ki so jih imeli kraljevi žandarji vedno trikrat z rdečim podčrtane. Ze leta 1934 sva z ženo postala člana KP in v stanovanje, kjer smo pač bili, so prihajali najrazličnejši ljudje. Prihajali so naši simpatizerji, prihajali so žandarji. In otroka sta se morala hitro navaditi, kdo je pravi gost in kdo naš sovražnik. Seveda je bila Nada za opravljanje nalog pripravnejša. Bila je pet let starejša. Takrat ni bilo vse to tako enostavno, res ne. Če so le malo zavohali, da si »rdeč«, so te že vrgli iz službe. Biti brez dela pa je pomenilo — biti brez kruha. Tako naših dveh, Nade in Lavre nismo mogli z ničimer razvajati. Zgodaj sta morali stopiti na najino pot, ki je vodila našemu cilju nasproti. Nada je bila sprejeta v Skoj, ko je bila stara trinajst

let. To je bil tudi razlog, da je bila od okrožnega komiteta Celje junija 1941 sprejeta med prvimi borci v partizane.

Ah, zavzdihne mati Betka, kar spomniti se ne smem, da je ni več. Saj si dopovedujem, da je bila vojna, da smo se borili za svobodo, da je v tem boju padlo na tisoče mladih ljudi... Tako jo imam v spominu, ko je hodila v tretji razred v Petrovčah in je dobila pri računstvu trojko. Bila je odlična učenka in si je zaradi te nesrečne trojke gnala k srcu da si ni upala domov. Večrilo se je že, ko sem jo šla iskat. Našla sem jo v gozdu, za deblom drevesa je čepela in jokala. Tudi na realki v Celju je bila odličnjakinja. Pa ne samo to. Med mladimi je bila priljubljena. Rada je pela, bila je veselega značaja, rada je kaj lepega napisala in tudi risanje ji je šlo od rok. In brala, kar naprej bi brala. Bila pa je tudi občutljiva. Včasih mi je rekla: »Mama, ti imaš Lavro rajši.« Pa to ni bilo res. Lavra je bila mlajša, medtem ko je Nada s trinajstimi leti bila tako rekoč odrasla. Pogovarjali smo se z njo kot z odraslimi. Včasih pa smo morali tudi kaj zmolčati. Mogoče zato, da ji ne bi še huje otežili mladosti, ki je bila zaradi takratnih razmer in našega dela že tako prebudo prizadeta. Potem pa je prišla vojna in z njo vse tisto, kar osvobodilni boj pač prinaša. Midva z možem skoraj štiridesletna, Nada šestnajst in Lavra enajst; 17. julija 1941 smo se hkrati znašli v hosti, štiri leta so nam bili gozdovi skupen dom. In spet se oglašava Nadina pesem:

*Temna noč je razprostrla svoja
krila
in bledi mesec je pogledal izza gor,
že pesem nočnih pevcev se je
oglasila
in v vetriču je lahnem pošumeval
bor.*

V partizanih je bila Nada dodeljena v okrajno tehniko. Spomladi leta 1942 je bila sprejeta v KPS in postavljena za mladinsko okrajno sekretarko okraja Lurd in kooptirana v Okrožni komite SKOJ Celje. Spomladi leta 1944 je prevzela funkcijo okrajnega komiteta SKOJ in članice okrajnega komiteta KPS Sentjur ob Taboru, kjer je ostala do septembra istega leta. Oktobra 1944 je bila dodeljena v sestav OZNE, ki je imela svoj sedež na osvobojenem ozemlju Zgornje Savinjske doline. Kot članica OZNE je delala vse do svoje smrti.

Nazadnje sem jo videla, pripoveduje mati Betka, zadnjega oktobra 1943 v Ivanjem pri Radmirju. Govorili sva in ko sem ji

povedala, kam sem namenjena, me je gledala in rekla: »Mama, bojim se, da se ne bova videli...« Prav tisti večer bi morala biti na sestanku z aktivisti. Prosila me je, naj jaz namesto nje govorim. In tista noč je bila najina zadnja noč. Za njeno smrt sem zvedela na Koroškem. Trinajstletna Lavra je bila na straži, s puško seveda, ko neznansko kriknem. Lavra vsa prestrašena zapusti stražarsko mesto in mi reče: »Mama, saj vem, kaj se je zgodilo. Naše Nade ni več...« Z glavo sem pritrčila in ji ukazala naj gre nazaj na stražo. Krvavelo je materino srce, toda na obrazu se to takrat ni smelo poznati...

Oče pripomne: »Nazadnje sem jo videl prve dni decembra 1934. Vračal sem se iz nekajdnevnega tečaja v Solčavi. Tudi midva sva se srečala v Ivanjem. O čem vse sva govorila, se ne spomnim. Najbrž o borbi, političnem delu in tako naprej. Vem pa, ko sva bila vsaj malo sama, da sem ji dejal: »Nada, z menoj pojdi.« Pa mi je odgovorila: »Saj več, oče, naše naloge, naša dolžnost. Ne morem...« Poleti 1945 so jo prekopali. Bil je lep sončen dan. Pripeljali so jo v Griže, nad Migojnice, tja, kjer se je rodila in preživela nekaj najlepših otroških let. Mogoče le nekaj več kot 20 metrov od hiše je zdaj njen zadnji dom, na robu gozdička, kjer je še kot otrok tako rada posedala. Prišli so prijatelji, znanci in bojni tovariši. Mnogo jih je prišlo, zakaj Nada je imela veliko prijateljev. Rosne so materine oči, ko s tresočo roko odpira šatuljo. V njej so shranjeni lasje, bogati kostanjevi lasje Cilenškove NADE. Iz vezanega časopisa »Ljudska pravica«, iz ponatisa ilegalnih izdaj iz leta 1943, stran 64 pa se ponovno oglašava Nadin stih:

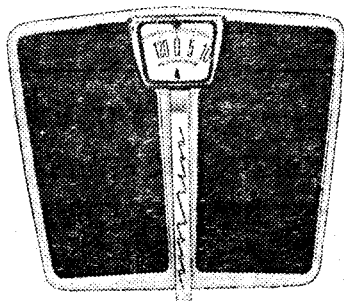
*Zagreblj res so truplo tvoje
a duh tvoj z nami še živi,
pri nas je, spremlja nas v nove
boje in v težkih urah nas bodri...*

—dik—

LIBELA - CELJE
ZA VSAKODNEVNO KONTROLO
VAŠE TEŽE
OSEBNA TEHTNICA

NEVA

Praktično darilo
za vsako priložnost!

112

s krvoločnimi grožnjami. Večkrat smo ga morali krotiti, da ni s svojim govorjenjem ljudi popolnoma odvrnil od nas in nam tako napravil velike politične škode.

Po nekaj mesecih se je unesel in neverjetno naglo postal kaj uporaben človek. Nekaj časa smo ga še sumili, če ga niso poslali k nam naši sovražniki in mu ukazali, naj se pretvarja, kako je na naši strani, toda nazadnje smo mu le začeli verjeti. Posebno še, ko se je izkazal pri nekaterih akcijah...

Pozneje sem velikokrat premišljeval o njem. Ko se je začela vojna, je bil še razmeroma mlad, sin primorskih beguncev. Kot takega so ga doma vzgajali v neomajnem zaupanju do kralja in monarhije, v malikovalski ljubezni do jugoslovanstva. Kralj mu je nadomeščal boga. Ni se še utegnil razočarati o državnem aparatu bivše Jugoslavije in njenem kapitalističnem družbenem redu, velikosrbstvu in korupciji, saj jim je doma dobro šlo in še razvajali so ga.

Dokler je bil v Ljubljani, se ga spominjam kot dobrega fanta in člana naše organizacije. Začel se je naglo vzpenjati proti vodstvu, nazadnje je bil že rajonski sekretar Zveze komunistične mladine. Toda vseeno mi nekaj na njem ni bilo všeč. Večkrat sem premišljeval, če ta moj odpor do njega ni posledica spora, ki sva ga imela v začetku dvainštiridesetega leta. Ko sem ga slabo sodil, sem si vedno očital, češ osebem sem.

Tisto se je zgodilo nekako takole:

Za novo leto sva se dva vzgojitelja zmenila, da bova skupaj vso noč dežurala v internatu. Sicer sem bil na vrsti za dežurstvo le jaz, toda tovariš je privolil, da mi bo delal družbo. Obe ma ne bo dolgčas. Povabila sva tudi najini de-

113

kleti, kupili smo si dva litra vina ter prinesli nekaj kruha in sira. Vse skupaj je bilo sila nedolžno, tisto dekle sem le nekajkrat plaho poljubil, moj tovariš pa se je s svojo pozneje poročil.

Tako smo v štirih praznovanju začetek novega leta, malo popili in pojedli ter se pogovorili, zjutraj pa sva dekleti pospremili domov. Vso noč smo bili v nezaklenjeni pisarni, luči so gorele in fantje so razgrajali, saj so tudi oni bodeli in slavili. Kdo bi mogel pomisliti na kaj slabega?

Samo Šimen... Nekako čez tri dni je prišel k meni, se potuhnjeno in porogljivo režal in mi dejal:

»Gospod vzgojitelj, zvedel smo, da sta imela v novoletni noči skupaj z vašim kolegom tukaj dve ženski. Kdove kaj sta z njima počela... to si lahko mislimo. Menda veste, da velja prepoved obiskov v internatu za vse, tudi za vas vzgojitelje? Posebno pa še med službo in ponoči...«

Osupnil sem od jeze in presenečenja, nisem prišel do besede. Šimen pa je mirno nadaljeval:

»Premišljeval sem o vsem tem. Ali naj vaju prijavim upravi ali ne? Če se za zadevo izve, bosta letela iz službe. Toda smilite se mi, saj sta še študenta in nimata drugih dohodkov. Spomnil sem se, da roka roko umije.

Podpišite tole izjavo, pa bomo tiho. Ne bomo vas prijavili, vi nam pa boste dovolili razne obiske in če bo kdo kdaj čez noč ostal zunaj, ga tudi ne boste prijavili. Sploh se boste pred vsakim ukrepom zoper koga izmed nas posvetovali z menoj...«

Komaj sem se zadržal, da ga nisem mahnil. V naglici sem preletel na polovički pole natip-

114

kano izjavo. V njej sem priznaval svoje nemoralno obnašanje z ženskami dvomljive moralne vrednosti in objubljal, kar mi je Šimen že prej označil kot svoje zahteve.

List sem v divji jezi zmečkal in ga vrgel v koš, šimna pa spodil iz pisarne. Kar odneslo ga je in spomnil sem se Quasimoda iz znanega Hugojevega romana. Prav tako prihuljeno je izginil med vrati.

Potem sem premišljeval, v čigavem imenu je govoril, ko je spominjal »mi« in »nas«, na čigavo pobudo se je tega spomnil in kaj je sploh hotel. Pomislil sem na mladinsko organizacijo in posumil, če nimajo nečesa na skrivaj proti meni. Saj smo dosti slišali o tem, kako so v Rusiji zapirali poštene ljudi tudi med komunisti in prav lahko bi se kaj takega zgodilo tudi pri nas...

Zato sem čez nekaj dni nekje na samem vprašal sekretarja aktivna Zveze komunistične mladine med našimi fanti, kaj misli o tem primeru. Osebo sem bil namreč povezan na univerzi, toda kljub temu sem v internatu poznal vse voditelje.

Kar mi je povedal sekretar, mi je pognalo vso kri v glavo. Zvedel sem, da so imeli prejšnji dan sestanek in da je na njem Šimen govoril o mojem nemoralnem izgredu ter ponovil svoj predlog. Pripovedoval da je tudi o tem, da sem najbrž policijski agent in po prepričanju belogardist, ko tako ravnam z ljudmi, ki zanje vem, da so za Osvobodilno fronto; da bi s tem, ko bi lahko hodili iz internata, kadar bi hoteli, in se v njem sestajali z zunanjimi sodelavci, veliko lažje delovali. Predlagal je, naj me vsaj nadzorujejo, ugotovijo moje zveze, potem pa, če sem izdajalec, tudi ustrelijo, da ne bo nesreče.

Pri Mraku v Dolomitih

Odlomek, ki ga objavljamo, smo vzeli iz obširne trilogije VLADIMIRJA KAVČICA »Žrtve«. Roman — prva dva dela sta že izšla pri mariborski založbi »Obzorja« — prikazuje Poljansko dolino in okoliško hribovje v medvojnem obdobju, to je v osvobodilnem boju in revoluciji. Pisatelj v njem objektivno in psihosociološko prikazuje potek zgodovinskih dogodkov v tem odločilnem času in kraju, to pa romanu tudi daje umetniško vrednost.

Lončar je odsunil vrata, stopila sta v izbo. Ob petrolejki s počrnelim senčnikom sta najprej zagledala obraz partizana, ki je sedel na klopi pri mizi, s puško na kolenih. Družina je bila zbrana okrog peči, nekaj otrok je čepelo tudi na peči. V mraku se je svetloba lovila v njihove velike in prestrašene oči, lica so jim vsem bila enako brezbarvna. Gospodinja, z rokami prekrižanimi na trebuhu, je nemo strmela vanju. Na drugi strani peči je tišino izvajajoče vznemiril slaboten in trepetajoč ženski glas. To je bila stara mati. Sodeč po besedah, ki sta jih Peter in Lončar še oba poznala, je bila začela moliti že prej, zdaj je poskušala le še nadaljevati. Vrtajoče kakor sveder, na svoj način kljubujoče.

— Zoper hudo uro in za vse, ki živijo v strahu..., očenaš, kateri si v nebesih...

— Tiho! je zarenčal Lončar in s puškinim kopitom udaril ob tla.

Starka se je stresla in ju ošinila z nedoumljivim, brezizraznim pogledom. Zamaknjeno in z zanesenim glasom je nadaljevala svojo molitev. Otroci na klopi in gospodinja so ji odgovarjali v zboru. Njihova molitev je bila nestrpna, z njo so odganjali tesnobo, ki je bila napolnila hišo.

— Kje je gospodar? se je Lončar obrnil k mlajši ženski. — Kam se je skril?

— Ni ga doma, je odvrnila naglo, skoraj prijazno. Molitev je v hipu utihnila.

— K Svabom je pobegnil?! Ker ima slabo vest! Krivega se čuti. Ura obračuna je prišla...

— K bratu je šel, v Lučine, je pojasnila gospodinja. — Boji se, saj mu strežete po življenju. Kriv pa ni, nič ni kriv. Kdor ga pozna, ve, kakšen je. Dela od jutra do večera...

— Na otroke bi mislil, je napadalo povzdignila glas starka. — Poglejta, koliko jih je! Kdo bo skrbel zanje? Koliko gorja in revščine bi povzročili! Koliko sovraštva! Ti otroci bodo zrasi in nikoli ne bodo pozabili, kaj ste jim hoteli storiti. Nase pomislita, na svojega očeta!

— Pa on? Kako je on mislil na druge? Na kurirje, ki jih je izdal, in na soseda?

Dokažite! Eno samo stvar mu dokažite! Je togotno zavreščala starka. Takole, da... Vdrete v hišo, ponoči, kot razbojnik! Saj se vidi, zaradi česa ste prišli. Da bi ropali! Kot kobilice so padli na hrano. Eden mi je iz rok iztrgal hlebec kruha. Roparji ste in morilci! Poznamo vašo pravico, po vsej dolini ste jo že oznanili, vsi poštene ljudje se vas bojijo...

— Tiho! je spet zarenčal Lončar. — Mi smo slovenska vojska! S Svabi se točemo, kdor je Slovenec, je z nami! Vi pa ste izdajalci! Je grozeče vzdignil roko. — Ze zato, kar ste rekli, bi vas bilo treba ustreliti. Svoj rod bi zatajili in vse naše, tujcem hlapčujete!

— Mi samo delamo, je globoko zavzdihnila gospodinja, kakor da hoče ublažiti srd stare matere in pomiriti Lončarja. — Mučimo se iz dneva v dan, v miru bi radi živeli, nič drugega. Svojih skrbi imamo dovolj, za tuje se ne moremo brigati. Imejte usmiljenje z nami! Poglejta otroke! Položila je svojo okorno in raskavo dlan na glavo najbližnjemu in ga stisnila k sebi. Otrok je zahlipal. Jok se mu je trgal globoko iz prsi in ga dušil, da se je stresal, prsni koš mu je skoraj poskakoval. Njegovo hlipanje je spodbudilo še enega, da je zajokal na ves glas. Takoj zatem se mu je pridružil tretji.

— Mir! je ukazal Lončar, toda grožnja njegovega glasu zdaj ni več zadostovala. Utopila se je v otroškem joku. Lončarja je obšla rahla zadrega, poiskal je Petrov pogled.

— Pojdiva, mu je ta pomignil proti vratom. Njegov obraz je bil hladen in nespremenjen. V podkrepitev svoji odločitvi se je obrnil k izhodu, umaknil se je med podboje. Lončar mu je za hip sledil z očmi, toda premaknil se ni. Moral je še govoriti, besede so vrele iz njega.

— Kaj pa naše matere? Naši očetje? Noč in dan so v skrbeh za nas, kdaj nas bodo ubili. In mi! Vsako minuto tvegamo vse! Nihče ne ve, ali bo dočakal jutrišnji dan! Pa nas ni strah! Ponosni smo, ker se bojujemo za pošteno stvar! Da bi pregnali okupatorje, da bi vsi živeli kot poštene ljudje! Tudi za vas se bojujemo, da boste vedeli, tudi za vas... In vsi tisti, ki so jih pobili Nemci! Mar oni niso imeli otrok? Bratov, staršev? Svabi bi nas vse uničili, ko se ne bi bili uprli! Prej ali slej, bi bila ta dolina švabska! Domači ljudje pa, kot ste vi, sram naj vas bo, rajši hlapčujete Nemcem, kakor da bi se potegnili za pošteno stvar, za domačega človeka!

— Moj Bog, je skrušeno vzdihnila gospodinja, — mi ne razumemo teh stvari. Imamo preveč dela... In otroke... Poglejte, koliko jih je. Mi smo revni ljudje...

— Ti poštenjak! je z drugega konca klopi vzkliknila starka — Baraba si in plaščur! Rada bi poznala tvojo mater! Če je v nji kaj krščanske krvi, te je lahko samo žalostna. In žalostno boš končal, je preroško zagrozila. — Še smrt te ne bo rešila sramote, ki si si jo nakopal! Misli na svojo zadnjo uro, na mater misli, ki si ji starost zagrenil... Spametuj se, dokler je še čas!

— Ga že imajo, je iz temnega okvira podbojev neprizadeto nagnil Peter. Izbo je v hipu preplavila tišina. Slišati ni bilo niti glavo Mrak.

diha. Le starinska ura z nihalom ni onemela in ker so se bili medtem za nekaj trenutkov pomirili tudi glasovi v veži in zunaj hiše, je zatiktakala hreščeče, kakor v odmaknjeno poletno popoldne.

Takoj zatem se je skozi vrata opotekel v izbo Mrak. Videti je bilo, da ga je noter sunil eden izmed komandirjev, ali Ponikvar ali Rok, ki sta vstopila takoj za njim.

Mrak se je s svojo daleč naprej sklonjeno glavo ozrl na Lončarja in partizana, ki je sedel poleg mize, nato pa je njegov plašni pogled zdrknil k Ponikvarju, ki je s svojo široko črno pelerino zaprl izhod. Mrakov obraz, ker ga niso zakrivala očala, se je lesketal v

potu. Lase na čelu je imel še enako zlepljene kot prej. Roki sta mu opazno trepetali, pesti si je tiščal drugo v drugo in na prsi, toda njihovega drgeta ni mogel ustaviti. Tudi pobešana spodnja čeljust se mu je nezadržno tresla.

— Zdaj govori! mu je z gibom glave ukazal Ponikvar.

Peter se je za njegovim hrbtom neopazno prerinil v izbo in izpod čela premeril vse navzoče. Bil je še vedno miren in zbran, motil ga je le komandirjev glas, ki se od prejšnjega srečanja ni nič spremenil. V njem ni bilo tistega razburjenja, ki ga je čutil pri Lončarju, čeprav se mu je zdelo, da je tudi ta besedičil več kot preveč. Ponikvar pa, kot da bi se hotel pričkat, kot da sam ni popolnoma prepričan o tistem, kar trdi... Ni mu bilo jasno, kaj hoče s tem doseči, zakaj pravzaprav zavlačuje, ko bi bilo mogoče v hipu vse končati. Čemu dolgo prekanje, ko je vse jasno... Roka se mu je trdneje oklenila cevi, pripravljena, da se na prvi komandirjev namig vzdigne...

— Dajem ti tri minute časa..., je Ponikvar prestavil odločitev v nedoločeno prihodnost. — Si ovajal Nemcem ali nisi?

Peter se je naslonil na zid, vprašanja in odgovori, ki naj bi jih slišal, mu niso bili mar. Kateri izdajalec pa je že priznal? Tajijo celo tisto, kar je očitno. Če bi jim verjel, bi te prepričali, da Nemca še videli niso...

— Ne, nisem! se je iztrgalo iz Mrak. — Nisem, je odkimal, očitno zmeden in pripravljen zanikati celo svojo navzočnost, če bi ga po njej povprašali z glasom, iz katerega bi zvenela grožnja.

— Česa se bojiš? Kaj se treseš? ga je začel miriti Ponikvar. — Ali ne vidiš, da smo ljudje, kot si ti? Pogovorili se bomo, ali ne? Če nisi kriv, če so te Nemci morda prisilili, se ti ne bo nič zgodilo. Dajem ti svojo besedo... So hodili Nemci k tebi? So spraševali po hostarjih?

— So, je brezizrazno stresel z glavo Mrak.

— Povedal si jim, da si jih videl...

— Moral sem... — Ker si se bal? So ti grozili? So te tepli, so te hoteli zapreti? Ponikvar je nagnil glavo, kakor da hoče z ušesom bliže Mraku in ujeti vse odtenke njegovega glasu.

— So, je priznal Mrak. — Moral sem...

— Zakaj?

— Vse so že vedeli, samo preizkušali so me... Nisem smel tajiti, izselili bi nas... Vse lahko storijo, je bruhnilo iz njega. — Požgejo, odpeljejo. Nič ne moreš zoper to. Oni so oblast.

— Ne, niste! Niste, je po kratkem presledku še enkrat stresel z glavo. — Dokler bodo Nemci, vi ne boste. Veharja niste mogli rešiti... Skrivajte se.

— Zdaj še, a se ne bomo dolgo! Ko ne bi bilo takšnih, kot ste vi, bi zmagali še hitreje! Izdajalcev..., se je kar prijazno posmehnil Mraku v obraz.

— Zakaj si izdal Veharja?

— Nisem ga! Sam se je! Ponoči so oprezovali okrog njegove hiše, pa so videli tuje ljudi. Tudi okoli naše so... Slišal sem jih, povedali so...

— Izselili so pa njega, ne vas. Oni že vedo, kdo je z njimi in kdo proti nam! Vidiš, najbrž ste pri vas proti nam!

— Ne, je neodločno ugovarjal Mrak. Komaj skrbimo zase, pogledjte, koliko nas je. Revščina.

— Da, je neprizadeto priznal Ponikvar, — lahko bi bili na naši strani. Nato pa se mu je glas sikajoče zaostрил: — A zakaj niste?

— Hm, kako...? Saj nas niste nič vprašali... Mene ni nihče nič vprašal. Stara vojska je šla, prišli so Nemci. Potem pa še vi v gmajni...

— Vidiš, kako se je zapletlo..., je razumevajoče rekel Ponikvar, ne da bi bilo v njegovem glasu mogoče zaslediti troho posmeha. — Laže! Vsi lažejo! je razkačeno kriknil Lončar.

— Zmerjala nas je, preklinjala, je z odločno kretnje pokazal na

staro mater. — Zlagali so se tudi, da ga ni doma, da je šel v Lučine...

— Zaman, je mirno povzel Ponikvar, — mi vse vemo. Povsod imamo svoje zaupnike. Tudi pri Svabih... Vse je zapisano... A še preden so bile besede do konca izgovorjene, je s pogledom že iskal Lončarja, in ko sta se ujela, mu je namignil, naj gre ven. Zunaj, na dvorišču, je bil medtem nastal nenaden hrušč. Premikali so voz, rezgetal je konj, kazno je bilo, da ga tepejo, vmes nekaj rezkih krikov.

Lončar, ki so mu od nemira že drgetali udje, se je naglo izmuznil iz izbe. Zaslisevanje je trajalo vse predolgo, predolgo se je že zadrževal v zaprtem prostoru, kjer njegova navzočnost ni bila potrebna. Da ima Ponikvar z izdajalcem posebne vrste račun, o tem ni dvomil. Prepričan je bil, da bo kas-

neje zvedel tudi on. Zdaj je bilo pomembno le, da stvar opravijo in da čimprej brez sledu izginejo v gozd.

— Vse zvemo iz prve roke..., se je Ponikvar še naprej poigraval z zmedenim Mrakom in gledal Petra, ki se je bil medtem spet pomaknil v izbo in nestrpno čakal na komandirjev namig. Toda tega ni in ni bilo.

— No, je olajšano zavzdihnil Mrak, — potem boste pravični. Moje roke so čiste...

— Pravični bomo, in... ustrelili te bomo! To si zaslužil! je, ne da bi spremenil glas, odvrnil Ponikvar.

Peter je vzdignil puško in repetiral, toda Ponikvar ga je prehitel.

— Še ne! je odločno ukazal. Glas je Petra komaj še dosegel, toda komandirjev gib in izraz njegovega obraza sta bila dovolj zgovorna, da ju je razumel. Bes, tista napetost, ki se je pri njem vedno spočenjala v rokah in ga silila k dejanju, ga je že nagnil k odločitvi, ko ga ne bi prav isti hip presenetilo to, kar se je zgodilo pred njegovimi očmi.

Komaj je komandir izrekel zadnjo besedo, je Mrakovka planila s klopi, kjer je prej negibno sedela, se vrgla na moza in se ga oklenila okrog pasu. Majhna, kakor je bila, mu je segla z glavo le do prsi, in v tistem drobcu sekunde je približnilo Petra, bi ga še bilo mogoče zadeti v sence. Toda ženska, kakor da je uganila ta utrip misli, se mu je takoj zatem obesila okrog vratu, potisnila njegovo glavo k svoji in jo zakrila. Hkrati je zakričala tako obupno predirljivo, da Peter še ni slišal nič podobnega.

— Neee! Ne, boste gaaa. Mene dajte, mene... Meneee ubijte, meneee! Otroke najprej! Otrokeee! Naslednji trenutek se je že hlapajoče obrnila k peči, kjer so bile otrpnile široko razprte otroške oči: — Ata bodo ubili! Potem bomo pa sami! Ne pustite! Ne pustite! Branite gaaa! Kaj bomo sami! Branite gaaa, branite gaaa!

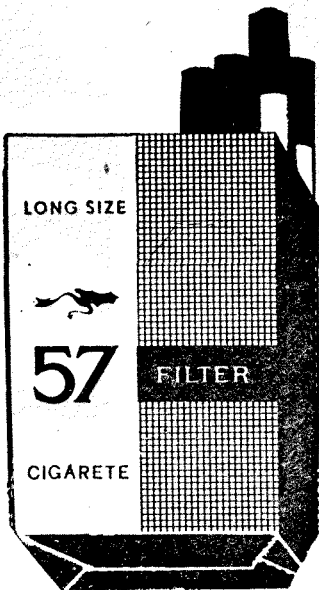
Otroci so kot eden planili s klopi in poskakali s peči, se oklenili očeta in matere in vsi hkrati planili v jok. Najmlajšega, ki še ni imel toliko moči, da bi se bil sam upal na tla in je cvilil na peči, je vzela v roke stara mati in ga potisnila Mraku v naročje. Potem se je vsa tresoča opotekla k Petru, kot da se hoče vreči na puško, ali nasloniti nanj in ga pritisniti k steni.

Otroški jok, a to že ni bil več jok, drli so se, zavijali in tulili

hkrati, je Petra neprijetno prizadel. Za hip je omajal njegovo odločnost, zbegal ga je. Ne le, da ga je rezal v ušesa, odmeval je po vsej hiši, zrak je bil zasíčen z njim, moral je zadržati diha, zdelo se mu je, da bo oglušel. Nič več ni razpoznaval glasov, tistih zunaj ni več razločeval od teh v izbi... In tedaj se mu je približal še starih obraz. Oduren, zguban, z očmi brez vek, s povešeno spodnjo ustnico, z rokama, ki so se ga hotele okleniti, a bi njihov dotik težko prenesel. Star-ka je smrdela, to je bil tisti vonj po umazaniji, ki ga je pri starih ljudeh že večkrat zasledil... Ni vzdrljal, umaknil se je, naprej ritensko in potem vstran, proti vratom... Bes, ki se je bil malo prej spočel, se je zdaj ves obrnil proti Ponikvarju, toda ta se ni menil za nikogar, stal je negibno, roke je bil umaknil pod pelerino in njegov obraz je bil videti miren, neprizadet. Peter bi mu bil zdaj z olajšanjem raztreščil lobanjo. Toda tu je bil še Rok, njegove oči so bliskale od enega k drugemu, poteze so mu bile otrpnile. Petru je bil zoprn še od prvega trenutka, ko ga je spoznal, pa tudi nevaren, zahrbtn, o njem je bil prepričan, da ne pozablja, da mu je nekaj na dolgu še od tedaj, ko sta se bila sporekla z Lončarjem... Stopil je mimo njegovega voza. Bila je prazna, zaman se je oziral okrog sebe, da bi našel znan obraz. Otroški in ženski glasovi so bili tu enako živi in nadežni kot v izbi. Vsi so pobegnili pred njimi...

Sele na dvorišču je odkril nekaj premikajočih se postav. Motali so se okrog lojstrskega voza, ki je bil do vrha naložen z vrečami in s svežnji. Ko je stopil bliže, je videl, da ga praznijo; odnašali so manjše vreče in razpolavljali večje ter zavijali v rjuho velike kose kar s kožo vred razsekanega prašiča. Dva ali trije so še vedno trudili, da bi izvlekli konja iz hleva, toda žival se ni dala voditi tujim rokam. Obstala je med hlevskimi vrati, se vzpenjala na zadnje noge in hrzala, kakor da čuti svoj pogin. Preplašena tako zelo, da bi se pustila tudi ubiti, ne da bi ubogala... Tuljenje iz izbe ga je tu še bolj pretreslo. Trepetal je po gozdu nad hišo, napolnilo je sleherni grm, odmevalo je po dolini, v redkih presledkih, ko se je nekoliko utišalo, je lahko slišal odmeve z najbolj oddaljenih bregov, uro hoda daleč... In zraven se razbesnela žival... Od napetosti mu je gorelo že vse telo... Skočil je k hlevskim vratom in odrinil tista dva, ki sta konja še vedno poskušala izvleči na dvorišče.

TOBAČNA TOVARNA
LJUBLJANA

Franček Saje:

Boj klerofašistične „Straže” proti osvobodilnemu gibanju

Dr. Ciril Zebot, ki je bil do maja 1942z dr. Ehrlichom in Casarjem v najožjem vodstvu Straže, nato jo je vodil s Casarjem, ob italijanski kapitulaciji pa je sam postal voditelj stražarjev, je bil pobudnik, organizator in izvajalec vseh oblik sodelovanja z okupatorji in boja proti osvobodilnemu gibanju, ki sem jih doslej prikazal in tudi drugih, ki jih zaradi pomanjkanja prostora v tem pregledu nisem niti omenil.

Sedaj pa se Zebot v svoji publikaciji »Slovenija včeraj, danes, jutri« na strani 251 predstavlja kot čisti znanstvenik, gospodarški strokovnjak, ki se je politično udejstvoval le pri pripravljanju načrtov za politično zedinjenje Slovenije po vojni. Zebot namreč takole opisuje svoje življenje in delo med fašistično okupacijo:

»Nenadni nemški napad na Jugoslavijo, 6. aprila 1941, je dr. Zebota zatekel v Beogradu... Po večtedenskem umikanju... se je avtor dne 4. maja 1941 vrnil v Ljubljano skupaj s profesorjem Ehrlichom, s katerim sta se srečala pri umikajoči se jugoslovanski vladi na Palah pri Sarajevu.

V jeseni 1941 je avtor prišel predavati o primerjalnih gospodarskih sistemih na pravni fakulteti ljubljanske univerze. Ves čas po svojem povratku v Ljubljano je sodeloval s profesorjem Ehrlichom pri pripravljanju poročil o razmerah v zasedeni Sloveniji in pri delu na načrtih za politično zedinjenje in gospodarsko obnovo Slovenije po vojni... S temi študijami in osnutki se je dr. Zebot po kapitulaciji Italije v jeseni 1943 umaknil iz Slo-

venije v upanju, da se prebije do zahodnih zaveznikov. Ko je kmalu po avtorjevem umiku iz Ljubljane Gestapo preiskala njegovo ljubljansko stanovanje in pričela o njem poizvedovati, se je dr. Zebot zatekel v varstvo Vatikana. Po osvoboditvi Rima junija 1944 je avtor deloval pri zahodnih zaveznikih za zedinjeno Slovenijo.

Ta Zebotov silovito enostranski življenjepis je potrebno zavoljo neizprosne in neizpodbitne zgodovinske resnice dopolniti po ohranjenih zgodovinskih virih, da bomo videli, kaj dr. Ciril Zebot prikriva za svojo učenjaško in narodnozedinjevalno etiketo!

Zebot, ki je med stražarji veljal za eksperta za severno slovensko njejo, je resda izdeloval načrte za mejo na severu že pred odhodom v Rim je poslal v London elaborat o severni meji. Koliko pa je bil vreden, je razvidno iz pisma dr. Mihe Kreka, ki je prišlo v Ljubljano 5. junija 1943. O Zebotovih načrtih je Krek pisal:

»Stražarjevo pismo o severnih mejah je prišlo. Ni prav nič novega. Vse to je že bilo na zadnji mirovni konferenci. Mnogo pa je v tem dopisu z ozirom na sedanjí dejanski položaj tudi naivnega... Etnografski momenti danes ne veljajo in ne bodo veljali mnogo kasneje... Našo težnjo bi bilo treba postaviti na ekonomsko bazo in za to nimamo nobenega materiala.«

Mnogo bolj kot bodoče slovenske meje pa je stražarje in še posebej Zebota skrbela krepitev narodnoosvobodilne vojske Slovenije, zlasti še njen razmah po italijanski kapitulaciji. Za to je Straža 17. septembra 1943 izdala že

omenjeni letak, v katerem je pozivala, da je treba zatreti »vsako organizirano sled komunizma«, to je NOV in OF, ter opozarjala:

»3. Enkrat za vselej je treba pretrgati z naziranjem, da pomeni sodelovanje z okupatorjevo oblastjo v namene, ki služijo javni varnosti in zlasti borbi proti komunizmu, izdajstvo proti lastnemu narodu. Obsojamo zadržanje tistih, ki bi si lastili v teh dneh vplivno besedo, ki bi pa s svojim zadržanjem onemogočili postaviti upravičeno, dovoljeno in zlasti v sedanjih razmerah nujno sodelovanje z okupatorsko oblastjo...«

Tedaj sta se kaplan Andrej Križman in dr. Albin Šmajd v imenu vodstva klerikalne stranke že pogajala z nemškimi okupatorji o kolaboraciji in ustanovitvi novih kvizlinških oboroženih oddelkov.

Nekateri klerikalni veljaki so se zavedali, da prevzemajo veliko odgovornost. Zato so del krivde za to početje želeli prevesti na stražarje, čeprav so bili z njimi v hudih sporih. O tem je Smersu 18. septembra 1943 v »Zaupnih vesteh« poročal:

»Znova se pojavlja stražarsko vprašanje. Eni so mnenja, da je treba z njimi za vselej prekiniti, drugi pa, da je treba vse pozabiti in povabiti dr. Zebota k sodelovanju in soodgovornosti.«

Eksekutiva SLS je na razširjeni seji 19. septembra sklenila, da ustanovi protikomunističen odbor, v katerega naj pridejo tudi stražarji. Dr. Šmajd je še isti dan o tem govoril z dr. Zebotom, ki je Šmajdu izjavil, »da bodo podpirali« in menil, »naj se priteg-

nejo tudi druge bivše politične skupine in morda tudi general Rupnik«.

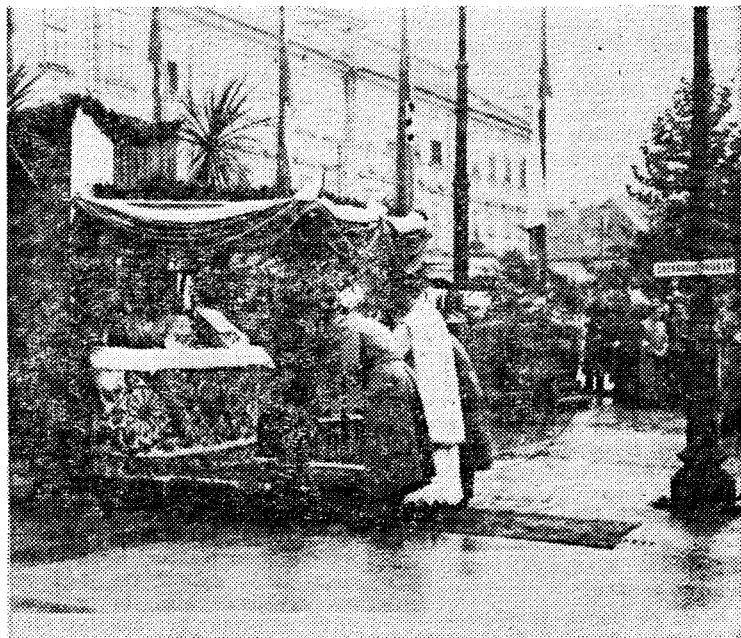
To razširitev je Zebot predlagal, ker je Straža že prej dala pobudo za ustanovitev širše protikomunistične fronte in je v ta namen že stopila v stik s skupino kaplana Glavača, Mirka Javornika in Ljoticevimi fašisti.

Za svojo zamisel so stražarji hoteli pridobiti tudi škofa dr. Rožmana. Zato je 20. septem-

bra zjutraj dr. Zebot ali kak njegov sodelavec obiskal škofa in mu »povedal svojo namero«, oziroma Zebotovo namero. Nato je škof poklical ing. Sodjo, da bi se informiral, »kaj namerava Zebot«. Sodja je škofu dejal, da je potreben protikomunističen odbor, toda zaupen, ozek in delaven. Škof se je po Sodjevem poročilu »s tem popolnoma strinjal in obljubil, da bo storil vse, da vpliva na Zebota, da stvar ne vleče na veliki zvon, zlasti pa ne pred nezanesljive ljudi, ki stvari naprej govorijo«.

Dr. Ciril Zebot, dr. Ludvik Leskovar in Pavle Verbič kot zastopniki Straže in Mirko Javornik so se 21. septembra sestali s predstavniki klerikalne stranke in ustanovili protikomunističen odbor, ki se je povezal z nemškimi okupatorji in generalom Rupnikom.

(Nadaljevanje)

Dr. Ignacij Lenček, glavni domobranski kurat in simpatizer stražarjev, bere mašo 29. oktobra 1944 na Kongresnem trgu v Ljubljani pred zaprtega obvezne nemške pomožne vojaške organizacije za gradnjo utrdb proti narodnoosvobodilni vojski in zaveznikom.

združeno podjetje

Iskra

Proizvajamo vse vrste UKV sprejemnih in oddajnih postaj za potrebe narodne obrambe, javno varnost, reševalno službo, gasilce in gorsko reševalno službo.

Zahtevajte podrobne informacije pri ISKRA,

Prodajno servisna organizacija, Ljubljana, Kotnikova 6, tel.: 312-933

VSEM SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1970

Politični razgledi

»Glede na dosednji razvoj se kmalu utegne zgoditi, da bodo ameriška mesta razdeljena na »območja terorja« in »utrjena območja«. Trgovske četrti bodo kupci podnevi kolikor toliko varovali, ponoči pa bodo postale »samotne votline«, katerih temo bo rezalo zavijanje policijske sirene. Stanovanjska poslopja bodo morali stražiti zasebni pazniki in elektronske varnostne naprave. Stanovalci se bodo vozili v oklopnih avtomobilih ter samo po nekaj koridorjih. Oboroženi policaji bodo morali nadzorovati javna prometna sredstva.«

To je odlomek iz poročila ameriške nacionalne komisije, ki je delala pod vodstvom dr. Milтона Eisenhowerja in ki daje dokaj jasno podoben o ozračju nasilja in zmede, v katerem žive Združene države Amerike. Obenem nam te iz poročila iztrgane besede tudi pojasnjujejo, zakaj se je policija v decembru 1969 tako srdito lotila »Črnih panterjev«, maloštevilne črnske organizacije, ki je menila, da bi si ameriški črnci lahko z orožjem v roki izbojevali svoje državljanske pravice in enakost z belci. Nastop policije je bil neverjetno oster: ubili so dva voditelja »Črnih panterjev« v Chicagu, nekaj deset so jih aretirali, sedež gibanja v Los Angelesu pa so zasedli z dinamitom, plinskimi bombami in brzostrelkami. Tako je policija obglavila »Črne-ga panterja«.

Obenem je zanimivo, da javno mnenje ni še nikdar pokazalo tolikšne naklonjenosti »Črnim panterjem« kot zdaj, ko je policija uničila to organizacijo. Presenetljivo to ni, zakaj v ZDA mora biti črncem zmerom najprej žrtev, šele nato je junak.

»Črni panterji« so bili zelo mlada organizacija. Nastala je pred tremi leti v revni delavski četrti v Oaklandu nasproti San Franciscu. Širše vzeto so bili »Črni panterji« nasledniki dela pred časom razpadlega Gibanja za državljanske pravice v kmetijskih državah na jugu ZDA, gibanja, v katerem so bili tako črnci kot belci, ter nasledniki gibanja za osvoboditev črncev v vlemestih na severu ZDA. Vendar na vsem ozemlju ZDA niso imeli kaj več kot tri tisoč članov. Ravno zato je nerazumljiva surova in brezobzirna reakcija policije.

V začetku so »Črni panterji« prebirali misli Mao Ce Tunga in ga skušali posnemati v dejanjih. Pozdravljali so z dvignjeno pestjo (spominjamo se tega pozdrava črnskih atletov na olimpijskih igrah v Mehiki), nosili so orožje, oblečeni so bili v črno in nosili so črne baretke. Sestavili so pravilnik o vedenju bojnikov, kot da bi se šli gve-

Panterjeva smrt

rilo na gričih okoli San Franciscu: »Govori vljudno; plačaj, kar kupiš; vrni, kar si sposodiš; ne pretepaš in ne zmerjaš ljudi; ne uničuj imetja in premoženja revnih; ne bodi nespodoben z ženskami; če bomo kdaj imeli ujetnike, lepo ravnaj z njimi.«

»Črni panterji« so se zavedali, da dobivajo največ članstva iz vrst najrevnejšega proletariata, zato so se njihovi voditelji vseskozi bali, da ne bi prišli mednje tudi zločinci. Zgodilo pa se je hujske: policija je mednje poslala provokatorje in izdajalce. Ko so »Črni panterji« pognali takšne ljudi iz svojih vrst, so ti šli na policijo, jih odvedli, nato pa pričali na procesu zoper svoje nekdane tovariše. V jezi so »Črni panterji« zagrešili toliko nerodnosti, da so si nakopali strah belega prebivalstva, srd oblasti in policije. Neki časopis v San Franciscu je priobčil njihovo parolo: »Dober kifelje je mrtev kifelje.« »Črni panterji« so vpili, da je treba policaje pobiti, eden izmed njihovih voditeljev David Hilliard pa je na zborovanju zoper vojno v Vietnamu 15. novembra 1969 izgubil glavo in zaklical: »Ubili bomo Richarda Nixona. Pobili bomo vse, ki se bodo postavili zoper nas na poti k svobodi.«

Šef ameriške zvezne policije (FBI) Edgar Hoover je potem izjavil, da so »Črni panterji« »najhujsša grožnja za notranjo varnost ZDA«, podpredsednik Spiro Agnew, ki v svojih govorih ne izbira besed, pa jih je ozmerjal s »tolpo neodgovornih in zločinskih anarhistov«. Bili so hujski kot komunisti, pa še črni so bili...

Leto 1969 je bilo dolga mōra za »Črne panterje«. Policija je pobila triindvajset voditeljev in bojnikov, petindvajset jih je zbežalo v tujino, več kot sto jih je zaprtih. Policija je opustila še tisti zunanji videz, da spoštuje zakonitost: postala je prepričana, da lahko ubije slehernega »Črne-ga panterja«, da lahko uničuje in razbija v njihovih sedežih, da lahko prime katerega koli pripadnika te organizacije, ne da bi za to potrebovala kakšen razlog.

Proces proti enemu izmed voditeljev »Črnih panterjev« Bobbyju Sealu, ki so ga obtožili umora, je bil prava farsa, vredna prejšnjih stoletij. Bobby Seale je bil aretiran med neredi ob demokratski konvenciji v Chicagu. To je bilo lani. Letos se je na procesu »neprimerno vedel: vpil je, zmerjal sodnika in policaje. In sodnik Hoffmann je kratko malo prekinil obravnavo, ukazal policajem, naj poskrbijo, da obtoženi ne bo več prekinjal razprave, nato pa odšel. Ko se je razprava spet začela, je Bobby Seale sedel na klopi za obtožence: bil je zvezan, v ustih pa je imel čep...

V čedalje težavnejšem položaju so se »Črni panterji« lotili drugačnih gesel in akcij. Sklenili so »služiti ljudstvu«. V Oaklandu so organizirali malice za črnske otroke. Akcija je uspela in razširila se je na druga mesta. Toda policija je ugotovila, da dobivajo otroci razen malice tudi nekaj političnih nauk, zato so lokalne oblasti storile vse, da bi sabotirale ta program. Potem so »Črni panterji« skušali izpeljati nov program, ki politično ne bi bil tako sumljiv. Začeli so ustanavljati brezplačne zdravstvene dispanzerje v črnskih četrtih. Toda zmanjkalo jim je denarja, tako da se zadeva ni posrečila.

Obenem so se »Črni panterji« skušali povezati z belimi radikali. Menili so, da bi takšna koalicija sodila v svetovni okvir boj ameriških kolonij proti imperializmu. S tega stališča naj bi bil boj »črne kolonije« v ZDA enak boju južnovietnamske FNO in Severnega Vietnama zoper ameriško vojsko. Po zmagi naj bi izvedli socialistično revolucijo, zato bi se seveda morali priključiti tudi beli radikali. Zato so »Črni panterji« organizirali belo »podporniško bazo«, ki je bila sicer vabljava za marsikaterega belca, po drugi strani pa je odbijala črnce iz getov. Ko so »Črni panterji« poleti 1969 organizirali v Oaklandu nacionalno konferenco, na kateri naj bi ustanovili »enotno protifašistično fronto«, se je sestanek končal v prepirih. Vsi belci so sicer abstraktno podprli program »Črnih panterjev«, toda veliko med njimi ni vedelo, zakaj naj bi se omejili le na podporo programa »Črnih panterjev«, ki so imeli dokaj šibko oporo v ljudstvu.

Zaradi razcepljenosti belcev in nezanimivosti črncev so »Črni panterji« postali lahek plen policije.

Pa vendar je ta napol spodleteli poskus zblizanja črncev in belcev v boju za državljanske pravice in enakost velika novost. Morebiti je v njem začetek odgovora na vprašanje črnskega pastorja Harryja McNultyja, ki je bil zaklical: »Koliko izmed nas jih bo še moralo umreti, preden bo pravica naša?«

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Anton Strniša

Zapustil nas je star 76 let. Zadnja leta je živel polj sam zase, zato ga nekateri mlajši niso poznali. Njegova življenjska pot se je začela v eni izmed številnih, toda siromašnih slovenskih kmečkih družin, kjer ni bilo zadosti kruha za vse in so zato morali otroci zgodaj od doma. Antona je bil za obstanek prekalil v odočnega moža. Kot član Sokola v Mostah se je med prvimi vključil v OF. Njegova hiša v nekdanji Slapničarjevi ulici je postala zatočišče številnih somišljenikov, tam so poslušali radio, tam so zbirali hrano, orožje in drugo za prve partizane, tja so se zatekali begunci in tam so tiskali letake. Leta 1942 je v njegovi hiši nastala pionirska organizacija. V vrste borcev se je vključila tudi njegova žena Julijana. Najstarejši sin Tone je padel kot eden izmed prvih partizanov, Marjan se je iz vojne vrnil kot eden izmed najmlajših oficirjev, Drago pa je bil že leta 1942 organizator pionirjev. Kljub temu, da so ga strahovali domači izdajalci, Strniša ni klonil. Po vojni so ga zaradi ugleda izvolili v prvi ljudski odbor v Mostah, bil je tudi član sodišča. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Ana Šimec

Od nje smo se Črnomalci poslo. vili 3. decembra. Njeno življenje je bilo težko. Rodila je osem otrok, izmed katerih je Milan postal član KPJ že leta 1934. Zato so bili v hiši poleg sinovih sodelavcev stalni gostje tudi orožniki, ki so neprestano preiskovali stanovanje. Milana so tudi leta 1940 poslali v vojaško internacijo, njej pa je medtem umrl mož.

Leta 1941 je okupatorsko sodišče obsodilo dva njena sinova, enega na do. smrtno ječo, drugega pa na večletno kazen. Njo pa so skupaj s hčerkami med prvimi odgnali v taborišče na Rabu. Od tam so jo poslali v Gonars. Ko se je vrnila, je doma nadaljevala s svojim aktivističnim delom. V 14. diviziji je padel njen najmlajši, Pavle. Čeprav stara 81 let, je še vedno živahno spremenljala vse, kar se je godilo okoli nje. Knjige in časopisi so bili njeni najboljše prijatelji.

Ana Zrinski

V novembru so v Murski Soboti položili k zadnjemu počitku Ano Zrinski, rojeno 10. 6. 1891 v Rankovcih. Odtod, iz Rankovca, je iz hiše s številnimi otroki hodila po poti večine malih prekmurskih ljudi — na sezonsko, dokler se 1922 ni poročila in našla trajno bivališče v Soboti. Toda že po 11 letih je ovdovala ostala z dvema otrokoma, ki ju je, brez zemlje in s priložnostnim delom, težko preživljala, pa kljub temu dobro vzgajala in vzgojila. Leta 1941. jeseni so ji Madžari aretirali mlajšega sina Rudija in ga pred vojaškim sodiščem v Soboti obsodili na 10 let ječe, zaradi sodelovanja v odporiški skupini narodnega heroja Stefana Kovaca. Od takrat Ana Zrinski ni bila »Zrinskijeva mama« samo za pristaše OF in takšne napredne družine v Soboti, kot so bile Cimpermanova, Šerbecova, Gabričičeva in druge, temveč tudi za okupatorja in njegove hlapce. Če se je v So-

boti količjak politično razgibalo ali le bolj glasno govorilo o partizanih, že so okupator in domači izdajalci pokazali tudi na »Zrinskijevo mamo«, češ, »tudi njen sin se je uprl 1941. in je na robu«. Ob takšnih prilikah so jo vedno našli in mobilizirali za suženjsko, neplačano delo in med okupacijo ni minila zima, da je ne bi našli med »sumljivimi«, ki so morali brezplačno kdati sneg na soboških ulicah. Med vojno se je največ družila s sosedo Cimpermanovo, katere sin Dušan je bil v partizanih. Ko so 17. septembra 1944 laški vojaki obkolili hišo Cimpermanove, je Zrinskijeva mama dala zavetišče ilegalcu Stefanu Kuharju-Petru, preganjalce, ki so medtem pribrumeli na njeno dvorišče, pa je neprisadeto in mirno napotila v slepo ulico, kjer so ob 4 mrtvih in enem ranjenem žandarju ostali brez plena. Njeno trpljenje je delno poplačala vrnitev sina Rudija iz madžarskih zaporov po osvoboditvi, v mnogem pa smo ji ostali dolžniki za vedno. Slava njenemu spominu!

Ivan Zupan

Dne 14. novembra smo v Kamniku pokopali našega člana, tovariša Ivana Zupana. Pokojni je tako kot njegov oče najprej delal v premogovniku Hrastnik v Zasavju. Tam se je kaj kmalu priključil delavskemu gibanju. Kasneje se je nastanil v Kočevju, kjer je postal skladiščnik v premogovniku. Tam je dočkal leto 1941. Kot skladiščnik je po magal prvim borcem z razstrelivi. Razkrinkali so ga in ga obsodili na smrt. Že sta stala s sinom v vrsti za ustrelitev, ko se je domislil načina, kako bi se morda rešil. Dejal je, da je pomota, da se ne piše Zupan, ampak Suppan. Tak primerek je imel namreč zapisan v stari avstrijski delavski knjižici. Uspelo mu je, da ga niso ustrelili. Seveda pa potem ni mogel več živeti v Kočevju. Z družino se je preselil v Griže pri Celju in se zaposlil kot rudar v Zabukovici. Tam se je spet kaj kmalu povezal s partizani. Spet so ga razkrinkali, pa se je rešil z begom k partizanom. Kmalu po končani vojni so ga zaradi slabega zdravja demobilizirali in upokojili. Po zdravniškem nasvetu se je naselil na Vrhopolju pri Kamniku. Kljub slabemu zdravju je še vedno povsod rad pomagal. Zlasti se je odlikoval pri obnovi sole v Nevljah.

Vinko Bavec

Pred kratkim smo pokopali tovariša Vinka Baveca, uglednega revolucionarja iz Brezice. Pokojniku je tekla zibelka v Starem trgu pri Ložu. Po končani prvi svetovni vojni v letu 1918 se je star 19 let prijavil med koroške prostovoljce. Kot

vojni invalid, izgubil je levo roko, se je udeleževal v organizaciji Legije koroških borcev, in je bil prvi krajevni predsednik. V letu 1941 je okupator izselil Vinka Baveca z vso družino iz Brezice na Hrvaško, odkoder je že isto leto pobegnil med partizane na Dolenjsko. Zaradi izdajstva se je kmalu znašel v koncentracijskem taborišču v Trevisu. Po zloumu Italije pa se je ponovno vključil v NOV in je bil kot poklicni fotograf zelo aktiven v tabni fototehnik pri zbiranju zgodovinskega fotografskega materiala.

Tovariš Bavec je bil splošno zelo priljubljen in so ga tudi stari borci za severno mejo v Brezicah izvolili za svojega predsednika. Na njegovi zadnji poti ga je spremljala velika množica ljudi in borčevske zastave so se mu priklonile ob grobu v zadnji pozdrav.

Namesto osmrtnice

Le redkokdaj zasledimo v TV 15 kak dopis iz Črne-ga grabna in iz Blagovice. Ni prav, da posvečamo tako malo pozornosti starim partizanom in aktivistom, a ko umrjejo, se le nekateri udeležimo zadnje poti teh zaslužnih ljudi. Tako je bilo tudi z Zajčevim očetom, Francem Hudomaljem, ki smo ga 7. decembra pospremili k zadnjemu počitku.

Prijazna domačija na hribčku Podlimbarske gore pri Zajčevih, v zaselku Korpe, se je odela v črno, saj je umrl njen gospodar Franc Hudomalj, zavedni aktivist v NOB vse od začetka okupacije do osvoboditve. Njegova domačija stoji nekako v sredini Limbarske gore in je bila zelo primer-na za prihod in pribežališče partizanov in aktivistov NOB. Zato je tudi vsa Zajčeva družina sodelovala v NOB. Nemcem pa to ni ostalo prikrito, zato so očeta Franca zaprli, ga mučili, a ker je bil trden in ni ničesar povedal, so ga izpustili. Potem je še bolj vneto, a tudi previdneje vsestran-

ske deloval za NOB in z njim tudi vsa družina.

Veliko partizanov je šlo nimo njihove hiše in vsakemu sobil a vrata odprta. Tu so vzdrževali zveze z vsemi pomembnimi kraji. Umrli Franc Hudomalj nas je varno vozil do ceste in prek nje. Pri njem smo dobivali razna obvestila in se neštokrat pošteno najedli. Iz Zajčeve družine je bil vedno nekdo nekje na kurirski poti, predvsem v času raznih pomembnih priprav za akcijo in izvedbo le-teh.

Franc Hudomalj — Zajčev oče bi moral prav ta čas doseči skromno priznanje, pa je prej umrl. Zato bi bilo prav, da bi se sedaj vsaj njegovi vdovi Mariji nekoliko oddolžili in ji posvetili več pozornosti.

Tudi bi bilo prav, da te kraje večkrat obiščemo in pogledamo, kako žive tisti, ki so z nami vred v času NOB res veliko žrtvovali.

Dobro je če veste...

DIM CIGARET vsebuje, po analizi, 200 alifatičnih organskih spojin in najmanj 21 aromatičnih spojin, 18 alkoholov in 65 raznih kislin. Najnovejše kemične analize so pokazale, da vsebuje dim cigare ali pipe prav toliko škodljivih spojin kakor dim cigaret.

KROKODILI spadajo v posebno vrsto plazilcev, katerih število se neprenehoma zmanjšuje. Danes živi še 23 vrst krokodilov. Med temi je najbolj znan nilski krokodil, ki živi v afriških rekah (tudi na otoku Madagaskarju). Ta je dolg približno 7 m. Nilski krokodil se imenuje zato, ker živi najpogosteje v reki Nilu. Največji krokodil pa živi v Indoneziji; ta je dolg do 10 m. Ti veliki plazilci pri priči ugonobijo svoje žrtve z močnimi in ostrimi zobmi.

PEGASTA SOVA ŽIVI V VASEH IN MESTIH, na podstrešjih, v zvonikih itd. Ona živi na stari in novi celini. Podnevi drema v kakšnem mračnem kotu, po sončnem zahodu, ko se razži vi mišja družina, se dvigne v višave in odpravi na vsakdanji lov. Pegasta sova pospravi v letu dni poprečno 50 kg miši in podobnih glodalcev ter po več sto večjih žuželk. Sova pospravi letno poprečno 2513 miši, 16 podgan, enega ali dva krtca, in le izjemoma, ko ne najde nobene druge zase primerne hrane, ulovi kakšnega vrabca ali kako drugo manjšo ptico. V času, ko sova krmi mladiče, je njen lov še primeren večji. Ker uniči oziroma požre vsaka miš poprečno po 3 kg žita ali drugih ustreznih pridelkov na njivah, pomeni, da ena sama pegasta sova prihrani poljedelcu več kot 7.500 kg žita na leto. Če upoštevamo, da bi ugonobljene miši imele precejšnje potomstvo, lahko ugotovimo, kako zelo koristna je pegasta sova.

DOMACA MACKA ni, kakor marsikdo misli, udomačena divja macka, marveč potomka libijske macke. Ze nekaj tisočletij pred našim časovnim štetjem so Egipčani udomačili libijsko macko, ki je dvakrat manjša ko divja macka. Libijska macka se je tako razširila po vsem svetu. Iz te macke so nastale mnoge pasme domače macke.

OTOKI BIKINI so bili, kakor je znano, področje največjih nuklearnih (jedrskih) poskusov v zgodovini človeštva. Od 1946. do 1958. leta so na tej skupini atolov (koralnih otokov), ki v polkrogu obsegajo laguno (morje, obkroženo z atoli), dolgo približno 25 km, izvedli več deset atomskih in hidrogenskih eksplozij. Po tedanjih domnevah znanstvenikov je bila na teh otokih za vse čase uničena kakršna koli oblika življenja. Ko je bilo 1958. to atomsko razstrelišče opuščeno, je bilo strogo prepovedano približevati se Bikinomu. Šele 1964. leta se je skupina učenjakov družila znova stopiti na te otoke. Učenjake je najbolj presenetilo gosto in bujno rastlinstvo. Poleg tega so ugotovili, da živi na atolih veliko število novih vrst ptic, ki jih pred eksplozijami na otočju ni bilo. Druge vrste ptic, ki so nekdanj gnez-dile na drevju, delajo zdaj gnezda na zemlji. Na otočju so se pojavile tudi želve, ki jih prej ni bilo; te polagajo jajca v pesek na morski obali. Ribe so še najbolj preživele jedrske poskuse, prav tako tudi podgane neke vrste, ki živijo v zemeljskih ro-vih. Ob eksplozijah so oslepele; prav tako so slepi tudi vsi njihovi potomci. Poskusi s temi podganami so pokazali, da jih niso prizadele nikakršne druge dednostne poškodbe.

KUVAJT SPADA MED NAJMANJSE DRŽAVE NA SVETU, je šele od 1961. leta neodvisen, je pa — spričo sorazmerno velikanskim količinam na-črpane nafte — najbogatejša država na svetu. Nacionalni dohodek v ZDA znaša 3253 dolarjev letno po prebivalcu, v Kuva tu pa doseže ustrezn dohodek 3237 dolarjev. Na kuvajtski univerzi, ustanovljeni 1966. leta, pride na 11 študentov po en profesor. V tej državi, ki šteje 500.000 prebivalcev, nihče ne plačuje ne porabe električnega toka ne zdravniške nege. Vsak mlad človek, ki se želi specializirati v svoji stroki, lahko dobi štendipdijo za študij na tujih univerzah.

F. T.

Novoletni pogovor z Igorjem

Ob koncu leta je navada, da povprašamo pomembne osebnosti o njihovih počutjih in o tem, kako cenijo dogodke med letom. Za pomembne osebnosti štejem tudi priznane in nepriznane humoriste. Tudi tebe, Igor, štejem mednje, in te zato sprašujem:

Kako si preživel preteklo leto, kaj si videl, kaj slišal, kaj te je najbolj razveselilo in kaj najbolj razjezilo?

Letos sem obiskal toliko partizanskih proslav, da skoraj ne bi verjel, da je od konca vojne preteklo 24 let. Spoznal sem tudi, da smo za vse, ki so to zaslužili, že zgradili spomenike. Zdaj pa bi bilo dobro, če bi za druge, ki so postali »socialni problem« naredili kaj več. Obiskal sem tudi več krajev, kjer smo med vojno obli-

bljali, kaj vse bomo po vojni naredili zanje. Marsikdaj sem ugotovil, da smo naredili več zase po mestih kot zanje po hribih. Zato sem jo iz takih krajev kar najhitreje popihal, da me ne bi kdo še prijel za jezik.

Najbolj me je razveselilo v letošnjem letu to, da sem dobil stanovanje in se izselil iz nekdanje sušilnice za perilo v bloku. Žal sem bil pri tej selitvi ob mir, dober zrak in čudovit razgled. Vsega tega v stanovanju, ki je v enem nižjih nadstropij nimam.

Najbolj pa me je razjezilo, ko mi je neki obrtnik, drugače moj dober znanec, prepričeval in nazadnje tudi prepričal, da ima od dolarskega kurza več koristi kot jaz od vseh partijskih.

Kaj bi rad bralcem povedal ob novem letu?

Nekaj partizanskih vicev:

Zgodilo se je, da so me nadomestili sredi poti v neko vas aretirali. To je bilo pri partizanih, poleti 1943 v Gubčevi brigadi. Pri aretaciji je bil glavni naš četni obveščevalec. Odvzeli so mi puško, kot je navada v takih primerih, in me odpeljali v štab. Tam so me najprej temeljito preiskali, nato pa zahtevali, naj jim izročim tisto »specialko«, v katero zijam, preden kam gremo.

Iz malhe sem potegnil zemljevid, iztrgan iz šolskega atlasa in jim ga dal. Obveščevalci so jo začeli temeljito ogledovati nazadnje pa so z velikim zadovoljstvom zemljevid pokazali članom štaba. Janez Vipotnik ga je tudi nekaj časa gledal nato pa se je začel na ves glas krohotati in me začel še sam zasliševati.

Ugotovil je namreč, da imam na zemljevidu označene samo »žic-postojanke«, skupno kakih 30 naslovov. To so bile hiše, kjer sem dobil kaj za pod zob in kjer so me dekleta gledala bolj prijazno.

Obtožba, da sem sovražnikov vohun, je s tem seveda padla v vodo. Pač pa se je kasneje zanimal za moj zemljevid namestnik komisarja. Pravkar smo korakali proti neki vasi in zanimalo ga je, kje bi se dalo dobiti kaj za pod zob.

ZGODBE O NAHRBTNIKU

V naši vojski so strogo preganjali prosjačenje hrane po hišah. Seveda največkrat brezuspešno. Kaj pogosti so bili strogi ukazi, da je to prepovedano. Proti kršilec so odgovorni tudi ukrepali. Večkrat so bile tudi preiskave nahrbtnikov, in malh.

Nekega dne smo spet v zboru poslušali strogo prepoved, da ne smemo več »žicati«. Bili smo hudo lačni, pred nami pa so ležale gostoljubne belokranjske vasi okoli Mavlena.

Preden smo odkorakali proti vasem, so odšli minirji v dolino na neko akcijo. Niso imeli primernih nahrbtnikov, zato so si jih nekaj sposodili, med njimi tudi mojega. Kot star in zagrižen »žicar« sem imel velik italijanski nahrbtnik, kakršne so nosili alpinisti. Z njim vred so vzeli tudi nekaj moje ropotije in jo pred odhodom v akcijo nekje skrili.

Kdo bi lačnemu partizanu in celo takemu strokovnjaku, kot sem bil jaz, mogel preprečiti,

da vzame darila iz rok gostoljubne belokranjske matere? Z Ladom Jurančičem sva si v bližnji vasi nabrala dobrot, da sva jih komaj nosila...

Ko smo se vrnili, nas je pričakal nasršen komandir Nace in kar takoj ukazal splošno preiskavo. Stali smo v dveh vrstah in vsak je moral predse položiti nahrbtnik. Tudi jaz sem položil svojega velikega, alpinskega, ki sem ga dobil takoj po vrnitvi od minirjev nazaj.

Komandir ga je preiskoval posebno temeljito, saj me je že dolgo imel na sumu kot nepopoljšljivega grešnika. Toda zaman! Iz njega je jemal samo moje borne kunje. Pač pa je zalotil nekaj drugih, celo takih, ki so imeli od doma kruh ali kako drugo dobroto. Vse je šlo v skupen kotel. Tudi takrat se je dogajalo, da je mali grešnik plačal za vse, veliki pa se je zmazal.

Komaj dve uri kasneje pa naju je Nace zalotil z Ladom, kako za nekim grmom natepavava kruh, klobase, potico in srkava iz čutarice. Od začudenja se je skoraj sesedel. Ko si je opomogel, me je vprašal, kje sem vendar skrili vse te dobrote, da jih med preiskavo ni našel. Celotno to je obljubil, da ne bova prav nič kaznovana, če poveva vse po pravici.

Rade volje sem ustregel in z velikim zadovoljstvom povedal, kako sva vse te dobrote med preiskavo imela v njegovem, to je komandirjevem nahrbtniku. Saj sem vedel, da sem popolnoma varen pred kaznijo. Komandir ne bo tvegala, da ga razkrinkajo kot soudeleženca kršitve strogega ukaza.

Povem naj še to, kako je prišlo do tega, da sva skrila dobrote v komandirjevem nahrbtniku. Ko so mojega odnesli minirji, smo morali tisti, ki so bili zdaj brez nahrbtnikov, nositi nahrbtnike drugih, ki so odšli v akcijo. Mene kot praznega me je doletela čast, da sem dobil komandirjev nahrbtnik. Ko smo se vrnili, sem komandirjevega, v katerem je bilo polno dobrot, odložil na zbornem mestu in vzel svojega, ki ga je potem komandir, kot že rečeno, temeljito preiskal. Na svojega pa je pozabil. Po preiskavi sem dobrote samo preložil iz komandirjevega v svoj nahrbtnik.

meljito nasekale večjo italijansko enoto. Vsega plena nisimo mogli pobrati, zato so si domačini navlekli v razna skrivališča odej, čevlje, perila in obleke, skratka vse, kar se je dalo koristno porabiti. Mi pa bos...

Moško sem sedel na klop za mizo. Medtem ko sem se pogovarjal z družino in se mi je jezik sukal na vse pretege, mi je roka kar sama segla pod klop ter odvezala najprej en čevlj, nato pa še drug. Obe nogi sem nato samo prestavil iz slabih mojih v dobre tuje čevlje. Počasi sem med pogovorom spet oba čevlja zavezal, nato pa dejal, da moram spet ven. Ni menda treba posebej povedati, da se mi je precej mudilo.

K tej zgodbi naj dodam še tole: Komaj sem dobro prišel iz hiše in se prištel h kuharjem, me je opazil napol bostovariš in se pozanimal, kje in kako sem prišel do dobrih čevljev. Rade volje sem mu pove-

dal vse po pravici in mu natančno opisal položaj čevljev pod klopjo. Zaradi nazornosti pouka sva celo šla k hiši in sem mu čevlje pokazal tudi skozi okno.

Toda nesreča ne miruje. Kandidat za zamenjavo slabih čevljev za nove je bil tako neroden, da je pod klopjo zamenjal svoje čevlje za moje stare.

Kaj kmalu je nerodnejši pri-lomastil k meni in zahteval nič manj in nič več, naj mu dam svoje dobre uplenjene čevlje. On pa meni moje stare. S tem se nisem strinjal, on pa je gonil svojo in se prepiral z menoj. Zadeva je prišla na uho komandirju.

Na srečo smo medtem že odšli iz tistega kraja. Drugače bi bil najbrž res moral vrniti svoje čevlje in vzeti stare nazaj. Tako pa sva bila samo oba kaznovana z dvema izmenama straže. Le da sem jaz stražil v dobrih čevlih, neroda pa v mojih starih...

Kaj želiš bralcem našega lista v novem letu?

Da bi imeli srečo videti in poslušati moj humoristični program za petindvajsetletnico osvoboditve. Pripravilam ga že več mesecev. V njem bodo predvsem satire na račun nekdanjih predstav starih partizanov o povojnem življenju in stvarnosti. Prav tako bom obdelal »žicanje« v možni bodoči vojni, ki bo prilagojeno razvoju samovostrežbe in popolnejši vojaški tehniki. Lotil se bom tudi seksualne revolucije, toda iz razumljivih razlogov bolj teoretično kot praktično.

Zapisal: M P

Nekaj drobnih

Ko sem potožil, da me zviija po trebuhu, mi je tovariš svetoval, naj si poiščem zdravnika. Naj omenim, da je bilo to med vojno, ko sem bil partizan.

Odgovoril sem mu: »Kaj mi bo zdravnik, potrebujem kmeta.« Tovariš se je naglas začudil. Pojasnil sem mu, da sem

hudo lačen in da bom od kmeta dobil kaj za pod zob, ne pa od zdravnika.

Nekoč so me vprašali, ko sem nastopal na neki proslavi kot partizan, če je puška, ki jo nosim, še iz vojne.

Odgovoril sem mu: »Nak, tisto pa ne. Mojo puško iz vojne smo »razhodovali«. Kopito je zdelal lubadar, petelina smo zaklali in snedli, »kevder za patrone« smo preuredili za garažo, cev porabili za vodovod, »vrjamenta« potrebujemo upokojeenci za zategovanje pasu, luknjo pa smo dali socialnemu zavarovanju za povečanje pokojnin.

Ko sva z Maksom obujala spomine na partizanstvo, sva se spomnila tudi, kako smo jedli neslano. In kako je zdaj soli na pretek v trgovinah.

Pa sem se spomnil raznih težav in omenil Maksu, da je po trgovinah soli že zadosti, zato pa je marsikomu manjka v glavi.

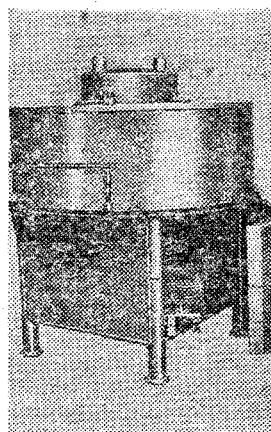
Obrtno podjetje

»O B R T N I K« PREBOLD

izdeluje krožne betonske mešalce v velikosti 500 litrov z električnim motorjem 380 W.

Mešalec je primeren poleg mešanja betona, tudi za mešanje malte. Uspešno ga uporabljajo izdelovalci betonskih zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

Peči vseh vrst domače in uvožene

TUDI NA KREDIT

• NAMA • NAMA • NAMA •

**TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE**

»BIVSI ČEVLIJ«

Kje in kdaj se je to zgodilo, raje ne povem. Samo toliko: veliko nas je bilo bosih in bilo je tik pred novim letom. Tudi jaz sem bil med tistimi nesrečniki, ki so imeli na nogah nekaj, kar bi bilo treba imenovati »bivši čevlji«. Podplati so namreč zijali kot lačen krokodil, pa še tako tanki so bili kot kunja.

Kot po navadi, sem prišel v neko hišo s skritim namenom žicanja, če bi mi uspelo. Krajci so bili revni in upanje je bilo zelo piškavo. Če ne dobim nič za pod zob, se vsaj pogrejem, sem si mislil. Moje bistro oko je pod klopjo za mizo zagledalo več parov imenitnih italijanskih vojaških čevljev. Spomnil sem se, kako so naše brigade v teh krajih pred kratkim te-

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

SPOROČAMO VAM, DA BO »TV 15 ZA MLADINO« IZHAJAL V LETU 1970 V VSAKI ŠTEVILKI IN NE LE DVAKRAT NA MESEC KOT POSLEJ!

TA, V PRIHODNJE VSAKOTEDENSKI OBISK, NAMENJEN VAM, SPREJMI KOT ZAHVALO ZA DANO NAM ZAUPANJE IN ZA VSE TISTE S TRUDOM IN Z LJUBEZNIJO ZAPISANE VRSTICE, KI STE NAM JIH POSLALI, TER HKRATI SKROMNO DARILCE. KAJTI NOVO LETO, KI SMO MU ODPRLI DURI V PREPRIČANJU, DA NAM BO URESNIČILO VSE NAŠE ŽELJE, PRINAŠA S SEBOJ MNOGO LEPEGA. TODA NE POZABITE, KDOR NE DAJE, NAJ NE PREJEMA. ZATO MU BOMO SKUSALI DAROVATI VSE TISTO NAJLEPŠE, KAR SKRIVAMO V SEBI, IN POPLAČANO NAM BO STOTERO.

TEŽKO BI BILO PREŠTETI, KOLIKO ROK VAM JE V ZADNJIH DNEH STISNILO ROKO TER ZAZELELO NAJLEPŠE, IN NE BILO BI PRAV, ČE SI JIH NE BI STISNILI TUDI MI, ZATO »SREČNO 1970«!

Segla bi jim v roke...

Resnica, da žive nekateri črnici še vedno kot sužnji, mi ne da miru. Veliko razmišljam o teh ljudeh, ki se še vedno bore za košček zemlje, kjer bi lahko živeli v miru. Pa vendar so tudi oni ljudje, znajo ljubiti ter sovražiti kot mi, v njih se pretaka ista kri in bije isto srce. Pred vsem svetom bi jim rada segla v roke in poljubila lica, da bi spoznali, da ne žive samo ljudje z ledenimi srci. Ker pa sem majhna kakor kapljica morja in jim ne morem pomagati, sem jim napisala pesmico:

rem pomagati, sem jim napisala pesmico:

Zakaj si brat,
rodil se črn?
Od belcev si
zaničevan,
zaradi črne si polti
teptan,
a vendar človek si,
velik po srcu
tovariš in brat —
tudi zate bo prišla pomlad!

MARIJA KRIVOKAPIC

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica Milena! Iskreno se vam zahvaljujem za objavo članka in za prejeto nagrado. Bila sem začudena in obenem tudi vesela, ko sem po tako dolgem času prebrala v vašem časniku svoj prispevek. Ni sem mogla verjeti, da ste tako dolgo hranili poslani spis, ko sem bila skoraj popolnoma pozabila na vas. Neprijetno mi je ob tem, ker čutim, da sem podrla zaupanje, ki ga je včasih tako težko doseči. Prosim, ne zamerite mi!

Na pragu novega leta sem razmišljala o dolgu mojega pokolenja in nekaj misli tudi zabeležila. Jih boste objavili?

Lep in pristrčen pozdrav!

FRANJA VIRANT

Cvišlarje 4, p. Kočevje

Draga Franja!

Hvala ti za tvoje besede in za priložnost, ki si mi jo dala... Res, ni ga prispevka, ki bi ga ne hranila, in nikogar ni izmed vas — mojih sodelavk in sodelavcev — ki bi ga pozabila. Prosila pa bi te, Franja, za majhno stran še vedno utira pot, da še zdaleč ni takšna, kakršno bi si vsakdo želel, in da sta njen obstoj in vrednost njene vsebine pravzaprav odvisna samo od vas, ki ste njeni edini ustvarjalci.

Lepo pozdravljena in naj tvoj molk ne bo več dolg leto dni!

MILENA

Spoštovana!

Prvič se oglašam. Hodim v prvi razred. Naša šola se imenuje šola Prežihovega Voranca in stoji v Ravnah na Koroškem. Rad bi tebi in vsem bralcem »TV 15« voščil srečno novo leto.

Prejmi lepe pozdrave!

MARKO VAVČE
Ravne na Koroškem

Dragi Marko!

Hvala, v imenu bralcev in v mojem! Čestitke, namenjene tudi tebi, pa smo zapisali tam čisto na vrhu, v levem kotu, kjer bo poslej stalno mesto nove rubrike »Te dni«... To bo nekaj kazipot za pisanje, in kadar bo zmanjkalo gradiva in lastnih idej, pokukaj vanjo!

Lepo pozdravljen!

MILENA

Draga tovarišica Milena!

Sem redna bralka vašega časnika, ki je zelo pester in zanimiv. Posebno mi ugaja stran za mlade. Odločila sem se, da vam tudi sama nekaj pošljem. Čeprav spis ni najboljši, vas iz srca prosim, da ga popravite ter objavite vsaj nekaj vrstic. Bila bi srečna, če bi videla svoje ime med tistimi, ki kljub mladosti razmišljajo o težavah, ki tarejo svet.

Prejmite lep pozdrav!

MARIJA KRIVOKAPIC
Zg. Selnica 23,
p. Selnica ob Dravi

Draga Marija!

Ni, da bi dekletce, kakršno si ti, trafil čas samo za razmišljanje... Mladost ima v sebi nesluteno moč! Le poiskati jo je treba in postaviti v službo lepega, dobrega ter plemenitega, in videla boš, kako polno bo tvoje življenje.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA, ZATO
PISITE!

Dinar solidarnosti

Hudo me je pretresla novica o katastrofalnem potresu v Banjaluki. Pomoč prihaja iz vseh krajev sveta in to v denarju, obleki, zdravilih in hrani. V šoli je blagajničarka takoj začela zbirati denar in tudi jaz sem prispevala 205 starih dinarjev za prebivalce tega nesrečnega mesta.

Zdaj prebivajo Banjalučani v šotorih, nekateri pa kar na prostem. Veliko stavb bodo morali porušiti in zgraditi nove. Bolnike so posilali v razne kraje naše domovine, prav tako nekatere šolarje.

Naša šola v Ravnah na Koroškem je prispevala 123.000 starih dinarjev in še vedno zbiramo denar.

IZTOK JELERCIC

Dolg mojega pokolenja

Naši starši so bili otroci vojne. Bili so oropani vseh tistih drobnih lepot, ki krasijo življenje. V očeh mojega pokolenja pa se igrajo sončni žarki in prešeren smeh odmeva iz naših grl. Zato ne smemo nikoli pozabiti na tiste čase, ko so po naših krajih pokale puške. Ponesimo spoštovanje do tistih, ki so umirali za nas, naprej! Misli, ki jih izrekamo njim v zahvalo, pa naj nikoli ne postanejo prazne besede.

Življenje rojeva spoznanja in človek postane močnejši in bogatejši, ko se dokoptuje do njih. Zato ni čudno, da se dan za dnem vprašujem:

Zakaj ne žive vsi ljudje tako kot mi, ki romamo za svojim hrepenenjem po svetlih cestah?

So misli o lepem svetu, kjer bodo živeli samo dobri ljudje, utvara?

Bi bile te sanje lahko resnica, če bi živeli na svetu le ljudje z blago dušo in čutečim srcem?

Zato je osnovni dolg našega pokolenja; boriti se za vse, kar je plemenito, iskreno in resnično, pričakujoč, da se bo človeštvo nekoč dvignilo iz močvirja, očističeno in pomlajeno. Težavna naloga je to in mnogo lažje bi jo reševali, če bi vsi ljudje nosili svoja srca na dlaneh...

FRANJA VIRANT

NAGRAJENI PRISPEVEK

Franceljna iz kaše ženska vleče!

Narisal: EVGEN SAJOVIC

Mislil, da nisem bil nikdar v večji nevarnosti kot tedaj, ko sem prebil vso noč pod senikom, v lopi, komaj večji od zaboja za krompir.

Blížal se je že konec vojne, bil sem kurir, najmlajši v četi in poslali so me bili na dolgo pot. Utrujen po celodnevni hoji sem se hotel za trenutek ustaviti v vasi, ki se je razgrinjala na obzorju, in kaj malega pojediti. Toda niti sedel nisem, že je pritekla v kuhinjo domača hči Reza in z blešnim obrazom izdala, da so na koncu vasi belogardisti. Ves iz sebe sem hotel steči iz kuhinje v gozd, toda beg bi bil brezupen. Cistine — dvesto, morda celo tristo metrov — ne bi mogel preteči, ne da bi me opazili. A če bi videli, iz katere hiše sem pritekkel, bi prav gotovo pobili vso družino.

Stal sem nekaj trenutkov sredi kuhinje, zmeden in začuden, tako da me je morala Reza dobesedno potegniti za seboj. Tesno stisnjena k steni sva stekla iz hiše v senik. Tam je Reza razmetala seno v kotu, odprla toputo in me pahnila v odprtino. Zagrnila me je tema in strahoma sem premišljeval, kdaj pridejo belčki in odpro loputo. Ne vem,

koliko časa sem čepel v tisti luknji, zdelo se mi je, da celo večnost. Ob misli, da me pravzaprav že imajo, sem postal popolnoma brezčuten. Zdrnila me je oblastna govorica, o kateri sem pravilno domneval, da je belogardistova; vmes sem slišal mehki, a iskriki Rezin glas. Belogardist je brcal in tolkel s škornji po podu ter razmetaval seno, vmes pa neprenehoma govoril. Razbijanje se je približevalo, in mislil sem že, da je odkril odprtino, kajti nastala je tišina. Potem pa se je Reza naglas zasmejala in korački so se hitro oddaljevali. Toda trenutek nato — moralo je biti pri vratih — se je Rezi glas jezno zvišal:

»Dovolj je heca, v hišo grem!«

»Oh no, oh no...«, se je oddaljeval bobneči glas, in tako je bila nevarnost, da me pri preiskavi odkrijejo, pravzaprav mimo. Le pozneje sem moral od tovarišev v četi, ki so za dogodivščino kaj hitro zvedeli, še dolgo poslušati opazke:

»Ja, ja, to je pa tisti Francelj, ki ga mora iz vsake kaše vleči ženska.«

Zapisal:

ANTON KLEPEC

Njene besede še vedno žive v mojem srcu

To zgodbo mi je velikokrat pripovedovala stara mama in čeprav je že tri leta, odkar je umrla, njena pripoved še vedno živi v mojem srcu...

Stara mama in stari oče sta šla na obisk v Idrijski log. Pozno popoldne sta se vračala domov. Bila sta deset metrov pred domačijo, ko ju je ustavila straža. Komaj sta se ustavila, že je počila puška in stari oče je obležal mrtev. Staro mamo so zasliševali in ji grozili, da jo bodo ubili. Ona pa jim tudi na vprašanja o partizanih ni odgovarjala. Ko je bilo zasliševanja konec, so ji veleli, naj bedi ob mrtvem možu do jutra. Srce se ji je trgalo od žalosti. Zjutraj je poklicala otroke, ki so očeta odnesli v hišo. Čez dva dni so ga pokopali v Črnem vrhu, po osvoboditvi pa v skupno grobnico, ki stoji na VRHU KLANCA.

Stari oče je padel 11. decembra 1942, čez tri mesece pa je odšel njegov sin Ludvik (moj očka) v boj proti okupatorju.

ALMA PIRC

Očka mi je pripovedoval

»Bilo je leta 1944 na večer pred novim letom. Na hribu nad Karlovcem smo zakurili kres. Nismo se bali Nemcev, ustašev in drugih tolp, ki so nas preganjale. Dokazali smo vsem, da ne poznamo strahu in da se veselimo novega leta, ki nam bo prineslo konec vojne.«

Leto 1945 je prineslo našemu ljudstvu mir in svobodo, leto 1970 pa bo morda prineslo srečo tudi vietnamskemu ljudstvu, ki se za svoje pravice bori že osemindvajset let!

NIKICA MAGLICA

Okrogle in oglate

POSLOVNA SKRIVNOST... V neki skopski banki je bil nedavno stanek kolektiva, katerega so se udeležili vsi, razen enega, samo — direktorji posameznih sektorjev. To je bilo utemeljeno: saj so obravnavali višino dnevnice za svoja potovanja po tujini. Po mnenju direktorjev so te dnevnice premajhne, češ da ne morejo z njimi kriti stroškov za dostojno prebivanje, za telefonske pogovore in za pogostitve prijateljev... Neka uslužbenka, ki je zaposlena pri deviznih računih, je na vse te tožbe odgovorila z ugotovitvijo, da vsi direktorji, ki imajo tako »beraške« dnevnice, vlagajo, ko se vračajo s potovanj, ne ravno nepomembne »vsotice« na devizni račun... In kaj mislite, kaj so ji odgovorili? Da jo utegne skupiti, ker izdaja poslovne skrivnosti!

LAHKO Z ZVERMI, TEŽJE Z LJUDMI! Margarita Nazarova, nekdanja plesalka, zdaj krotilka v znamenem moskovskem cirkusu, ki je gostoval v Italiji, je izjavila časnikarjem časopisa »Oggi«, da se čuti varno ednole med zvermi v kletki: »Vem, kako naj se vedem v družbi tigrov in levov. V življenju, ko nisem v kletki, nikdar ne vem natančno, kako naj se vedem. Zivali me ljubijo. Neka tigrice je gladovale 21 dni iz obupa, ker me je bila nehoti ranila.«

DRUGACE ZA PRIJATELJICE, DRUGACE ZA SOVRAZNIKE... V nekem zahodnonemškem motelu na avtomobilski cesti je moč prebrati takšne dobrodošlice: »Z veseljem pozdravljamo slehernega gosta. Če boste zadovoljni z bivanjem in uslugami v našem motelu, nas priporočite svojim prijateljem, če pa ne boste zadovoljni, povejte to svojim sovražnikom!«

ČE HOČEJO ZENSKO PO VSEJ SILI NOSITI MOSKE HLACE... Neki oglas, pred kratkim objavljen v »Večernih novostih«, se je glasil: »Intelektualec, ki ima stanovanje v Beogradu, želi spoznati moškega s starostjo od 43 do 55 let zaradi — zakonske zveze. Sifra: Ružica.« — Tako je, če hočete biti intelektualke, predsednice, doktorice, profesorice itd. po vsej sili intelektualci, predsedniki, doktorji, profesorji itd.!

IMENITNI IZGOVORI! Direktor Zruženih podjetij elektrogospodarstva Srbije ing. Jovan Janković je nedavno dejal, da se je letos — nasproti lanskemu letu — pretirano povečala poraba električnega toka. »To je vendar dokaz zboljšanja življenjske ravni in napredka!« mu je oporekel nekdo. »Čekajte vi, kar hočete,« ga je zavrnil direktor, »to je le dokaz, da je električni tok poceni!« — Direktor meri brzokone cene po svojem kopitu!

CASNIKARJI LAHKO MIRNO SPIJO... Časnikarji so ob neki priložnosti vprašali predsednika ZK Srbije Marka Nikežića, kaj se bo zgodilo, če bodo oni — časnikarji — zagovarjali stališča kakšnega CK, pa se bo pozneje izkazalo, da so bila ta stališča napačna. Nikežić jih je potolažil: »Nič se ne bo zgodilo, vi boste ostali na svojih delovnih mestih, centralni komite pa bo razpuščen...«

DVA OBRAZA... Danilo Grujić, direktor založbe »Mlado pokolenje« je izjavil: »Posamezni naši tovariši imajo dve vesti. Kot družbeni in politični delavci se energično borijo zoper plažo (šund), kot samoupravljavci v svojih podjetjih pa se uklanjajo ekonomski logiki, ki dopuščajo, da se objavlja vse.« Glavno je, da je — dobičkonosno! Sicer pa: ali samoupravljavci niso družbeni delavci?

KULTURA... Igralec Ljuba Tadić je, kot odbornik prosvetno-kulturnega odbora beograjske občinske skupščine, dejal: »Mnogi ljudje mislijo, da je kultura — gledališče. Motijo se. Kultura je ulica, kultura je mestni promet, mestna čistoča. Kultura je moj in tvoj odnos na proti mestu, v katerem živim. Kultura je vse, kar obsega moje in tvoje življenje, meščan!« To izjavo bi kazalo plakirati, pa ne po zidovih hiš in po raznih stebrih...

Canaris je pred Hitlerjem služil raznim gospodarjem, vendar zmerom takšnim, ki so se bojevali proti boljševizmu: v atentatu na Hitlerja 20. julija 1944 ni hotel sodelovati prav zato, ker se je Stauffenbergova skupina ba- je hotela zblizati s Sovjetsko zvezo. (Po atentatu je sovjetski tisk pisal o zarotnikih kot o »mučnikih«, medtem ko je zahodni tisk precej porogljivo zapisal, da se je Hitler sicer rešil, da pa so obesili vsaj nekaj nacističnih generalov.) Pri vsem svojem nasprotovanju Hitlerju je bil Canaris vojaško in politično silno kratkoviden. Ko se je Hitler »obotavljala« izdati povelje za napad na Poljsko (25. in 26. avgusta 1939), je Canaris mislil, da je njegove oblasti konec in da je »mir v Evropi rešen vsaj za pol stoletja«. Ko pa je čez pet dni izbruhnila druga svetovna vojna, je Canaris rekel Giseviusu: »To je konec Nemčije.«

Canarisu se ni posrečilo izpolniti Abwehra v obveščevalno organizacijo, ki bi se lahko kosala na primer z *Intelligence Serviceom*, ker je bilo v njem več vohuna kot uradnika, ker je vse delo prevzemal nase, namesto da bi ga razdeljeval, ker je *Abwehr* porabil skoraj polovico svojih sil za boj proti Heydrichovemu SD. Začetka padca »malega admiral« in njegovega *Abwehra* ne bi mo-

gli določiti z datumom. Hitler na splošno ni bil zadovoljen s Canarisom, češ da mu »zmerom pošilja na kupe slabo sestavljeni hporočniki, ni ga hotel sprejeti, češ da je »defetista«, in od februarja 1942 se ga je hotel kratko in malo znebiti.

Canarisov naslednik Schellenberg je zapisal v spominih, da so tedaj britanski komandosi ugrabili novo nemško protiletalsko orožje na drugi strani Rokavskega preliva (pri Le Havru) in da Canaris tega ni vedel. Vedeti pa je treba tudi to, da so esesovci namestili prisluškovalne naprave tudi v sedežu *Abwehra* in tako zvedeli marsikaj zanimivega. Jeseni 1942 je *Gestapo* prijel na švicarski meji Canarisovega agenta Schmidhuberja in ga obtožil tihotapstva deviz, kar je bil v Tretjem rajhu med vojno eden najhujših zločinov. Canaris svojega agenta ni hotel braniti, zato je Schmidhuber povedal gestapovcem vse o *Abwehru*: tudi to, da Canaris in Oster rovarita proti Hitlerju. Toda RSHA ni takoj udaril, marveč je podatke spravil za pravo prilžnost. Avgusta 1943 je imel Himmler v rokah nove dokaze o Canarisovem izdajstvu: Canaris je obvestil italijanskega kolega polkovnika Amēja, da nameravata Hitler in Ribbentrop preseliti papeža v Nemčijo, zato pa je Canaris zvedel, da se Badoglio pogaja z zavezniki o podpisu premirja. Toda šef *Abwehra* je ta podatek obdržal zase.

Nekateri menijo, da se Himmler ni spril nad Canarisa zato, ker naj bi šef *Abwehra* vedel, da teče po žilah vodje SS tudi nekaj židovske krvi. Resnica bo drugačna: Himmler si je že nekaj časa prizadeval najti stike z Zahodom in razmišljal je o tem, da bi nasledil Hitlerja na čelu Nemčije. Zato mu je Canarisovo podobno prizadevanje prav prišlo; seveda pa bi ob pravem času obračunal tudi z njim.

Tekmeci *Abwehra* so se veselili, posebej še ob dveh priložnostih: ko je SD okril, kje se septembra 1943 skriva Mussolini, in ko je prišlo na dan, da sta januarja 1944 dva Canarisova agenta v Carigradu prestopila na angleško stran. Canarisov labodji svec pa je bil, ko je razvozlat, da bo signal iz Londona francoskemu odporniškem gibanju pomenil začetek invazije v Normandijo. Šlo je za Verlainova verz: »Les sanglots longs, du violon de l'automne, blessent mon coeur d'une langueur monotone«.

Toda 18. februarja 1944 je Hitler uklinil *Abwehr*, ukazal ustano-

Zvišanje osebnih in družinskih invalidnin

Socialnozdravstveni zbor zvezne skupščine je na seji dne 25. decembra po hitrem postopku sprejel več zakonskih predlogov; ti bodo omogočili, da se bo po 1. januarju izboljšal materialni položaj vojaških invalidov, upokojenih borcev in nekaterih drugih kategorij upokojencev.

Eno od najpomembnejših zakonskih besedil, ki so jih sprejeli na današnji seji, so spremembe in dopolnitve temeljne- ga zakona o vojaških vojnih invalidih. V skladu s temi spremembami in dopolnitvami se bodo od 1. januarja povečali prejemki vojaških vojnih invalidov linearno za 23 odstotkov. Obenem se bodo družinske invalidnine zvišale od sedanjih 12 din na 60 din mesečno. Te invalidnine sedaj prejema približno 180.000 ljudi članov borčevskih družin, večinoma vdove in starši padlih borcev.

Obvestilo

Sestega januarja 1970 bo minilo 28 let odkar so bili zverinski pomorjenji v Rudniku pri Radomljah člani okrajnega odbora OF, NOO, komiteja KP in člani VOS. V spomin na padle žrtve prirejata občinski odbor ZZZB NOV Domžale in Kamnik žalno svečanost 6. januarja ob 16. uri v Rudniku.

Komemoracije se udeležite v čim večjem številu, še posebej pa so vabljeni svojci in člani ZZZB NOV.

Občinski odbor ZZZB NOV
Kamnik in Domžale

Italijanski kvestor žalil našo NOB

Italijanski poslanec Vincenzo Gatto (član italijanske stranke PSIUP) je pred dnevi vložil na italijanskega notranjega ministra vprašanje, naj obsodi izjave, ki jih je pred časom dal kvestor dr. D'Aciz iz Mesine o jugoslovanskem odporništvu.

Omenjeni kvestor je namreč v nekem svojem komentarju k milanskemu atentatu primerjal te okoliščine z jugoslovanskimi borci. Po kroniki lista »Tribuna del Mezzogiorno« je dal kvestor naslednjo izjavo:

»Samo med vojno, v Šibeniku, sem doživel tako izkušnjo. Nekaj Jugoslovancev je vrglo bombe na trg, poln ljudi. To je bil pokol. Najmanj sto mrtvih. Izsledili smo avtorje pokola in jih ustrelili...«

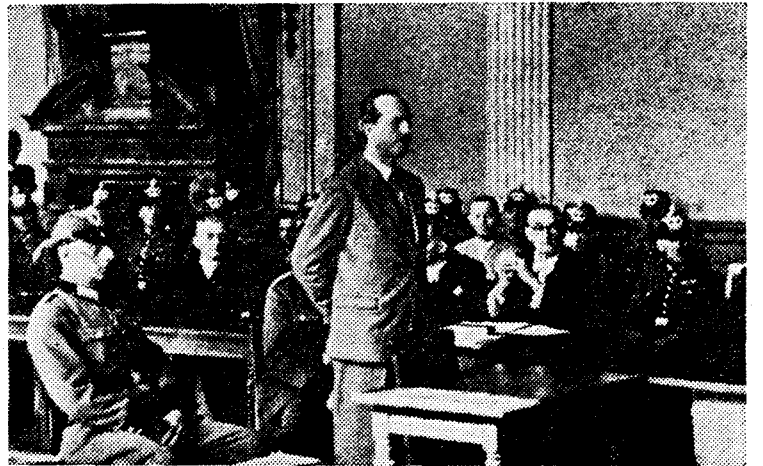
Kronika se nadaljuje s pripovedovanjem, kako si je omenjeni kvestor pridobil kolajno v Jugoslaviji, ko je »pognal v beg nekaj partizanov, ki so ga čakali v zasedi«.

Imenovani poslanec je v svojem vprašanju pripomnil, da je kvestorjeva izjava žalitev jugoslovanskega odpornišstva in da bi italijanska vlada morala upoštevati posebno prijateljske odnose med Jugoslavijo in Italijo.

Zgodovina vohunstva

Canarisova smrt

(V)

Udeležence spodletelga atentata na Hitlerja je sodilo in obsojalo na smrt tako imenovano »ljudsko sodišče«.

viti enotno nemško tajno službo pod vodstvom Himmlerja. Canarisa so pognali na začetku poletja, kmalu nato pa ga je Himmler poklical k sebi in mu povedal, da ve za vse zarotniške načrte. Canaris je zavohal nevarnost in poslal ženo in otroke na Bavarsko. Veleizdaje.

Po prvem zaslišanju so ga zaprli v gestapovske zapore v Berlinu, kjer je sedel do februarja: 3. februarja 1945 je namreč na poslopje padla zavezniška bomba (ki je ubila tudi krvoločnega predsednika »ljudskega sodišča« Rolanda Freislerja). Himmler je ukazal, naj Canarisa prepeljejo v taborišče Flossenburg. Tam je kljub vsem strogim varnostnim ukrepom prišel v zvezo s svetom in tako je zvedel marsikaj o usodi drugih zarotnikov.

Ves ta čas je RSHA zbiral gradivo zoper Canarisa, vendar zaman vse do tistega dne, ko je dal gestapovski sodnik Walter Huppenkothen preiskati železno blagajno podpolkovnika Wernerja Schraderja, Canarisovega dobrega prijatelja (ubil se je 28. julija, da ga ne bi obesili). Tam so našli dovolj dokaznega gradiva zoper nekdanjega šefa *Abwehra*; med listinami je bilo tudi slovito zdravniško spričevalo o Hitlerju (češ da je zmešan), dvojnik poročil za *Abwehr*, nekaj strani Canarisovega dnevnika, vrsta dokumentov o nacističnih grozodejstvih ter korespondenca med Vatikanom in *Abwehrom* o mirovnih načrtih.

Nekaj pred procesom je v taborišče prišel Kaltenbrunner. Prišel je v Canarisovo celico in skupaj sta šla iz nje, pri čemer je »Kaltenbrunner kričal, Canaris pa se je upiral in mahal z rokami. Mučili so ga v posebni baraki, vendar je tajil in govoril, da je nedolžen. Ko so ga soočili z Osterjem, ki je bil vse priznal, je dejal: »Seveda, marsikaj sem vedel, toda zarotnik nisem bil.«

V sosednjo celico, kjer je bil zaprt polkovnik Hans Lunding (šef tajne službe na Danskem, obtožen vohunstva na škodo Nemčije), je Canaris sporočil, da je bilo tisto mučenje zadnje in da so mu zlomili nos.

9. aprila 1945 ob zori so v Canarisovo celico stopili trije esesovci. »Ven!« so zavpili. »Sločite se!« Canaris je nag in upogujen stopil iz celice.

Pravijo, da so Canarisa obesili nazadnje, in sicer dvakrat. »10. aprila mi je neki esesovec rekel, da so prejšnjega dne obesili nekaj članov tajne službe,« piše Schlabbendorff v svoji knjigi »Oficirji zoper Hitlerja«. »Rablji so dobili dodaten obrok salame in žganja...«

Canarisa so obesili, vendar so ga sneli z vrvi, preden je omedlel. »To je bilo zato, da boš vedel, kaj je smrt,« mu je rekel rabelj. Potem so ga drugič obesili. Trupla so polili z bencinom in sežgali.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Tudi v letu 1970 mladinska akcija na Sutjeski

Ker predstavniški organi v Bosni in Hercegovini niso osvojili predloga VII. kongresa Zveze mladine BiH, da bi mladina gradila avtomobilsko cesto do Bihača do Jajca, ker bi bilo delo nerentabilno, je dalo predsedstvo Zveze mladine BiH republiškim činiteljem drug predlog.

Predlagajo, naj bi v letu 1970 in 1971 organizirala mladina delovno akcijo na Sutjeski, tako, da bi dogradili mladinski center »Sutjeska« na Tjentištu. Mladinske delovne brigade iz BiH naj bi zgradile oz. dogradile športno-rekreativne površine, dvorane in letno gledališče. Če bo republiška skupščina BiH prispevala sredstva za to gradnjo, računajo, da bi v prihodnjih dveh letih sodelovalo okoli 300.000 mladincev oz. mladink iz BiH pri tej delovni akciji.

Po sedanjih podatkih obišče mladinski center »Sutjeska« na Tjentištu na leto okoli 60.000 mladincev iz vse naše države. Prav iz tega razloga pa se vodstvo mladine iz BiH zavzema za dograditev tega centra. A. H.

OBVESTILO NAROCNIKOM

V zadnji številki, ki je izšla dne 24. decembra 1969 nam ga je spet zagodel tiskarski škrt. Številka 51, obsegajoča 24 strani, je bila dvojna, torej 51-52. Ker je pred vami že prva številka novega letnika, vam to vlnodno sporočamo in prosimo za blagohotno razumevanje.

Uredništvo in uprava TV 15

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in kliseji ČGP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo